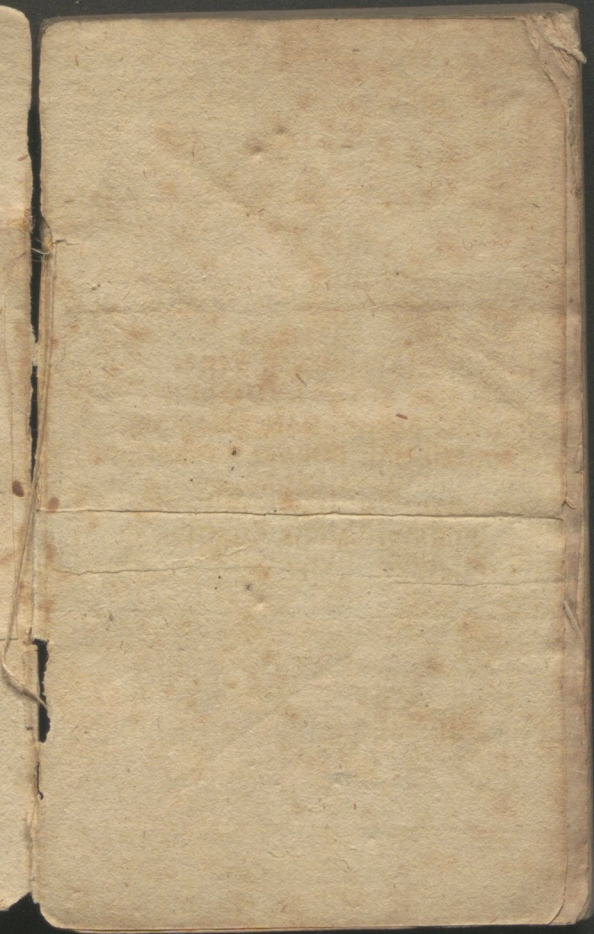
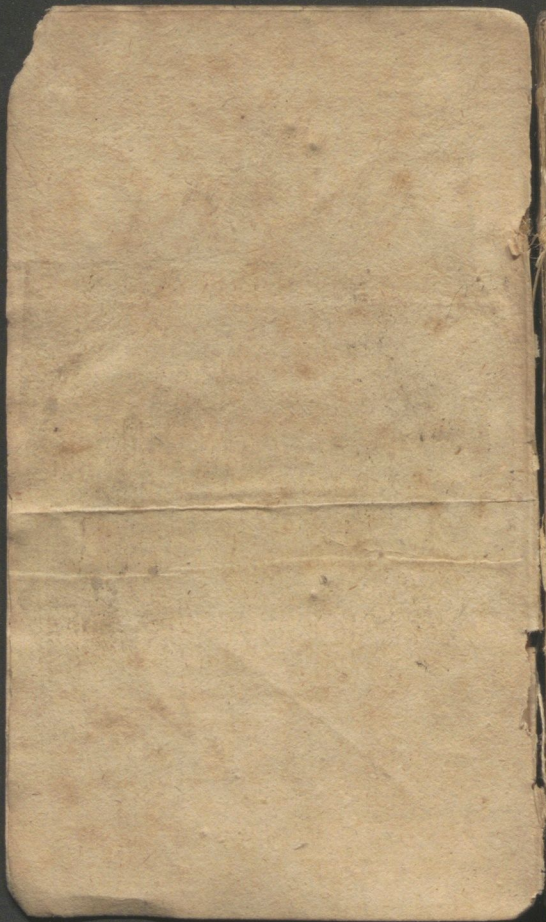

EX LIBRIS
ILLVSTRISSIMI VIRI,
DN. DAN. LVDOLPHI,
LIB. BAR. de DANCKELMANN,
S. REG. MAI. BORVSS. CONSILIARII
STATVS INTIMI, cetera,
BIBLIOTHECÆ ACAD. FRIDERICIANÆ
TESTAMENTO RELICTIS.

ISAACI SCHOOCKII

Philos. Pract. Prof. Publ. Ordin.

I D E A

POLITICÆ,

SIVE

COMPENDIOSA IN-
STITUTIO.

Adjectum est

APPENDICIS LOCO

SPECULUM POLITICUM,

In quo exhibentur

NOBILISSIMÆ ET SELECTISSIMÆ

Quæstiones breviter tractatæ.

*Socrat. apud Xenoph. & Plut. in
Cat. Maj.*

Generosum & omni favore dignum est
ingenium, cui cordi sunt Disciplinæ
Politicæ. Virtute enim Politicâ præ-
stantiorem nullam homo assequi-
tur.

~~~~~

Francofurti ad Oderam.

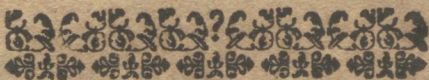
Literis ANDREÆ BECMANNI,

ANNO MDCLXXII.

1544 OI 25 NOV 1871
BIBLIOTHEK DER UNIVERSITÄT
ZU HALLE
POLITICA
BIBLIOTHEK IN
STUTTGART
1871

KÖN. PR. ER.
UNIVERS.
ZU HALLE

PRÆFATIO

AD

LECTOREM,

DIDI nuperrimè
in lucem, Lector
Benevole, Ideam
Philosophiæ Mo-
ralis. Illum laborem meum
confido Tibi fuisse gratum
& utilem. Jam verò accipe
à me alteram partem Philo-
sophiæ practicæ, quæ voca-
tur *Civilis Prudentia*, semper-
que inter homines præclara
& laudabilis est habita. Hæc
enim rivulus est sapientiæ &
prudentiæ divinæ, qua tota

A 2

hæc

P R A E F A T I O .

hæc mundi universitas , à
DEO rerum omnium opi-
fice gubernatur. Hæc dux
& moderatrix est vitæ civi-
lis, omniumque actionum,
quæ ad eam rectè ineundam
& peragendam requiruntur.
Sine hac nulla Respublica,
nulla societas hominum be-
nè constitui & conservari
potest. Illa enim homines
à fera agrestique vita primi-
tüs abduxit, & in unum lo-
cum congregavit. Ac , ut
honestam , justam & tran-
quillam inter se vitam age-
rent, leges civiles condidit:
magi-

P R A E F A T I O .

magistratus ordinavit : Ju-
 dicia instituit : ut his tan-
 quam frenis in gyrum rectæ
 rationis ducerentur, & disci-
 plinæ jugo subjicerentur,
 Proinde non immeritò à
 præstantissimo Philosopho,
Civilis Prudentia inter scientias
 & facultates humanas, quæ
 in agendo versantur, *MAXI-*
mè architectonica, omniumq;
angustissima, nuncupatur. Il-
 la siquidem puppi civitatis
 præsidet : gubernaculum
 Reipublicæ tenet : totumq;
 Politicæ administrationis
 cursum eò dirigit, ut cives
 à naufragio tuti, optatum

P R A E F A T I O .

felicитatis civilis portum assequantur, in eoq; salvi & incolumes diu ac tranquille persistant. Sed ne nimis operose præfari videar, hîc desinam. Deum rogo, ut Valeas, atq; Faveas. Is Ipse si è Cœlo annuerit, propediem meum Collegium Politicum, quod jam sub prelo est, & Centuriam meam Primam ac Secundam rariorum Problematum Historicorum & Physicorum, habebis.

Vix dum Musarum nomen, laudemq;
merentur,

Vixq; queunt Docti ferre brabéa Viri,
Queis tumor insolitus typho consurgit
inani,

Deprimit ast fœdus mollia corda ti-
mor.

Namq; referre domum meriti qui plena
triumfi

Concive in catu carbasa ovante cupit:
Haud modò bella manu primâ tentabit,
& inde

Depositis armis agmina linquet iners;
Sed plus ulrà hostem maçtabit, sangui-
ne gaudens,

Militie quando cornua rauca sonant.
Dimidiatq; enim nullû fert sudor honorẽ,
Et laudem nullam dimidium studii.

Hinc meritò, SCHOOCKI, Fama Tibi
docta Minerva

Præ multis reliquis summa theatra
parat.

Utpote Qui plenâ curâ Te tollis aperte

*Per Populos celebris vectus ad Astra
Poli.*

*Nec Somnus studium, fomentaq; mille
laborum*

Occupat, aut nullum, quod facit, uiget opus;

Sed conando ruis per quævis ardua solers;

Relinquens multos post tua terga pigros.

*Hæcce Professoris prostant documenta,
fidelis,*

*Qui bene de studiis promeruisse cupit.
Annæ Senecæ, Taciti monumenta, repurgat*

*Quæ nobis Justus Lipsius, arte veris.
Id quod testantur tua Scribta Politica
abundè,*

*Sceptrifero Heroi quævis studium
omne probas.*

Paucis hisce

*Excellentissimo Dn. Autori,
Scribta Politica publicè e-
denti, accinere voluit*

J. Christophorus Neander.

ΣΥΝ

Σὺν Θεῷ καὶ Χειρῶν. Pag. 1

I D E A
P O L I T I C Æ.

C A P U T I.
D E
P O L I T I C A I N G E -
N E R E.

§. I

POLITICA & Civilis Doctrina sunt Synonyma, quatenus illa Græcè, hæc Latinè unam eandemque rem insinuant, Πολιτικὴ enim dicitur ἀπὸ τῆς πολιτείας, hæc-que ἀπὸ τῆς πόλεως quæ proin vocabula distinguenda. Πόλις, quæ modò Civitas, modò Urbs, modò Oppidū, modò Respublica transfertur, sic dicta fuit, vel quia homines consociati in eâ πολῖσιν, id est, versantur, vel à

Α 4

πολύς

8 IDEA POLITICÆ.

πολύς, quia sunt πολλοῖ certis legibus juncti. Πολλοὶ hi constituunt πολιτείαν, sive cœtum quem & ordinem hominum certis legibus sociatorum, unde in *Abstracto* πολιτεία notat statum, ordinem, formam & administrationem Civitatis, in *Concreto* ipsum cœtum hominum certo jure consociatorum. A πολιτεία dicitur ἡ πολιτικὴ scil. διδασκαλία, quæ ut *generatim* omnem Philosophiam Moralem designat 1. *Etb.* 3. sic *speciatim* Ethicæ & Oeconomicae contra distinguitur, hancque Philos. Pract. partem notat, quæ de Civitate, Republ. & Imperiis docet: unde appellatione πόλεως & πολιτείας non tantum Civitates, urbes, metropoles, sed & integræ Provinciæ, Regna & Imperia veniunt. quo facit observatio *Casaub. ex Strab. l. 8. Geogr.* quod πόλις olim etiam pro χώρα, sive regione fuerit dicta. Hinc patet τῆς
 πολι-

πολιτικῆς vocem à Latinis non malè per Philosophiam Civilem, vel Doctrinam de Repub. vel Rationem benè administrandæ Reip. vel Statum. Reip. optimum, vel Institutionē Reip. similesque appellationes explicari.

II. Rectè Lipsius Synonymicè Politicam & Civilem Doctrinam copulat. Omnia enim dicta epitheta nihil aliud indigetant, quam Doctrinam Civilem. Hinc & *Apuleius* Politicam vocavit *Civilitatem*, & *Seneca* Civilem Philos. partem. Confer. *Not. Lips. ad tit. Polit. & Dan. lib. 1. Pol. Christ. cap. 1. 2. Keck Præcog. Polit. Heid. Proæm. Polit.*

III. *Political Lipsiana*, licet veterum tantum monitis & verbis constet, rectè tamen Lipsio adscribitur. *Consil. & for. oper. & Not. ad cap. 1.*

IV. *Politici* dicuntur, 1. Omnes, qui personis Ecclesiasticis contra distinguuntur, 2. Qui comiter, amicè

4 IDEA POLITICÆ.

& decorè cum hominibus conversari norunt. 3. Qui optimè simulare ac dissimulare possunt, quales sunt fraudibus & versipelli astutià instructi, graphicèque alios possunt, circumvenire, mendacia cudere, calumniari & mordere clanculum. 4. Qui cognitionem habent præceptorum politicorum. 5. Qui doctrinam politicam conscribunt. 6. Qui modum rectè instituendi vitam civilem ac gubernandi Rempubl. callent, prudenterque in eà vivunt, ac insimul ad salutem publicam cuncta dirigunt. Hi postremi propriè; reliqui vel latè, vel certo tantùm modo Politici nomen merentur, nisi quòd tertii generis homines κατὰχρηστικῶς sic dicantur.

V. Doctrina de Principatu, prout à Lipsio traditur, non immeritò nomen Politices sibi vendicat. *Not. ad tit. Mon. & Exempl. Pol. lib. 2. cap. 1.*

VI. Po-

VI. *Politica* est præceptum, sive doctrina de vitæ civilis itinere ineundo rectèque peragendo, *Pol. Lips. cap. 1.* sive, ut communiter definitur, est prudentia bene constituendi administrandique Rempublicam.

VII. Errant igitur, qui perhibent.
1. Politicam definiri non posse. 2. Nec certis præceptis comprehendì, ut scientiam eam vagam faciant, contra quos multi Politici disputant,

VIII. Doctrinam politicam Christianis licet eruere 1. Ex S. Scriptura. 2. Jurisprudentia. 3. Ethnorum scriptis & monumentis.

IX. Divisio proinde Politices in Christianam & Profanam non omnino improbanda, licet propriè divisio non sit generis in suas species, sed partim effecti in suas causas, partim subjecti recipientis in sua adjuncta.

X. *Politica* Theologo viam sternit ad cognoscendam Politicam.

6   IDEA POLITICÆ.

Mosis & Davidis: Jcto prodest ad
consulendum & respondendum de
omni negotio: Oratori ad copiam
rerum & verborum: Historico, ad
reducendum exempla, unum quod-
que ad suam regulam: denique Du-
ci bellico ad rectè instituendam po-
liticam militarem.

XI. Differentia autem Politicæ &
Jurisprudentiæ præcipua in eo vide-
tur esse, quod idem illud, quod Po-
liticus in genere docet per exempla
& rationes, hoc Jctus specialiter &
particulariter per circumstantias
personarum, rerum, locorum, tem-
poris, perque distinctas partes & pro-
cessus actionum ac judiciorum se-
cundum leges, deducat.

XII. *Finis Politicæ* est tradere mo-
dum rectè instituendi vitam civilem;
aut, communiter, administrandi
Rempublicam.

XIII. *Finis* hic publicam honesta-
tem

tem, religionem, pacem, honorem & gloriam, opes & splendorem non excludit, sed includit, quæ omnia Beatitude civilis nomine vulgò veniunt.

XIV. *Objectum Politices* est vita civilis, sive vitæ civilis iter: communiter, Respublica, Civitas. 3. Pol. 1.

XV. *Vita civilis* est, quam in hominum societate mixti degimus, ad mutua commoda sive usum.

XVI. Hæc longè præferenda vitæ Solitariae & Eremiticæ; quæ si affectata sit & perpetua, in Politicis bene constitutis non est ferenda.

XVII. Vitæ civilis, sive Societatum humanarum *causa efficiens* non est fortuna, conspectus ignis, ars culinaria, Musica, Eloquentia, Religio.

XVIII. Verùm *primaria causa* est DEUS, Dan. 2. v. 21. Rom. 13. v. 1. *Secundaria* 1. Innatus homini societatis amor, ex quo animal sociale natura

tura audit, *lib. 1. Pol. cap. 2.* 2. Indigentia. 3. Injuria. *Dan. Pol. lib. 1. c. 3.*

XIX. *Rectores vite civilis sunt* 1. Virtus. 2. Prudentia; *cujus utriusque necessitatem in Politicis agnovērunt ante Lipsium magnus ille Magister Aristoteles, Plato omnesque saniores Politici. Vid. Cas. Spb. Civit. Proleg.*

XX. *Virtutis necessitas* tanta est, ut civis verè bonus nullus sit, nisi & vir; Nullaque sit efficax & vera Politia sine virtute. Impium ergò & impudens est Machiavellistarum dogma, quo asserunt, Rempubl. rectè posse sine virtute administrari.

XXI. Hallucinantur autem, qui virtutem boni Principis & boni viri eandem, boni viri ac boni civis diversam esse perhibent. *3. Pol. 3.*

CAPUT II.

DE

Virtute primo vitæ Civilis
Rectore.

§. I.

Partes virtutis, Politico Christiano
necessariæ, sunt, Pietas & Probi-
tas. *Just. Lips. Pol. lib. 1. cap. 1.*

II. *Pietas* est rectus de Deo sen-
sus, rectus in Deum cultus.

III. Deum intelligo Tri-unum, ,
Patrem, Filium & Spiritum S. 1. Joh.
5. 7. 20. Joh. 17. 3. Act. 5. 3. 4.

IV. Pietatis proin doctrina, etfi
quoad scintillas quasdam ex profa-
nis gentilium scriptis perspici possit
à Politico, plenariè tamen & saluta-
riter ex solis Sacris Litteris ei est di-
scenda & haurienda. Joh. 1. 18.

V. *Sensus* Pietatis est summi Nu-
minis

minis recta cognitio. Verè de sensu,
sive cognitione Dei inquit Silius,

----- *Prima scelerum causa mortali-
bus agris*

Naturam nescire Deum. (nos Dei)

VI. Cognitio hæc ponit Dei 1. Es-
sentiam, quod sit spiritus, unus, æ-
ternus, immutabilis, omnipotens,
justus, ubique præsens &c. 2. Ope-
ra creationis, providentiæ, redem-
tionis, Rom. 1. 19 & seq. Joh. 3. 16.

VII. *Cultus* est cogniti Numinis
veneratio, certis legibus ceremoniis-
que devincta. *Lips. Pol. lib. 1. cap. 3.*

VIII. *Cultus internus* est, qui in a-
nimo & ex animo, Deo vero preces
concipit, laudes, grates. Estque lon-
ge nobilior & pretiosior *externo*:
Cum Deus affectum animi internum
potius, quam actiones externas cor-
poris respiciat. Idcirco rectè ait Se-
neca; *Optimum animum pulcherri-
mum Dei cultum esse.*

IX. Pre-

IX. Preces igitur ad stellam Veneris, Jovem, Deosque tutelares, profanæ sunt & idolatricæ.

X. Periculosa quoque est locutio, Religio, qualiscunque ea hausta, publicè & privatim habenda.

XI. Athei autem, non Politici, vox est: Satis est, Principem externa specie pium & religiosum, videri, etiamsi ex animo non sit. Pietatem autem Principis non simulatam, sed seriam & internam esse debere, docet 1. S. Pagina, quæ pietatem Principis depingens, seriam eam & internam, non fictam aut fucatam proponit, *Deut. 17. 18. Jos. 1. 7. 8.* 2. Simulationis hujus fœditas.

XII. Errarunt olim hodieque errant, quotquot in populo *Superstitionem* utilem ac Principi permitendam clamitant. 1. Quia superstio in bona Rep. vitiorum omnium caput est & fons uberrimus. 2. Quia
in

in specie animos humanos non mitigat, sed viles facit & abjectos. Nam

----- *Faciunt animos humiles formidine divûm,*

Depressosque premunt ad terram.

XIII. *Cultus externus* est, qui preces, laudes, grates per ritus & gestus externos expromit.

XIV. In his patrius mos (excipe impium & profanum) non contumaciter repudiandus.

XV. Ex sensu Dei cognoscitur *Providentia Dei*, quam gentiles *Fatum* dixêre. *Lips. Pol. lib. 1. cap. 4.*

XVI. *Fatum* & *Providentia Divina* non sunt Synonyma, quin ipsum *fati* vocabulum ex Christianorum mente & ore debet exulare.

XVII. *Providentiæ Dei* omnia subsunt, parva & magna, necessaria & contingencia, voluntas humana, lapsus & peccatum, &c.

XVIII. Obscuræ sunt phrasæ & quæ

quæ vix commodam admittunt interpretationem; Ipsi homines (fato subjecti sunt) in parte. Voluntas enim à eximia. Voluntas à Fato immunis. Deus non impellit ad peccatum, sed ad lapsum, & sim. *in text. & Not. ad cap. 4.*

XIX. Ex cultu Dei *Conscientia* profluit, quæ reliqua est in homine rectæ rationis scintilla, bonorum malorumque facinorum iudex & index, eoque nomine cùm omnibus, tum Politicis imprimis curanda. Quemadmodum enim laurus non timet fulmen: ita bona conscientia nulla culpa pallefcit. Camer. *in Embl. Instructa virtus:*

*Sic illesa malis constat pulcherrima
virtus,*

Laurus ut est diris integra fulminibus.

XX. *Probitas* est recta in moribus & actione omni vita, ex honesti norma. *Lips. Pol. lib. 1. cap. 6.* CAP.

CAPUT III.

DE

Prudentia altero vitæ Civi-
lis Rectore.

§. I.

PRudentiæ in vitâ civili necessitas tanta est ut sine illâ nulla possit esse virtus, nulla politia. Non tantum prudentia est dux & rector vitæ civilis, sed etiam ipsius virtutis. Ac ut Architectis nullum opus rectè procedit sine libella & linea: Ita neque Politico sine norma hac directrice, quam meritissimò Cicero artem vitæ, & Aristoteles mentis oculum appellavit.

II. *Prudentia* est intellectus & delectus rerum, quæ publicè privatimque fugiendæ aut appetendæ; sive, est rerum secundum legem a-
gen-

gendarum usu & memoriâ acquisitus intellectus, delectus & exacta ad circumstantias accommodatio. *Jonst. Etb. lib. 2. §. 2.*

III. Prudentia est 1. *Domestica*, quæ sibi 2. *Civilis*, quæ aliis prodest. Multi fuerunt felicissimi in Politica, qui infelicissimi fuere in Oeconomica, & è contrâ: Augustus nempe Imperator felicissimus fuit in Republica administranda, sed infelicissimus in familia regenda.

IV. Utraque Principi ac Politico summopere est necessaria, sicut utriusque opposita, calliditas seu verusutia & simplicitas seu nimia oscitantia, oppidò sunt noxia.

V. In Principe tamen, quâ Principe, calliditas simplicitate est tolerabilior, veluti malum 1. corrigibilius 2. majestati regali minus oppositum 3. everfioni Reip. minus accommodatum.

VI. Sto-

16   IDEA POLITICÆ.

VI. Stolidi autem, non sapientis est vox, Principes eorumque Consiliarios prudentes: Cives imprudentes & simplices esse oportet, *Pol. Adami Contz. lib. 3. cap. 3.*

VII. *Prudentia* parentes ac media, quibus Princeps & politicus eam sibi acquirunt, sunt 1. natura. 2. usus 3. doctrina, *Pol. Lips. lib. 1. cap. 8. Mon. & Ex. ad cap. 8.*

VIII. Ad *Naturam* refero 1. σύνεσις. 2. δεινότης. 3. μνήμην : Per-spicacitatem, Solertiam & Memoriam seu Recordationem naturalem.

IX. *Usus* est notitia humanarum rerum ex visu vel tractatu.

X. *Usus* etsi in juvenes raro cadat, efficacissimus tamen est prudentiæ magister. Quisquis enim teste *Philos. 10. Eth. ult.* in re civili intelligens haberi vult, opus ei experientia. Unde Tiberius, se in partem cura-

curarum ab Augusto vocatum, experiendo didicisse, *testatur Tac. Ann. l. 1. c. 11.*

XI. *Peregrinatio* ad usum plurimum facit, sicque Politico imprimis est necessaria ad comparandam prudentiam civilem. Quod suo nos docet exemplo Ulysses: *Cassiod. 3. Var. Nam,*

*Qui sapit, ille animum peregrino obdu-
rat in orbe,*

*Coralium extra undas sic abit in
lapidem.*

Cam. in Embl. Ut enim coralium,
— *quo primum contigit auras*

*Tempore, durefcit: mollis fuit her-
ba sub undis. Ovid. 13. Metam.*

Non tantum ex Ethnicis, quicumque olim docti & magni fuerunt, peregrinationibus operam dederunt v. g. Pythagoras, Plato, Aristoteles, Lycurgus, Solon, Alexander Magnus, Julius Cæsar, Cicero & id genus alii:
sed

sed etiam Patriarchæ, Prophetæ & Apostoli.

XII. Principi tamen maximè commendandæ peregrinationes, quæ in obeundis propriæ ditionis Provinciis suscipiuntur. *Chok. apb. Pol. lib. 2. cap. 21.*

XIII. *Doctrina* Politico summè necessaria. 1. Quia multum momenti affert tum ad prudentiam, tum ad virtutem. Unde etiam à Lipsio lib. 1. Politicæ cap. 10. *utriusque adjutor* nuncupatur. Et Seneca epist. 91. *asserit non plenè satis contingere prudentiam nisi animo instituto & edocto.* 2. Quia nemo potest feliciter imperare, qui naturam regionis ac gentis, cui imperat, non probè perspectam habet. Hanc autem notitiam sine doctrina sibi comparare benè non potest. Idcirco Xenophon lib. 1. de instit. Cyri rectè ait: *Omni animali facilius imperabis quam homini: ideoque sapien-*

sapientissimum eum esse oportet, qui hominem regere velit. Et Chrysostronus ait; Imperii artem esse maximam, qua sine doctrina exerceri non possit.

XIV. Doctrina complectitur 1. notitiam Historiarum, quam Lipsius *Memoriam* vocat. 2. scientias Philosophicas.

XV. Historia non vitam solum, instruit privatam, quatenus fas in illa *tanquam in speculo ornare & componere vitam tuam ad alienas virtutes.* Plut. in Timol. Sed in primis publicam, *eum verissima sit disciplina exercitatioq; ad res civiles Historia.* Liv. l. 1. *& utiles sint ad publicas deliberationes rerum gestarum historia.* 1. Rhet. 5. Lips. lib. 1. cap. 9.

XVI. *Historiae* bonitas ex tribus dignoscenda Notis 1. veritate, 2. explanatione. 3. Iudicio.

XVII. Optimis Historicis, post Sacros & Ecclesiasticos, annumerandi

B

di

di *inter Græcos*, Thucides, Polybius, Plutarchus, Xenophon &c. *inter Latinos*, Tacitus, Salustius, Livius, Curtius, J. Cæsar, Phil. Cominæus, P. Jovius, P. Æmilius, Fr. Guicciardinus &c. *Vid. Lipsii Not. ad cap. 9. & Keck. de Nat. & propr. hist. cap. 3.* Quibus adjungendi Historici Anglici, Gallici, Italici, Hispanici &c. qui maternâ Linguâ scripsêrunt.

XVIII. *Philosophia* Principi discenda. 1. ad usum, non ad ostentationem. 2. cum modo. Nam plus scire velle quam satis est, intemperantiæ genus est, teste Seneca. Et ut Æschylus ait: *ὁ ζήσιμ' εἰδὼς ἔκ' ὁ πολλ' εἰδὼς σοφός.* *Qui fructuosa non qui multa scit, sapit.* 3. quatenus facit ad ejus 1. splendorem, ut Eloquentia & linguarum scientia, maximè Latinæ. 2. prudentiam, ut Politica, cui inserviunt, modicè hausta, Physica, Geographica, Astronomica, Geo-

Geometria, Architectonica. 3. virtutem, ut Ethica & Theologica.

XIX. Cavendæ Principi Astrologorum, Magorum, &c. artes. *Menoch. Hieropol. lib. 2. cap. 32.*

XX. Minutæ quoque ac leviculæ artes, cælare, pingere, canere, saltare &c. vix ac non nisi summâ cautelâ ei indulgendæ.

XXI. Ab historiis autem fabulosis e. g. Amadæo planè est arcendus. Fabulæ turpes & inutiles partim sunt duces ad turpitudinem & mendacium: partim etiam vanis rerum indolis & figmentis mentes hominum deludunt. Proinde Plato *lib. 2. de Repub.* Rectè asserit detestandos & exhibilandos esse eos, qui pueris narrant fabulas de Deorum furtis, adulteriis, bellis, discordiis, invidiis, inimicitiis, deceptionibus, mendaciis & id genus aliis factis, ex quibus colligi posset Deum esse auctorem peccati.

XXII. Præceptores Principis non theoreticè solùm sed & practicè doctos esse oportet In Rempublicam à solis & nudis Speculatoribus nihil emolumenti redundare potest, & neque politiam constituere, neque sauciatam ad integritatem & sanitatem reducere queunt.

CAPUT IV.

DE

Imperio seu societate Imperii in genere.

§. I.

Societas, in quâ vitam degimus civilem, non commercii est, sed imperii. *Pol. lips. lib. 2. cap. 1.*

II. Imperium est certus (Prudentiæ & virtutis) ordo in jubendo & parendo.

III. Ordo igitur piratarum & latronum

tronum non est ordo imperii, sed inordinata & indisposita hominum congeries, ubi cuilibet licet quodlibet. *Bodin. de Rep. lib. 1. cap. 1.*

IV. Qui verò in Oeconomicis obtinet ordo in jubendo & parendo imperium analogicè dicitur.

V. Ordinis imperii sicut tanta est *necessitas*, ut fulcrum meritò audiatur rerum humanarum: sic *utilitas* tam est eximia, ut vinculum sit & spiritus vitalis Rerumpubl. Probos tuetur & defendit: improbos verò coercet & punit: & propterea à Lipsio comparatur, cum virga Circaea, qua captæ feræ, hominesque mitescere fingebantur. Sine imperio nec domus ulla nec hominum ipsum genus, nec rerum natura omnis, nec ipse mundus stare potest.

VI. Communitas rerum, uxorū & liberorum Platonica ordini huic repugnat, quæ proin nullo modo in

Rep. tolerari debet. In Rempubli-
cam inducit unitatem non tantum
pernitiosam; sed etiam ejus naturæ &
fini repugnantem. Siquidē illa con-
stat ex partibus specie & ordine inter
se differentibus. Ideoq; fieri non po-
test, ut ad simplicem unitatem redi-
gatur per quam omnis inter cives dif-
similitudo excludatur: non secus ac
concentus bonus consistere non po-
test si vocum artificiosè inter se con-
fusarum diversitas ac dissimilitudo,
quæ harmoniæ suavitatem efficit, ad
unum & eundem sonum revocetur.

VII. Anarchia verò primaria or-
dinis eiusdem causa est corrumpens,
quæ omni tyrannide, omnique cor-
rupto Reipubl. statu est deterior:
quippe, quæ effrenatam licentiam
morum vitæq; dissolutionem, sce-
lerum impunitatem, horrendam re-
rum omnium confusionem, denique
calamitatum tam publicarum, quam
priva.

privatarum Iliadem, & Lernam maiorum in Remp. introducit ; Et hoc etiam testatur Sophocles cum ait: *ἀναρχίας μείζον ἢ ἐσινακὸν* h. e. *anarchia nullum majus est malum.* Item Plato lib. 1. de legibus, cum asserit anarchiâ nihil esse perniciosius. Idcirco Cornelius Tacitus lib. 1. hist. *melius esse judicat sub malo Principe esse, quam sub nullo.*

VIII. Detestandi proinde Anabaptistæ alique imperiorum osiores, qui Magistratum homini Christiano gerendum esse negant. Rom. 13. 1. *Et seq.* Magistratus secundum dictum Biantis virum ostendit : Et ut cognosci non potest, integrum nec ne vas sit, nisi liquor infusus fuerit : Ita nec homo cognosci potest, nisi imperium ei creditum, commissumque fuerit. Turpe & illiberale est sibi tantum vivere, & Rempublicam hospitium præbentem deserere.

IX. Quorum falsum quoque principium, quod in statu Innocentiæ nulla futura fuissent imperia, nullæ politiæ. Etsi homo mansisset in statu Innocentiæ: tamen propagato genere humano necessariò ex diversis familiis, seu societatibus domesticis hominum hinc inde per totum terrarum orbem dispersis, fuissent constituendæ diversæ societates, ad vitam civilem melius & commodius inter se agendam. Deus non immmediatè rexisset singulos cætus generis humani; Sed mediatè per magistratus cuilibet civili societati præpositos.

X. Nec sequitur, Imperia ab initio rerum talia non fuere qualia nunc sunt, Ergo eorum nulla necessitas, nulla utilitas.

XI. Imperii civilis gradus sunt. 1. Vicus, 2. Pagus, 3. Civitas. 4. Provincia. 5. Regnum, *Arist. Pol. 1.2. & seq.*

Keck,

Keck. Syst. Pol. Pracog. Dan. Pol. Cbr. lib. 1. cap. 3.

XII. Etsi jubere & parere, sive Princeps & subditi, respectivè simul sint naturâ & tempore, rectè tamen dicitur, subditos principibus fuisse priores. *Dan. Pol. Cbr. lib. 1. cap. 5. St. Brutus Vindic. contra tyr. q. 3.*

XIII. Falsissimum igitur est, subditos simpliciter esse propter Principem, atque ex principum sanguine natos, esse principum mancipia in quæ illi possint pro libitu dominari, tanquàm in id, quod ne esset quidem, nisi illi essent. *Vid. Keck. Pol. lib. 1. cap. 1.*

XIV. In subditorum numerum, ac ordinem civium cooptari possunt Peregrini, Exules, Banniti, Excommunicati &c. non tamen quivis, nec nimis multi. Historia & communis experientia testatur peregrinorum assumptione, non tantum urbes

aut plane novas exstructas, aut saltem veteres plurimum dilatari & amplificari; Sed etiam reditus annuos viresque Reipublicæ plurimum augeri. Hinc Alexander Magnus urbe sui nominis *Alexandria* condita, singularia privilegia eaque magna concessit iis, qui eo habitatum convenirent: ex quo factum est, ut brevi tempore undique confluentibus hominibus in splendidissimam evaserit, ut testatur *Josephus. lib. 2. de bello Judaico*. Romanorum quoque Respublica nullo alio modo ad tantam excrevit amplitudinem, quam quod aditum peregrinis facile patefecerint.

XV. Imperium est triplex: Principatus, Optimatū & Populi status; Sive Monarchia, Aristocratia, & Democratia, *Lips. Pol. lib. 2. cap. 2.* Imperium civile, quod in Republica est summum legitimè geritur aut ab uno,

uno, aut à pluribus. Si ab uno dicitur Monarchia. Si à pluribus geritur, aut geritur à paucis iisque optimatibus, & dicitur Aristocratia: aut ab universis, nempe populo ipso; & dicitur Democratia.

XVI. Opponitur his Tytannis, Oligarchia, Ochlocratia.

XVII. Mixtæ imperij species ad tria illa capita revocari possunt. *Bodin. lib. 2. de Rep. cap. 1. Tholos. lib. 5. cap. 1.*

XVIII. Aparte enim quæ præponderat, sive penes quam sunt jura Majestatis, denominatio sumenda. *ibid.*

XIX. Principatus ut antiquissima: sic præstantissima est ac optima Imperiorum forma. Quia maximè est ordinata, quatenus ab uno tota Respublica pendet, & ad unum reducitur. Rectè Homerus *Iiad. 2.*

ON

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη εἰς κότε-
ραν ᾧ ἔσω,

Εἰς Βασιλεύς.

*Multos imperitare malum est: Rex u-
nicus est.*

Cui consentit illud Lucani lib. 1.
bellorum civilium.

*Nulla fides regni sociis, omniaq; pote-
stas,*

Impatiens consortis erit.

Historiæ testantur, Respublicas
malè administratas non potuisse
melius vitia sua emendare quam per
recursum ad Monarchiam. Hinc A-
thenienses, Lacedæmonii, Romani,
& alij populi, quibus aliquandò fu-
erunt Aristocratix & Democratix,
vel inviti coacti sunt necessitate
compulsi redire ad Monarchicum
imperium, & ei se subicere.

XX. Omnibus tamen ac singulis
gentibus non est optima, aut eligen-
da semper. *Dan. Pol. Chr. lib. 1. cap. 6.*

CAPUT. V.

CAPUT V.

DE

Principatu in genere, ac illegitimis eum capiendi modis.

§. I.

Principatus omneque imperium civile rectè *dividitur* in legitimum & illegitimum. Quia, aut secundum naturam & rectam rationem geritur, aut contra naturam & rectam rationem. Si priore modo: dicitur legitimum; sin posteriore, dicitur illegitimum. *Pol. Lips. 2. cap. 3. Arist. Pol. lib. 3. cap. 6. 7.*

II. Principatui tamen *illegitimo* nomen hoc non *συνονύμως* univoce, sed analogicè tantùm competit. *W. Heid. pol. cap. 6.*

III. Illegitimus Principatus rectè
Tyran-

Tyrannis dicitur, eaque ut latè omnibus legitimis imperiorum formis; sic strictè non nisi Principatui legitimo opponitur. *Arist. lib. 3. Pol. cap. 5.*

IV. *Principatus legitimus* est unius imperium, moribus aut legibus delatum, susceptum, gestumque parentium bono.

V. Impropiè à Bodino Principatus definitur per Aristocratiam vel Democratiam, cui unus de multis dignitate quidem præest, Majestas verò penes est populum vel optimates. *Bod. lib. 2. de Rep. cap. 1. Werdenb. Synops. in Bod. l. 2. cap. 1. q. 12.*

VI. Dyarchia ac Triumviratus triumve Imperatorum, diversa sumptione, vel Monarchia dici potest, vel Aristocratia, quæ tamen propius ad Monarchiam seu Principatum accedit. *W. Heid. Pol. cap. 6.*

VII. Fœminæ, etsi viris ordinariè

riè posponendæ, sceptri tamen ac Principatus extraordinariè capaces esse possunt triplici de causa, 1. *Propter legem specialem* vel fundamentalem; si videlicet *γυναικονογία* legibus regni fundamentalibus non est prohibita, ut, in Anglia, in Scotia, in Dania, &c. ubi antiquo subditorum consensu foeminæ ad gubernacula Reip. admittuntur, ut horribilia evitentur incommoda, quibus regna illa tempore interregni premi possunt. Sin verò leges regni fundamentales, qualis lex Salica antiquis Gallorum tabulis consignata *γυναικονογία* refragetur, mulieres ad regnum admitti haud possunt *Tiraq. de jur. primog. q. 16. 2. Propter necessitatem*; si videlicet casus sese offerat, ut nullum alium regis stirpis etiam longissimum membrum restet in ejusmodi regnis, ubi aut cum muliere tota Resp. est simul profliganda, aut
hoc

hoc remedio medenda. In hoc enim casu præstat habere regnum fœmineo imperio gubernatum, quam prorsus nullum. *Propter dignitatem;* Si videlicet fœminæ, licet non sexu sint Masculi, animo tamen & affectibus sint masculæ, masculisque virtutibus instructæ, quasque ut *Seneca* venustè & eleganter *inquit*, natura solertes, industria literatas, educatio pias, experientia sapientes effecerit, id quod declari potest exemplis tum sacris, tum profanis.

VIII. *Sacris.* Semiramis Regina Assyriorum sexum mentita virilem post obitum mariti sui regnum Assyriorum annis 42 rexit magnasque res gessit, ita ut non fœminas modò virtute, sed viros anteiret, *sicut loquitur Justinus lib. 1. p. 14.* Babylonem enim muro cinxit; Æthiopiam quoque regno suo adjecit; Sed & Indiæ bellum intulit, quo præter eam & Alexan-

Alexandrum M. nemo intravit *Just.*
p. 15. Unde Alexander M. non alium
 gentium harum magis admiratus est,
 quàm Cyrum & Semiramim, in
 quibus & magnitudinem animi, &
 claritatem rerum gestarum longè e-
 micuisse credebat, *Curtius lib. 7.*

IX. *Profanis.* Elisabetha Regina An-
 gliæ, quæ ad miraculum usque docta,
 prudens & bellicosa fuit, de qua qui-
 dam usurpavit versum illum :

--- *Vos animos juvenes geritis mu-
 liebres;*

Illas, virgo viri.

X. Fœminæ, quibus absoluta
 Gynæcocratia competit rectè dicun-
 tur Reges, quatenus officium admi-
 nistrant & munus virile, non aliter
 ac in *ll.* mulier procurator, mulier
 defensor, mulier judex &c. nomina-
 tur; quoties nimirum masculum a-
 liquod munus ac officium suscipit
 & subit *l. fœminas. 41. ff. de procu-
 rat.* *VIX*

XI. Fœ.

XI. Fœminæ, quæ matrimonio Regibus junguntur, non gaudentes Gynæcocratia proprie dicta, non Reges, sed Reginae, sunt dicendæ. Reginae enim nomen, à matrimonio regio existentiam suam habet, æquè ac fœminæ nuptæ clarissimis personis clarissimarū personarum appellatione continentur. *l. 8. ff. de Senat. l. 10. C. de dignit.* non verò ab officio regiae gubernationis, quæ natura sua virilis est. *Tiraq. de jur. primog. c. 10. §. 13.*

XII. Nec senes depontani nec juvenes semper & ubique ab eo arceudi: Sed videndum esse ante omnia, qui tam ex juvenibus, quam senibus maximè sint idonei. *Dan. Pol. Christ. lib. 6. cap. 3.*

XIII. Quin insani & mente capti aliquando rectè imperium gerunt, modò præfides habeant, & Consiliarios bonos.

XIV. Ab-

XIV. Absit ergò peregrinos regni incapaces ut dicamus. *W. Heid. Pol. cap. 2.* Historiæ testantur multos peregrinos ad Reipublicæ gubernacula cum laude & fructu confedisse, ut patet ex catalogo exemplorum, quæ *Junius affert 1. parte quest. Polit. quest. 15.*

XV. Cæteris tamen paribus inquilinæ peregrinis, nobiles ac divites pauperibus ac novis hominibus præferendi. Pauperes omnia timidius agunt quam divites, magisque linguam ligatam habent: imò ad mala magis incitantur. Hinc *Aristoteles lib. 2. Polit. cap. 7. ait: ἡ πενία εὐσιον ἐμποιεῖ, καὶ κακουργίαν*, paupertas seditionem gignit & maleficium. Et *Horatius lib. 3. Carminum, ode 24. rectè ait:*

*Magnum pauperies opprobrium
judet.*

Quidvis & facere & pati,

Virtu.

Virtutisq; viam deserit ardua.

Unde etiam à Plutarcho in Lycurgo paupertas dicitur magnus Reipub. morbus.

XVI. Personæ Ecclesiasticæ nil obstat quo minus regno præfici queant. 1. Si legitimè, sive moribus aut legibus patriis convenienter, ad Principatum evocentur, 2. Si aliis ex regia prosapia deficientibus, ipsi hæredes sint paterni aut proximi. 3. Si alio vocato periculum seditionum, bellorum intestinorum, aut externorum, aliorumque malorum subfit. 4. Si administrationem Principatus subeuntes ordinario renunciēt Ecclesiastico muneri.

XVII. Non omnino ex plodendi, qui, in consideratione personæ Principis, ad dotes quoque corporis respiciunt, quamvis animæ in primis attendendæ veniant. Pulchritudo corporis plerumquè arguit
animi

animi pulchritudinem : sicut contra, corporis deformitas animi deformitatem. Hinc Pythagoras corporum structuram judicabat similem esse structuræ animi : Et distorta membra esse effectum atq; adeò testimonium animi pravis affectibus distorti. Idcirco scholæ suæ apposuit hanc inscriptionem, *ne quis eam ingrederetur, qui esset malè constructa corporis compage & deformi vultu.* Et Gratianus *distinēt. 45.* ex Augustino citat eum, *cujus facies deformis est, vix posse habere bonos mores.*

XVIII. Mores autem & leges patriæ in hujuscemodi quæstionibus politicis accuratè servandæ.

XIX. Natura mortalium tam est avida imperij ac principatus, ut multi viis ac mediis illegitimis eò contendere non dubitent. *Lips. Pol. lib. 2. cap. 4.*

XX. Tales sunt, qui nec boni ipsi,

ipsi, nec bono fine principatum appetunt.

XXI. Præcipuè autem Occupationes imperiorum 1. Violentas. 2. Fraudulentas illegitimis mediis annumero. *Mon. & Exemp. Pol. lips. lib. 2. cap. 9. Tholof. lib. 7. cap. 17. Schonbor. lib. 2. cap. 19.*

XXII. Ad vim & fraudes refero nundinationes ac emtiones imperiorum. *Bodin. lib. 6. cap. 2. Tholof. lib. 7. cap. 13.* Cicero ait, non modo turpe esse, sed etiam sceleratum & infanum habere quæstui Rempub. & Casus. *lib. 2. Sphæra civitatis, cap. 9. quest. ultima.* Civitatem, inquit, ad hastam figere, est immane scelus.

XXIII. In extremo tamen necessitatis casu dignitatum ut venditiones: sic nec emtiones totaliter improbanda. Quia civitatē reddunt potentem & opulentam: præsertim si prætia e mentium in thesaurum publicum referantur.

XXIV.

XXIV. Principatus flagitio qua-
siti nec felices sunt nec diuturni.

CAPUT. VI.

DE

Legitimis capiendi Princi-
patus modis, sive de Electi-
one & Successione.

§. I.

Modorum legitimorum Principa-
tus capiendi Origo & causa effi-
ciens est Lex Gentium. *Lips. Pol. lib. 2.*
cap. 4.

II. Modi hi duo tantum sunt, Electio
& Successio: à quibus principatus di-
citur vel Successorius vel Electivus.
Hinc *Petrus Gregorius lib. 7. de Repub.*
cap. 4. ait, Rempublicam certissimè
turbari posse ab iis qui imperii sunt a-
vidi; nisi jure gentium fuissent ob-
jecta duo potissimum remedia præ-
stantis-

stantissima, unum successione, aliud electionis.

III. *Successio* est cum gentilis is honos est, & Princeps è principe nascitur: Vel latius, est modus Majestatis acquirendæ, quo imperans imperanti vel hæreditario vel alio jure succedit.

IV. *Electio* est cum spreto natalium jure, suffragiis designatur.

V. Electio an Successio præferenda? Pro successione pugnant. *Tholosan. lib. 7. c. 4. Bodin. lib. 6. c. 5. Ægid. Rom. lib. 3. de reg. pr. Burid. 3. polit. q. 25. Joh. Marian. lib. 1. de regn. c. 3. Cas. 3. polit. c. 1. Hottom. de antiq. jur. Reg. Gall. lib. 1. c. 14. Didoc. Covar. pag. 1. præf. qq. Lips. lib. 3. polit. c. 4. Eberhard. à Weibe 1. q. de hac mat. 1.* Quòd plurimi populi successione sint delectati, atq; ex illâ Reges suos petierint, ut pote de Ægyptiis, Parthis, Medis, Africanis, Turcis, Indis, Francis,

Francis, Hispanis, Corinthiis, Thebanis, Epirotis, Pertisinis, Arabibus, Moschowitis, Lacedæmoniis, Hetruscis, &c testatur *Bod. d. l. nu. 718.*

2. Quia successio est naturalis; electio vero non est naturalis, sed artificialis. Naturale autem præferendum est non naturali. 3. Quia facile regni proceres, penes quos est eligendi potestas, pecunia corrumpi & expugnari possunt. Rationes pro electione sunt: 1. Quia electio est antiquior successione. Nulla enim potest esse successio, nisi olim aliquis fuerit electus, in cuius locum postea alius succedere possit. 2. Quia nasci & generari à principibus, ut Tacitus ait *lib. 1. histor.* fortuitum est, nec ultra æstimatur: Cooptandi autem iudicium est integrum, etsi eligere vis, consensu monstratur. 3. Quia Germania, Ungaria, Polonia, Bohemia &c. hucusque electione usi sunt,

C

ma-

44   IDEA POLITICÆ.
magno cum Reipubl. suæ commo-
do.

VI. Laudanda tamen inprimis
Successio composita, sive *Electione*,
temperata. *Dan. Pol. Christ. lib. 6.*
cap. 1.

VII. *Successio* qua unus tantum,
filius, exclusis reliquis, succedit, est
legitima. Expediit Reip. conservari
honorem familiarum, *l. 1. §. 13. ff. de*
vent. inspici. l. 9. C. de quest. Forster.
lib. 3. de succ. c. 4. n. 20. quod fit, si suc-
cessio penes unum sit: opes & digni-
tas conjunctæ manent, & ita deprimi
non potest familiæ autoritas.

VIII. Primogenito autem præ re-
liquis *successio* debetur. *Gen. 49. 33.*
Deut. 21. 15. 16. 17. Exod. 11. 2. Paralip.
21. Nec omni ratione jus hoc carere
videtur. Est enim verisimile natu ma-
jorem, indole, usu, prudentiâ & vir-
tute minores antecedere, quamvis
hoc non sit perpetuum.

IX. Nec

IX. Nec refert ante an post ad-
 ptum à patre regnum sit natus. *Tho-*
lof. lib. 7. cap. 9. Arnif. lib. 1. cap. 9.
Schonbor. lib. 2. cap. 10.

X. Reliqui tamen fratres secun-
 dum sortem & nascendi conditionē
 honestè sunt alendi, non includen-
 di, more Abyssinorum Regum, ne-
 dum occidendi, prout à fratrum ne-
 ce imperium inchoant Imperatores
 Turcici. *Mon. & Ex. Pol. Lips. lib. 2. cap.*
4 mon. 2.

XI. Nepos patruo est præferen-
 dus. *Mon. & Ex. Lips. lib. 2. cap. 4.*
mon. 3. Bod. lib. 6. cap. 2. Arnif. lib. 2.
cap. 11.

XII. Spurii successio improbanda,
 nisi fortè patriæ salus aliud suaserit.
Tholof. lib. 7. cap. 8. Arnif. lib. 1. cap. 9.
Schonb. lib. 2. cap. 1. Exempla, quæ de
 Spuriis ad gubernandâ Rempub. ad-
 missis ex historiis tam sacris quâ pro-
 fanis recenset *Junius in parte 1. quest.*
Polit. quest. 16.

XIII. Confœderationes, quibus in illustribus familiis ad agnatos deferretur imperium, legitimis succedendi modis annumerandæ. *Schonbor. lib. 2. cap. 13. Aug. Visch. de elect. Reg. Rom.*

XIV. Datur etiam, Successio legitima ex jure 1. Connubiorum. 2. Donationis. 3. Testamenti. 4. Belli. *ibid.*

XV. Etsi communiter verum sit, melius esse sensim & gradatim, quàm subito ad magnos honores ascendere, in Principum tamen filiis id locum non habet. *Jun. part. 1. quest. Pol. q. 10.* Apud Romanos olim non licebat absque mediis, honorum gradibus, cujusmodi erant tribunatus plebis, prætura, ædilitas, ad consulatum statim tendere. In historiis quoque multa exempla leguntur virorum magnorum, qui gradatim ad honores ascenderunt.

XVI. Electio debet esse publica & libe-

libera 1. Quia persona eligenda est publica. 2. Quia electio ad publicum bonum promovendum & conservandum dirigi debet. 3. Quia omnes suspiciones sunt vitandæ, quæ ex privatis & clandestinis conventiculis oriri possunt. 4. Quia ubi non est libertas, ibi non est electio; neque eligi potest is, qui artibus quibusdam se intrudit. 5. Quia electio rationibus, non affectibus est dirigenda & moderanda. Idem etiam *Plato lib. 6. de legibus* vult, electiones magistratum liberè & incorruptè fieri.

XVII. Suffragia in *electione* non tantum annumeranda sunt, verùm etiam ponderanda, sic ut optima sint, quæ numero simul & pondere vincunt.

XVIII. Ad suffragia referimus sortem, eaque Electionem perfici aliquando posse minime dubitamus.
1. *Sam. 10. 20. Act. 1. 25. Prov. 16. 13.*

Bodin. lib. 6. cap. 5. Cas. lib. 4. cap. 15.
 Jurigentium etiam electio per sortem est consentanea : si quidem multi populi in electione Magistratus sorte usi fuisse leguntur, ut narrat *Petrus Gregorius lib. 7. de Repub. cap. 14.* Hinc apud Athenienses magistratus alii erant κληρωτοὶ, sorte electi, alii χειροτονητοὶ, suffragio populi electi.

XIX. Curfibus tamen equorum, Monomachia aliisque ludicris certaminibus Electionem justè committi haud facile crediderim. *Keck. Systb. Pol. lib. 1. cap. 4.*

XX. Idoneus ad principatum electus, si alii desint, ad eum suscipiendum cogi potest. Quia publicum Reipub. bonum semper preferendum est privato cujusque bono. Ideoque ad illud procurandum etiam cogendi sunt homines, qui sponte id facere nolunt. Non tantum leges

leges civiles approbant ejusmodi co-
actionem; sed etiam consuetudines
benè constitutarum Rerump. quæ
eos, qui magistratus oblatos recu-
sant propter difficultatem istius mu-
neris, quo nullum in terris est magis
arduum, punire solent, vel capite,
ut Athenienses, vel libertate, ut Ro-
mani, vel patria, ut Spartani, vel pe-
cunia, ut aliæ Respublicæ. Salus
Reipublicæ consistere non potest, si
digni recusarent ejus administratio-
nem. Ideoque ne Respublica naufra-
gium faciat ad gubernaculum illius
suscipiendum illi, qui digni sunt, si
alia via non superest, sunt cogendi.

XXI. *Inauguratio* sive *Coronatio* Prin-
cipis etsi minime negligenda; ita ta-
men necessaria non est, ut ei, qui in-
auguratus non est, plenam principa-
tus potestatem deroget. *Tholos. lib. 6.*
cap. 20. Schonb. lib. 2. cap. 20.

CAP. VII.

DE

Adminiftrando Principatu
per virtutem & Pruden-
tiam.

§. I.

FRustra rectè fufcipitur Principa-
tus, nifi & adminiftratur. *Lips*
Pol. lib. 2. cap. 5.

II. Media rectæ adminiftrationis
funt Principis, 1. Virtus, fine qua
Princeps non eft Princeps, fed tyran-
nus: neque civitas eft civitas, fed fu-
rifofa facinoroforum hominum mul-
titudò: neque Respublica eft Re-
fpublica, fed horrenda confufio.
Omnis politia fine ftudio virtutis eft
quafi plumbea regula fine manu ar-
tificis. 2. Prudentia, quæ non eft a-
liud, quam notitia rerû eventuumq;
& ju.

& iudicium in iis rectum. Hæc sola præit, & ducit ad rectè faciendum. Plato *in Menone*, estque perfectum bonum mentis humanæ. Sen. *ep.* 89. Hinc est, ut famuletur omne quicquid est prudentiæ. *Menand.*

III. *Virtus* Principis debet esse constans, ac locum habere, non in principio tantum Regni, sed medio ac fine ejusdem, Nimirum, ut *Ovidius* ait:

*Omnia tunc bona sunt, clausula
quando bona est.*

IV. Quamvis principatum initia plerunque laudabiliter, medium ac finis secus se habeant. *Mon. & Exempl. Lips. lib. 2. cap. 6. Chok. Thes. aph. Pol. lib. 1. cap. 8.*

V. Cujus mutationis causæ, sunt
1. Occultæ, Providentia scil. Divina.
2. Apertæ, æque 1. In Principe. 2. In Subditis. 3. In ipso Principatu. In illo consideranda. 1. Nisus, pudor

ac fama initialis. 2. Infirmetas humana, quam sufflaminant gnathones aulici: *In his* 1. Credulitas. 2. Inobedientia, ingratitude ac rebellio: *In hoc* splendor & potentia impotens. *Mon. & Ex. Lips. lib. 2. cap. 6.*

VI. Hinc tamen non sequitur, Principatum ambulatoriū, non perpetuū esse debere. *Bodin. lib. 4. cap. 4. Tholos. lib. 4. cap. 4. Piccol. gr. 10. cap. 19. Dan l. 6. c. 5.* Omnis mutatio in Repub. solet esse pernitiōsa, non secus ac in corporibus humanis mutatio diætæ. Novi magistratus bonorum publicorum sunt avidiores, quam veteres & perpetui: non secus ac hircines famelicæ acrius mordent sanguinemque ex corporibus eliciunt, quam satiata. Hinc vulgo dici solet: *Non parcat populis regnum breve.* Et Tiberius Imperator, cum amici quererentur, illum potestates ac imperia perpetua fecisse, reposuit illud: *Hircines, quæ multo sanguine han-*

hausto rumpuntur, quiescere: recentium morsus esse acerrimos: Sic novos magistratus, quicquid sanguinis est & medullarum aviditate summa haurire.

VII. *Contemplatio Finis veriprincipatus* haud exiguum Principi est ad perseverantiam in virtute incentivum. *Pol. Lips. lib. 2. cap. 6.*

VIII. *Finis hic subditorum est commodum, securitas, salus: five, ut Respublica opibus firma, copiis locuples, gloriâ ampla, virtute honesta sit, Cic. 5. de Rep. Seneca de Clementia, ab imperante cogitari vult, non suam esse Rempublicam, sed se Reipublicæ. Item Claudianus, ubi Honorium informat:*

*In civem, patremque geras, tu
consule cunctis,*

*Non tibi, nec tua te moveant, sed
publica damna.*

Et hoc est, quod dicit Aristoteles 5. *Ethic. c. 6.* Magistratum non sibi, sed aliis laborare.

IX. Cura autem Principis propria, mollis vita, magnitudo domestica, licentia peccandi, otium &c. pro fine minimè habenda. *Mon. & Ex. Lips. lib. 2. cap. 7.*

X. Secundariò tamen & sibi justè consulit Princeps, sicque sibi consulendo notam tyranni haud incurrit, aut minus rectè sapienti Medico, propitio Patri, vigili Gubernatori, bono ac studioso Pastori comparatur. *Cas. Sph. civ. lib. 3. cap. 4. confer. Arist. 8. Pol. 10.*

XI. Ridiculus est finis, quem Mexicani præscribunt Principi, nimirum Efficere, ut Sol cursum splendoremque suum teneat, nubes pluant, rivi currant, & terra producat omne genus frugum. *Not. Lips. ad cap. 6.*

XII. Burgundiorum quoque praxis, qua Rex removetur, si sub eo fortuna titubaverit belli, vel segetum copiam negaverit terra, ridicula est

est & impia. *ibid. ex Ammiano lib. 27.*

XIII. Virtus & prudentia Principis media sunt, cum rectè administrandi principatus, tum finem ejusdem optinendi. *Pol. Lips. lib. 2. cap. 7.*

XIV. Prudentia in actionibus, virtus in vita Principis elucere imprimis debet.

XV. Virtus Principi assumenda. 1. propter semetipsum. 2. propter subditos : & quidem sui ipsius causa, ex 1. decoro 2. fama propria 3. utili, sive regni firmitate. Quia.

-- -- -- *Ubi non est pudor*

*Nec cura juris, sanctitas, pietas,
fides,*

*In stabile regnum est. Senec
Thyest.*

XVI. Profana proinde est vox; Sanctitas, Pietas, Fides privata bona sunt; quò juvant Reges eant. *Sen.
Thy*

Thyest. confer. Antim. lib. 3. tb. 25. 27.

XVII. Subditorum causâ virtutem induit Princeps, quando curat, ut, sicut ipse bonus est, sic & subditi sint tales; præditi nim. Virtutibus Ethicis, Oeconomicis, Politicis. *Pol. Lips. lib. 2. cap. 8. Keck. Pol. lib. 1. cap. 3.*

XVIII. Culpandi autem qui eò munitiores Reges censent, quò illi quibus imperitant nequiores fuère. *Sallust. ad Caf. confer. Gentil. Antimach. lib. 3. cap. 5. 30. 31.*

XIX. Probos subditos Princeps reddit viâ 1. legum 2. exempli. *Pol. Lips. lib. 2. cap. 9.*

XX. Et exemplis quidem efficacius docet, quàm ipsis legibus. Duci enim *natura mavult*, (exemplo) *quam cogi* (legibus) *Lips. l. 2. c. 9. Exasperat namque homines exasperata correctio: at blandissimè jubetur exemplo.*

pl. Plin. Paneg. Unde Poëta Claud.
verissimè canit:

--- -- *Componitur orbis*

*Regis ad exemplum: nec sic inflecte-
re sensus*

*Humanos edicta valent, quam vita
regentis.*

CAP. VIII.

DE

Justitia Principis ac Le-
gibus.

§. I

Virtutes Principi decoræ & utiles
sunt 1. omnes 2. certæ quædam.
Principatum propius spectantes. *Lips.
Pol. lib. 2. cap. 10.*

II. Hæ sunt Justitia, Clementia,
Fides, Modestia, Liberalitas &c.

III. Sine *Justitia* Principis Regna
nil sunt nisi magna latrocinia. Au-
gustin.

gustin. 4. *de Civitate Dei*. Hæc virtus est, quæ Trajanum justitiæ ac juris humani divinique tam repertorem, novi, quam inveterati custodem, Aurel. Vict. perpetua nominis celebritate maectavit: hæc Aristidem evexit: hæc Romani Imperii vim ad summum transtulit apicem. Hæc virtus est, sine qua nihil in Imperii administratione laudabile efficitur. Cicer. 3. *Offic.* Magistratui justitia conciliat non tantum amorem, fidem, honorem & laudem apud subditos: sed etiam regni stabilitatem. Hinc Ochus Artaxerxes morti vicinus interrogatus à filio, *quo pacto tot annos regnum custodisset*, respondit, *justa erga Deum, hominesque faciendo*. Et Augustus Imperator dixit, *pietate & justitia Principes Dii sunt*.

IV. Proinde detestanda est sententia Machiavelli, qui *cap. 18 de Principe* statuit licitum esse interdum Principi

cipi

cipi fidem non servare, sed fallere & dissimulare, ac modò vulpis, modò leonis mores assumere.

V. *Justitia* in Principe est virtus, jus & æquum in se inque aliis firmiter servans. *Vid. Mon. & Ex. Pol. Lips. lib. 2. cap. 9.*

VI. *Justitia* igitur & Legibus ipse Princeps est alligatus. Et propterea etiam Bodinus lib. 1. de Repub. cap. 8. ait. *Legibus divinis & naturalibus principes omnes ac populi aequè obligantur: quas si perrumpere aut infirmare tentabunt, divina majestatis judicia non effugient.*

VII. Defendi tamen & illud Ulpiani potest: Princeps legibus solutus est. *L. 31. ff. de leg. confer. Bodin. lib. 1. de Rep. cap. 8. Tholos. lib. 7. cap. 26. Keck. lib. 1. Pol. cap. 3.*

VIII. *Falsum*. 1. Illud Tiridatis; In summa fortuna id æquius quod validius. 2. Euphemi: Viro aut urbi prin.

principi nihil injustum quod fructu-
osum. 3. Juliae Augustæ: An nescis
te Imperatorum esse & leges dare,
non accipere? 4. Anaxarchi: Quic-
quid à Jove (principe) decretum id
jure quoque factum est. *Tac. 15. Ann.
Thucyd. l. 6. Vid. Not. Lips. ad cap. 10.*

IX. Justitiam Princeps etiam sub-
ditis administrare tenetur. *Pol. Lips.
lib. 2. cap. 11. Mon. & Ex. lib. 2. cap.
10.*

X. Causas audire & Jus dicere
Principi haud indecorum est. *Not. ad
cap. 11. Mon. & Ex. lib. 2. cap. 10.*

XI. Jus administrandum Principi
æquabiliter, infimis æquè ac sum-
mis.

XII. Justitia venalis Principi mini-
mè debet esse, sed sine pretii ac gra-
tiæ aspectu judicandum ei. *Mon. &
Ex. Lips. lib. 2. cap. 10.*

XIII. Justitia secundum præscri-
ptum legum, non pro arbitrio, sine
legi-

legibus, exercenda: quamvis non tam verba legis, quam æquitas ejusdem sit spectanda. *L. 17. ff. de leg.*

XIV. Potest tamen Princeps legem latam justè interdum mutare: quin & relictâ lege, secundum consuetudinem (excipe irrationabilem) sententiam ferre. *Cas. lib. 2. Pol. cap. 6. Keck. Pol. lib. 1. cap. 6.*

XV. Adde quod &, ex causa, noxam interdum remittere, damnatosque vitæ ac famæ restituere possit. *Dan. Pol. Chr. lib. 6. cap. 3.*

XVI. Nunquam tamen contra conscientiam suam judicare debet, quicquid etiam de actis & probatis sit. *Ames. Cas. Consc. l. 5. c. 54. Keck. lib. 1. Pol. cap. 17.*

XVII. Dispensatio Papæ, quam in Legibus Divinis sibi arrogat, mera blasphemia est. *P. Mart. loc. com. clas. 2. cap. 10.*

XVIII. Imperium melius ab optimo

mo

mo Rege quam ab optima Lege administratur. *Cas. Sph. Civ. lib. 3. cap. II.*

XIX. Cavenda Legum & Judicium multitudo. *Mon. & Ex. Lips. lib. 2. cap. 10. Chok. apb. Pol. lib. 2. cap. 4.*

XX. Etsi in Processibus publicis gravissimè ab Advocatis sæpe peccatur, Caussidicina tamen in totum neutiquam improbanda; quin cum ratione insaniunt, qui judicia forensia & munera judicum Christianis illicita esse clamitant. *Rom. 13. Act. 15. 10. Ames. Cas. Consc. l. 5. c. 54.*

XXI. Nec culpo Curias & ordines Judicum perpetuos, quàm Supremos quàm Inferiores. *Mon. & Ex. Pol. Lips. lib. 2. cap. 10.*

CAPUT. IX.

DE

Clementia & Fide Prin-
cipis.

§. I.

Clementia est virtus animi à poena
aut vindicta ad lenitatem cum
iudicio inclinantis. *Lips. Pol. lib.*
1. 2. cap. 12.

II. Hæc ut omnes homines : Sic
Principem maximè decet , ut , quæ
non immeritò audit Imperiorum Lu-
na , sicut Iustitia eorundem Sol. Cle-
mentia firmum & stabile reddit re-
gnum : hæc in quamcunque domum
pervenerit , eam felicem tranquil-
lamque præstabit. *Senec. 1. de elem.*
cap. 5. Nam qui benignitate ac cle-
mentia Imperium temperavêre , his
candida & læta omnia fuerunt : et-
iam

iam hostes æquiores, quam illis ci-
ves. Sallust. *ad Cas.*

III. Quod autem Machiavellus
cap. 17. de Principe asserit, interdum
licitum esse Principi inclementiam,
sævitatem & crudelitatem adhibere:
tutiusque esse, Principem à subditis
metui, quam amari. Illa opinio ut
rectæ rationi & scripturæ Sacræ est
contraria; ita meritò est exploden-
da.

IV. Exercet autem Clementiam
Princeps cum alibi, tum præcipuè in
injuriis, calumniis &c. personam
suam tangentibus. *Mon. & Exempl.*
Lips. lib. 2. cap. 12. Chok. apb. Pol. lib. 2.
cap. 5.

V. Usurpanda tamen cum judi-
cio, ne in mollitiem & lenitudinem
degeneret. *Pol. Lips. lib. 2. cap. 13.*

VI. Vera namque Clementia ju-
stitiam temperat, non tollit.

VII. Nec eò se extendit ut homi-
cidis

cidis, blasphemis, aliisque condem-
natis capitibus, posita etiam Inau-
guratione Principis, immunitatem
indulgeat. *Aug. Vischer. tract. de
Elect. Reg. Rom. p. 116. Dan. Chr. lib. 6.
cap. 7.*

VIII. Crimen quoque læsæ Ma-
jestatis severè punitum, etiam pro re
nata, in posteritate Principem non
reddit inclementem. *Keck. syst. Pol.
lib. 1. cap. 11.*

IX. Judæi autem instituendo &
observando morem, quo circa fe-
stum Paschatis vinculus dimittebatur,
peccarunt gravissimè. *Monoch. Hie-
ropol. lib. 2. cap. 13.*

X. Asyla autem, quatenus refu-
gia sunt sacrilegorum aliorumque
facinorosorum hominū, neutiquam
probanda. Idcirco etiam *Exodi. 21.*
Deus ab altari suo avellere eum ju-
bet, qui data opera & ex insidiis pro-
ximum suum occiderit, Nec in jure
asyla

asyla conceduntur latronibus, homicidis, virginum raptoribus, sacrilegis, reis divinæ & humanæ majestatis, &c. *Vid. P. Sarpium de Jure Asylorum.*

XI. Malè Cleon tria nocentissima imperio dixit, Miserationem, Blandiloquentiam & Lenitatem. : Maleque Machiavellus Principi sævitix famam negligendam esse, dummodo subditos in obsequio contineat, suadet. *Vid. §. 3. Thuc. l. 3. & Antimach. lib. 3. cap. 8.*

XII. Crudelitatem, quæ laudabilem finem sibi proponit, reprehendi non debere, ejusdem ex Hetruria Doctoris est παραδοξον. *Ibid. cap. 13.*

XIII. Vox Neronis, *Quam vellem literas nescire*, clementiæ vox non est: Nec excusari in universum potest Antonini Philosophi oratio, quâ, *Absit*, inquit, *ut me tenente Principatum, vestrum quisquam, meo vestroq;*
decreo

decreto capite damnetur. Ad. Konz. Pol. lib. 3. cap. 16. §. 23.

XIV. *Fides est effectum quod in nobis sit dicti aut promissi. Lips. Pol. l. 2. cap. 14. sive, est dictorum conventionumque constantia & veritas Cic. 1. Off.*

XV. *Hæc Principi, cui sua aut Publica res cara, cara esse debet. Sine fide omnes Regum & Principum virtutes obscurantur. Mon. & Ex. lib. 2. cap. 10. Chok. lib. 2. cap. 12. 13. 14. 15. Ad. Konz. lib. 3. cap. 8. §. 8.*

XVI. *Nec frangenda ullâ aut vi aut necessitate, nisi scil. turpe quid aut impossibile lege sit promissum. Ibid.*

XVII. *Ne regnandi quidem spe. Chok. lib. 2. cap. 12. 13. Ad. Konz. lib. 3. cap. 8.*

XVIII. *Aut quando fraus occasionem ei dedit. Less. de l. & Jur. l. 2. c. 42. dub. 7.*

D

XIX.

XIX. Servanda vero cum omnibus, tum etiam infideli, hæretico, hosti. *Jos. 9. 18. 19.* Nulla victoria tanta gloria afficit Principes, quantum ei affert fides servata, ut testatur exemplum M. Attilii Reguli. Idcirco Romani populi fides perfidis etiam hostibus explorata erat.

XX. Hostium tamen illegitimum, Prædonum, inquam, & latronum, quin alia sit ratio, nullatenus dubitandum, ideoque distinctione hic opus est. *diff. nonnihil Chok. aphor. Pol. lib. 2. cap. 12.*

XXI. Profanæ sunt voces. 1. Fides virtus est Principi damnosa. 2. Princeps ingenium versatile & arte usque factum in sævitiam & perfidiam habere debet, ut re ipsa talem se præstet, quoties expedierit, 3. Princeps pacem cum finitimo pactam & jurejurando firmatam violare cupiens, amico ejus & socio arma inferre debet.

bet, & sim. *Vid. Antimach, l. 3. theor.*

22. 23. 24. &c.

CAP. X.

DE

Modestia, Liberalitate &c.
Principis.

S. I.

UT Fides Justitiam; sic *Modestia*
Clementiam assiduè comitatur.
Lips Pol. lib. 2. cap. 15.

II. Modestia est ratione temperatus, nec actione exsultans, de se suisque sensus. *ibid.* quâ cum def, non pugnat illa, quam *Arist. 4. Eth. 4. dat.*

III. Modestia licet rara in aulis sit & Principibus virtus, esse tamen debet. Modestiae fama nec à summis mortalium aspernanda est. *Tacitus.* Est enim omnis virtutis promptuarium. *Menand.* Et Deorum donum.

D 2

pul-

pulcherrimum. *Eurip. in Medea.* Princeps enim quilibet, nisi ob fortunæ indulgentiam rerum prosperitate ebrius luxuriat, ex monito, *Plin in Paneg.* non minus hominem se quàm hominibus præesse cogitabit, seque ab illa lege & conditione omnibus indicta mortalibus, non esse exemptum.

IV. Sita autem est non in animo seu sensu tantum Principis, sed etiam in externis actionibus, in sermone, cultu, omnique apparatu externo: sive, Modestia Principis esse debet. & interna 2. externa.

V. Utriusque autem extrema vitanda Principi, maximè interna animi superbia. Radix cuncti mali & regina omnium vitiorum est superbia, ut docet *Gregorius lib. 17. Moralium.* Insolentia Principum & superbia alienat valdè animos subditorum ab eorum amore, & obedientia.

VI.

VI. Etsi in Principum Titulis non levis sæpè se prodat vanitas, illæ sã tamen modestiã debiti adhibentur, quod & factum innoxie ab Imp. Justiniano, *Proem. Inst. & c. Tholos. de Rep. l. 6. c. 11.*

VII. Sermo Principis debet esse, gravis ac paucus, affabilitate tamen, temperatus. *Lips. lib. 1. Pol. cap. 7.*

VIII. Vestitus cultusve ejusdem, nec abjectus esto, nec exuberans, ut nec pompa ac circumfusa externa species. Amabiliores sunt Principes, si utantur vestitu modico; non nimio; non peregrino. Vestitus est insignis & mollis superbiæ vexillum, nidusque luxuriæ. Quod notat in Dario Curt. *lib. 3. Cultus, inquit, Regis, inter omnia luxuria notabatur: purpureæ tunica, medium album intextum erat, pallam auro distinctam, aurei accipitres, velut rostris inter se corruerent, adornabant. & Zona aurea*

muliebriter cinctus acinacem suspende-
rat, cui ex gemma erat vagina, &c.
 Eandem reprehensionem effugere,
 nequit Maximinus Junior, qui in ve-
 stibus tam accuratus erat, ut nulla
 mulier nitidior esset in mundo. *Ca-*
pitolin.

IX. Modestia ita colenda Princi-
 pi, ut acre illud ad imperium telum,
Majestatem scil. quæ reverenda est
 quædam amplitudo ob meritum vir-
 tutis aut rerum affinium, minimè ne-
 gligat, *Lips. Pol. lib. 2. cap. 16.*

X. *Liberalitas* ut Principi debet
 esse commendata; sic adhibenda 1.
 cum iudicio. 2. cum modo. Non
 magis verè Princeps imperabit, si be-
 neficus non extiterit, quam si Sol ra-
 dios suos hominibus, aliisque ani-
 malibus non præberet. *Liberalitas*
Magistratus plurimum adjumenti
affert ad tuendam & & amplifican-
dam Rempubl. Hinc cum Aurelia-
 nus

nus Imperator ex consiliariis suis
 quæreret, *quo pacto rectè feliciterq;*
Respub administrari possit? responsum
 ei est, *ferro & auro: ferro contra ho-*
stes: auro apud cives & benè meritos.
 In quam sententiam etiam Seneca
de beneficiis inquit: *Melius beneficiis*
Imperium custoditur, quam armis.

XI. Cavenda autem virtutis hu-
 jus extrema, Avaritia & Prodigali-
 tas; quarum hanc Liberalitatis, il-
 lam Parsimonix mangonio pseudo-
 politici obtrudunt Principi. *Tac. 1.*
Hist. Antimach. l. 3. theor. 26.

XII. Pyramidum Ægyptiarum
 exstructio insanam magis Regum
 istorum profusionem, quam lauda-
 bilem magnificentiam præ se fert.
Keck. lib. 1. Pol. cap. 3.

XIII. Missilia in Principum co-
 ronatione; jacta, & si usum quem ha-
 beant, præstat tamen, si in alia magis
 stabilia, quam in hæc transitoria

multum sumtuum effundat Princeps.
Aug. Vifch. tr. de cor. Reg. Rom. Keck.
Pol. lib. 1, cap. 3.

XIV. Ut Princeps beneficentiam exercere queat, dicendum, posse eum justè divitiis ac opibus studere, nec ararium ipsius vacuum semper esse debere. *Menoch. Hierop. lib. 3. cap. 17.*

XV. Castitas Principi servanda, cum in conjugio, tum extra illud. *Chock. Aph. Pol. l. 5. c. 12.* Virtutibus reliquis facem præbet castitas: nec sola est. sed plerumque cæteris comitata virtutibus, nam *pudicitia est virtus (inquit Augustinus lib. 1. de Civ. Dei,) qua comitem habet fortitudinem.* Castitatis est, non pellicum sese immiscere gregi, quod Sardanapalus facere solitus est: sed matrimonium rectè ininitum habere. Nullum enim honestius Imperatoriæ mentis levamen, quam assumere coniugem, prosperis dubiis-

dubiisque sociam, cui cogitationes intimas, cui parvos liberos tradas.

Tacit. 12. ann.

XVI. Amor autem ipseus erga conjugem, ne in *γυναικονοργία* degeneret prospiciendum: Nec secreta Imperii uxori facile committenda. Mulieres ad divulganda arcana sibi concredita, variis causis impelli solent, nimirum vel laudis & gratiæ apud alios aucupio, vel ex vi benevolentia & amore erga alios, vel ex ira aut odio, quo offensæ persequuntur eum, qui antea arcana, iis dixit. Proinde Princeps suæ uxori omnia arcana concredere non debet.

XVII. Sunt quædam arcana, quæ sine levitatis insignis nota, ac sine magno ac evidenti periculo non possunt uxori communicari, cujusmodi sunt ea, quæ salutem publicam concernunt, & patefacta vel multa bona impediunt, vel multa, eaque ingentia mala pariunt.

XIIX. *Ira* Principis aut nulla esse debet, aut aperta. *Chok. cap. 8. l. 10. Sen. de Ira. lib. 3. cap. 16.*

XIX. *Convicia* ut Principi verâ animi Magnitudine sunt spernēda: sic *Fama* cura nunquam ei est negligenda. Tiberius Cæsar apud *Tac. 4. Annal.* vult unum insatiabiliter esse parandum Principi, prosperam sui memoriam: nam contemptu famæ contempti virtutes. *Ibidem* asserit, Principi præcipua rerum ad famam esse dirigenda. Nam (ut ait Plinius, *Paneg.*) ea non imaginibus, & staturis; sed virtute & meritis prorogatur: & (ut ait Jul. Scal. *epist. ad Silv.*) misera est foris fama, nisi sit præsidiū domi.

XX *Famam* Principis *Doctrina* provehit, quæ proinde amanda ei, ac promovenda, sed 1. ad usum, non pompam, 2. cum modo.

XXI. De Scholis tenendum, 1. Barbaram esse vocem & tyrannicam,
Artium

Artium Scholæ & Academiæ Regibus sunt tollendæ. 2. Fœminas promiscuè à doctrinæ sacris non esse arcendas 3. Paradoxum esse, quod solum Nobilium filii liberalibus scientiis sint imbuendi : Et heterodoxum, quod litteræ Nobilibus non conveniant. *Cas. Sph. Civ. lib. 5. cap. 11. Horol. Princ. l. 2. c. 23. & seq. Tholof. lib. 7. cap. 11. Cas. lib. 4. cap. 9. Keck. Pol. lib. 1. cap. 9.*

XXII. Sicut ante Licinium Imperatorem literarum osores, quam plurimi inventi sunt, ita etiã hodiè inveniuntur, qui literis nihil infestius & pestilentius perhibent, sed cum nobilium prudentiã regendi sunt non subditi tantùm, sed ipsi Reges & Principes, eruditioni nobiles operam dare oportet, siquidem illa sola.

Emollit mores nec finit esse feros.

CAP. XI.

DE

Prudentia Principis Mutuatitia, sive de Consiliariis.

§. I.

Alterum veri Principatus finem, rectamque illius administrationem obtinendi medium est *Prudentia* Principis, sine qua imperium non infirmum tantum, sed & nullum. *Pol. Lips. lib. 3. cap. 1.*

II. Prudentia est duplex *Propria*, qua ex sese Princeps, & *Mutuatitia*, quâ aliorum ex monitis prudenter agit. *Pol. Lips. lib. 3. cap. 2.*

III. Prudentia propria in Principibus, cum sit rara admodum, quin, si imperium respicias, impossibilis ferè, idque ob defectum vel ætatis, vel

vel institutionis , vel naturæ eorundem, inde est, quod *Mutuatitia* necessario ipsis sit assumenda , quamvis hæc quoq; necessaria sit Principibus prudentibus & consilio pollentibus. *Keck. curs. Phil. disp. 10. q. 3. & de Consiliar. q. 1.*

IV. Malè proinde ex Italia Doctor, Bonum, inquit, Principis consilium ex ipsius prudentia nasci debet: si fecus fiat, bono consilio uti non potest. *Antimach. l. 1. theor. 1. Keck. de Concil. & Consult. q. 1.*

V. Verè contra veri Politici , opus est, inquit, Principi *Adjutoribus*, veluti amicis ac boni Imperii bonis instrumentis. *Lips. Pol. lib. 3. cap. 3. Chok. lib. 2. cap. 23.*

VI. Adjutores hi sunt I. *Consiliarii*, qui lingua & mente in primis juvant. 2. *Aministri*, qui manu & factis.

VII. Consiliariorum summa est 1. dignitas 2. necessitas. *Schonbor. lib. 3. cap.*

cap. 26. *Altb. Pol. cap. 22. Tholos. lib. 24. cap. 25.*

VIII. Dignitas Eorum est tanta, ut pars corporis ipsorum principum censeantur, *l. quisquis, §. in pr. C. ad L. Jul. Majest. c. si quis, 6. q. 1. c. felices de pœn. in 6.* Et cum ipso Principe unum constituant corpus, *l. jus senatorum, 8. C. de dignit.* Hinc Consilarii dicuntur amici principum, *l. 4. c. de contrab. stipul.* Hinc Alexand. Severus Imp. Ulpianum Jctum parentem suum appellare dignatus est, *l. ex divi. C. de Locat. §. cond.* Quem Justin. Imp. summi ingenii virum appellavit, *in l. un. §. 9. C. de cadu. flo.* Hinc & Patritii vocantur, *l. un. C. de Coss.* Unde etiam venit, quod Consilarii summi Principis liberati sint patriæ potestatis nexu, *l. 11. C. de Coss.* Inque eos committatur crimen læsæ Majestatis, *d. l. quisquis, C. ad L. Jul. Majest.*

IX. Ex quibus statim patet, quàm necessarij sint Principi Consiliarii. Cum enim Amici, pars Principum, Parentes Imperatorum vocentur, sicuti privatus absque amicis perfectè felix non est; is, qui aliquam sui partem desiderat, inutilis est; & sicut liberi sine suis parentibus vix atque vix res justè suas administrare possunt; ita quoq; Principes regimini benè recteque præesse haud possunt, nisi Consiliariorum ope sublevantur, & servantur. A quâ sententiâ non tantùm non abeunt Sacræ literæ, *Proverb. 11. 14. 15. 22. Ecclesiastici 40, 25.* verùm nec scriptores alij profani; Ita enim, inquit *Sallust. in Orat. 2. ad Cesar. c. 16.* ego comperi omnia regna, civitates, atque nationes usque eo imperium prosperum habuisse, dum apud eos vera consilia (non tantum, quæ ipsi regnorum moderatores, sed etiam

eorum consiliarii, concipiunt, & formant) valuerunt: Ubi gratia, timor, voluptas ea corrupere, statim imminuta opes, deinde ademptum imperium, postremò servitus imposita est. Item *Tacit. l. 4. Histor. c. 7. n. 6.* Nul- lum majus boni imperii est instru- mentum, quàm Consiliarius bonus: Et *Tacitus lib. 12. Annal. c. 5.* quamvis dicat de adjutorio uxoris, rectè ta- men in genere accipi potest, quando inquit: Gravissimos Principis labo- res, queis orbem terræ capeffat, egere adminiculis.

X. Consiliarii debent esse 1. fidi seu vita probi, 2. prudentes, seu re- rum hominumque ac linguarum di- versarum, maximè patriæ, periti. 3. salutaria suggerentes. Quam ob cau- sam etiam Jethro generi suo Mofi suadet *Exod. 18. 21.* ut eligat sibi ex populo adjutores seu Consiliarios, qui Deum timeant, avaritiam ode- rint, & in quibus sit veritas. XI,

XI. Viri igitur tantum legendi, non etiam foeminae, adeoque nec mater nec conjunx Principis, etsi fortè in casibus extraordinariis & subitis, hæ, si sint sagaces, audiri possint. Pro monstro annotatum est in annalibus inquit *Tholosan. lib. 7. de Rep. cap. 11.* quod sub solo primum Heliogabalo mater ejus Samiamurica in senatum admissa est, quam ipse & sententiam in senatu admissam rogari jussit, & in senatum mulierem eam ire permisit. Verum quam feliciter res successerit, annales testatum faciunt. Etenim confosso Heliogabolo ante omnia caverunt Romani; ne mulier unquam senatum ingrederetur, utique ejus caput inferis dicaretur per quam id factum esset. *Vide Lampridium in Heliogabalo.* Similiter populus Romanus in literis, quas Hugo Planeus Cardinalis Roma in synodum Wormatiensem (in qua

qua Henricus Imperator de Hildebrando deponendo cum 24. Episcopis consilia agitabat) attulit, vehementer conqueritur quod Hildebrandus in senatulo muliercularum de sacratissimis religionis mysteriis pertractaret. *Vide Gesn. Tom. 1. Con. cil. p. 454.*

XII. Decoctores rerum suarum in totum à consiliis arcendi. *Not. Lips. hic.*

XIII. Exteri quoque & advenæ ad consilia haud temerè sunt admittendi. *Not. Lips. hic. Chok. lib. 3. cap. 6. Bodin. lib. 3. cap. 1. Arnif. cap. 15. Keck. de Consiliar. q. 5.* Romani veteres non modo peregrinos, sed ne socios quidem ipsos in senatum admittebant.

XIV. Falsum tamèn, exteris hominibus fidere Principem nunquam debere. *Antimach. l. 1. theor. 2. 3.*

XV. Juvenes ad consiliarii munus plerumque inepti. Consilia senum.
Stabi.

stabiliunt Rempublicam: Juvenum
verò perdunt, ut testatur exemplum
Robohami Regis *in lib. 2. Reg. cap. 12.*
& *2. Paralipom. cap. 10.* Romulus in
consilium Reipublicæ eligebat seni-
ores populi indeque dicti sunt pa-
tres & senatores, qui etiam senatui
nomen dederunt.

XVI. Ut & fortis utriusque igna-
ri, seu fortunâ variâ non exerciti,
Chok. aph. Pol. lib. 3. cap. 12.

XVII. Nec non acuti nimium,
subtiles & callidi: quamvis mixtura
utriusque temperamenti consiliario-
rum minimè videatur esse conto-
mnenda. *Keck. Pol. lib. 1. cap. 7. & de*
Consiliar. q. 7.

XVIII. Denique nimium literati,
sive theoreticè tantum docti. Quæ
autem doctrina & eruditio Consi-
liario sit necessaria *ex cap. 121. de do-*
ctrina Principis facilè colligi potest.
Vid. insuper Chok. Thes. aqbor. Pol.
lib.

*lib. 3. cap. 7. Sc. Keck. de Consiliar.
q. 10.*

XIX. Ad quæst. An tolerabilior sit regni status ubi Princeps bonus & consiliarii mali? cum dist. respondendum, ex *Keck. lib. 1. Pol. cap. 7. Sc. de Consiliar. q. 3. Antimach. lib. 1. theor. 1.*

XX. Periculosum est, si novus Princeps prædecessoris sui Consiliarios dimittat, iisque novos substituat. Etenim priores illi & veteres gnari sunt virium Principis, arcanorum Reipublicæ, de quibus vel ipsum Principem monere potuerunt: assiduo negotiorum usu imbuti probè, & perpolitì. Quos, si Princeps res suas sibi habere jusserit, res profectò periculo vix carebit, dum decreta Principis, & arcana Reipub. aliis patefaciunt: & talis inexpectata remotio, ac subitanea dimissio non rarò vindictæ causam aliquam excitat.

Vid.

Vid. Excellentiss. Dn. Conring. in disp. de Boni Consilarii in Republ. munere, conclus. 42. ubi affirmat, tales remotos subitanè consiliarios infamiæ notam aliquam apud vulgus incurere, quam vindicare conantur, ut ea se liberent. Qua de causa Ludovicus XI. Galliarum Rex, filio suo Carolo paternè persuadere voluit, ut in administratione nihil mutaret, atque antiquos familiares, amicos & ministros retineret. Imperator Commodus tam diu feliciter ac prudenter imperavit, quàm diu Consiliarios à Patre commendatos in consilium adhibuit. Vid. Zinckgreff. in Apophtegmat. German.

XXI. Novi Consilarii novum imperandi modum introducunt. Nam mutatis consiliariis, etiam vulgi iudicio & sententia, (quod iudicium semper sperni non debet,) leges regiminis quoque mutari solent,

&c

& communiter suppressio libertatis sequitur. Ex his sæpè sinistra & foeda subditorum simulatio, toti Reipubl. perniciosissima oritur. Quod si tamen Reipubl. ultima salus, aut consiliariorum quorundam malitia extrema remotionem juberet, omnino removendi essent, cum Salus Publica suprema lex esse debeat. *Vid. Liebentb. in Coll. Pol. Exercit. II. q. 3. Reinhard. König. Theatr. Pol. c. 36. Besold, in Synopsi Polit. Gerbart. in Quæst. Pol. decad. 4. q. 7. Keckerman. in System. Polit. Chockier. l. 4. Thes. Pol. cap. 7.*

XXII, Consiliarii legendi Principibus 1. judicio 2. industriâ, quæ educatione eorû respicit. 3. ex nota famæ communis, seu testimonii publici, quod idem de omnibus Adjutoribus Principis dicendum, *Antimach. lib. 1. theor. i Not. Lips. ad cap. 3. hujus lib.*

XXIII, Studia verò, commendationes, preces & ambitus paucorum

rum

rum privatorum heic inprimis sus-
specta esse debent. *Rosin. Antiq. lib. 8.
cap. 29.*

CAP. XII.

DE

Consiliis Officioque Princi-
pis in audiendis Con-
siliis,

§. I.

Consiliarii, ut *salutaria suggerant*
consilia, commendatam sibi ha-
bere debent I. Pietatem. Nam ubi di-
vina providentia non commilitat
consiliis & actibus hominum, malus
eventus & exitus obvenit & cogi-
tationibus valde adversus. Lacedæ-
monii sententiam probatissimam ab
homine improbatissimo dictam re-
pudiarunt ex consilio Ephori cujus-
dam: quod crederent urbem & Rem-
publi-

publicam suam salvam & inexpugnabilem diutius esse non posse, si hujusmodi consiliario uteretur. 2. Libertatem. Consiliarius liberè quoque dicit, quid sibi visum fuerit. Nam si vel nolit liberè suadere, & sententiam suam dicere, vel non debeat, non dicat se Consiliarium. *Vid. Illustr. Bæckleri Mecenas*, 3. Constantiam. Nam voluntatis mutatio, indicat animum inconstantem & fluctuantem. Et fixum & firmum non est quod vagatur. 4. Modestiam. Illi enim optimi sunt, qui specie obsequii regunt & ad omnia, quæ agenda sunt, quietâ industriâ adsunt. *Tacit. lib. 3. hist.* 5. Silentium. Taciturnitas enim rerum administrandarum, optimum ac tutissimum vinculum est, teste *Val. Max. l. 2. c. 12.* Unde rectissimè *Curtius l. 4. c. 6. n. 6.* Per se rem magnam sustineri non posse credunt ab eo, cui tacere grave sit, quod homi-

homini facillimum voluerit esse natura; quaque ex causâ linguam gravius castigabant, quàm aliud probrum. Qualem hominem suo merito nigrum vocavit *Poëta Venusinus l. 1, Ep. 18. dum canit.*

-- -- -- -- *Commiffa tacere*

Qui nequit, hic niger est.

Opera quidem Dei revolare honorificum est, secretum verò Regis abscondere, bonum, *Tob. 12. 7.* Itaque *Amorum Architectus l. 2. de Arte Amandi* non sine causâ utrumque, tùm tacere, tùm propalare debito suo encomio prosequitur.

Eximia est virtus, prestare silentia rebus;

At contra gravis est culpa, tacenda loqui.

Quapropter

Arcanum neque, tu scrutaberis ullius unquam:

Commiffumque teges & vino tortus & ira.

E

Lex

Lex Ægyptiorū jubebat abscindi illi linguā, qui arcana Reipub. quæ tecta esse deberent, alicui detexissent.

II. Viri igitur sacri ac religiosi consiliis fructuosè interdū intersunt, sicque consiliarii Principum esse possunt, quamvis cæteroquin verum sit, quod officia Ecclesiastica & Politica nō sint confundenda. *Not. Lips. Chok. aph. Pol. lib. 3. cap. 11. Keck. de Consult. 1. cap. 15.*

III. Libertas Consiliariorum, maximè in monendo & reprehendendo, nō debet esse nimia, sed conjuncta cum 1. modestia, 2. morū jucunditate. 3. brevitate. 4. commemoratio-
ne virtutum Principis. 5. alienæ personæ inductione. 6. expositione utilitatis & necessitatis *παρρησίας* hujusce &c. *Chok. lib. 3. cap. 13, & 16. Aphor. Pol.*

IV. Nec tamen ita restricta, nihil ut Principi suadere debeant, nec ul-
la

la de re cum ipso loqui, nisi de qua sermo ultrò ab ipso institutus fuerit.

Antim. lib. 1. th. 2.

V. Constantia Consiliariorum non omnem excludit sententiæ mutationem. Sicut medicus non semper ægroto propinat medicamentum, quod præscripserat aut apud se concluderat: sed sæpe id pro morbi in corpore mutatione mutat: Ita etiã consiliario licet ad novos casus temporum novorum consiliorum rationes accommodare, *Chok. lib. 3. cap. 14. Keck. de consil. q. 8.*

VI. *Consilia*, ut sint salutaria, vitanda Consiliariis 1. Impedimenta. 2. Turbamenta boni consilii. *Pol. Lips. lib. 3. cap. 6.*

VII. *Impedimenta* bonæ mentis sunt 1. Pervicacia seu contumacia 2. Discordia inter consuasores. 3. Affectus, maximè ira. 4. Avaritia, quæ omnis improbitatis est metropolis.

Democ. apud Stobæum. Chok. lib. 3. cap. 17. 18. 19.

VIII. Non est contumax, qui aliorum sententiis liberè, sed cum fundamento, sese opponit, maximè re adhuc integrâ. *Chok. lib. 3. cap. 18.*

IX. Avaritiæ intuitu non improbanda videtur illorum populorum lex, quæ, teste Arist. agros hostibus limitaneos habentes ad belli gerendi consilia non admittebat. *Arist. 7. Pol. 2. & Not. Lips. hîc.*

X. Idem spectasse videtur lex Thebana, quæ eum qui decem annos commerciis non abstinuisset, à consiliis & gubernatione removebat. Quam tamen legem, ut sententiam, à consiliis Mercatores planè arcen-tem, haud facilè approbarim. *Arist. 3. Pol. 3. Lips. in Not. hîc. Cas. Sph. Civ. lib. 3. cap. 3.*

XI. *Turbamenta.* boni consilii sunt
1, Con-

1. Confidentia. 2. Cupiditas. 3. Celeritas, *Lips. Pol. l. 3. cap. 7.*

XII. Consilia tamen calida & audacia, in novo aliquo aut subito Reip. discrimine, non improbanda, sed utiliter sæpe & necessariò adhibenda, *Not. Lips. hïc.*

XIII. Celeritas, etsi consiliis plerumque inimica, actioni tamen est amica. *Chok. lib. 3. cap. 20. 21. Keck. de Conf. q. 7.*

XIV. Ut consiliarium ad dandum: sic *Consulentem* ad capiendum bonum consilium aptum esse oportet. *Lips. Pol. lib. 3. cap. 8.*

XV. Princeps consulens, ut communiter consultationibus interesse debet: sic ab illis utiliter interdum abest, *Keck. de Consil. & Consult. q. 5.*

XVI. In consiliis capiendis Principis est 1. maturè deliberare. 2. non nimis lentè. 3. audire cum iudicio. 4. nec sequacem nimis nec refractarium

um esse. 5. sententiam suam celare, cum ante consultationem, tum post eam, arteque consiliariorum sensus elicere. 6. liberos amare. 7. adulantes odisse. 8. sine discrimine audire. 9. cum Providentia divina non pugnare, si bona consilia eventu sint mala & infelicia. *hic & in Not. hujus cap. Chok. lib. 4. cap. 6. Keck. de consult. q. 3. 4. 6.*

XVII. Tempestiva deliberatio in Polyarchia difficilis est & rara. *Tac. in Germ.*

XVIII. Sine discrimine audiet Princeps, si bona consilia non temere præmiis, mala suppliciiis afficiat. *Not. Lips. hic.*

XIX. Cavenda Principi mancipiorum aulicorum secreta consilia, inprimisque videndum ne ἐπίγερονι (mignos) evadant. *Lips. Pol. lib. 3. cap. 9. Antimach. lib. 1. theor. 2.*

XX. Cujus tamen nota est Regi
pru-

prudencia ac probitas, eum audiat, sed non solum. *Not. Lips. h̄c. Bodin. lib. 2. cap. 5. Keck. de Consiliar. q. 4.*

CAP. XIII.

DE

Administris itemque Legatis.

§. I.

Administris (alterum Adjutorum, Genus) sunt, qui publicè aut privatim Principi exhibent in functione aliqua sui usum. *Lips. Pol. lib. 3. cap. 10.*

II. *Administri Publici* sunt, qui tangunt imperii aut Reip. partem; ut Præfecti, Præsides, Quæstores, Judices &c. *Privati*, qui ad Aulæ saltem usum & splendorem adhibentur; hique Aulici & Palatini rectè dicuntur.

E 4

III.

III. Administri, maximè publici, eligendi 1. à genere. 2. à vita 3. ab ingenio.

IV. *Genus* Administri debet esse honestum, non vile (excipe eximiam virtutem) aut turpe. *Chok. lib. 5. tbes. apb. Pol. cap. 2. Schonb. lib. 2. cap. 4.*

V. Nobiles igitur, cæteris paribus, si præferantur, nil rationi fit aduersum, quicquid solam virtutem militarem heic ostentent Mahometani. *Not. Lips. hïc. Chok. lib. 5. cap. 3. Keck. de Consiliar. q. 6.* Apud Spartanos, Athenienses & Corinthios usitatum fuit ut ex certis familiis, & quidem nobilibus magistratus eligerentur.

VI. *Vita* Administri proba esto, non infamis aut ambigua. Virtus proprium ipsius esse bonum debet, si diu salubriter regnare velit. Omnes enim oculi in eum fixi: & in vitam ejus velut in speculum intuentes, dicta simul & facta animadverterunt.
Inde

Inde oritur cupiditas: imitandi: inde fit, ut aut virtutes emanent, aut vitia deriventur. Multa contra eos lux est: omnium in istam converſi oculi ſunt. Sen. 1. *de Clement. cap. 8.* Et quo quis in majore rerum faſtigio collocatus eſt, eo majorem virtuti operam dare debet: quo conſilio veteres recens electo magiſtratu faces ardentes prætulērunt, ut cæteris virtutis & æquitatis ſplendore præluere noverit. Paradinus in *Symb. heroic.*

Lux publica Principis ingens.

VII. *Ab ingenio* leguntur Adminiſtri, ſi 1. quiſque pro indole ſuâ functionibus admoveatur 2. ingenia adhibeantur recta, non nimis erecta, nedum abjecta. Chok. *lib. 5. cap. 1.* Schonb. *lib. 2. cap. 6.*

VIII. Electio adminiſtrorum quæ à Principibus ex favore & gratia, quæ in nonnullos feruntur, inſtitui ſolet,

E 5 cum

eum ipsi Principi, tum ipsis administris noxia sæpe fuit & damnosa. Quod idem de officiorum emtionibus & venditionibus tenendum. Rectissimè. *Bodinus lib. 2. de Repub.* Est in omni genere civitatum *turpissima ac perniciosissima* honorum ac præmiorum, quæ virtuti debentur, *mercatura*: quanquam non minus falluntur, qui putant *Magistratus*, quos pretio mercati sunt, honori sibi futuros, quàm si aureis alis, quas *Euripides* opinione sibi finxit, *volare* se posse putent, cum ex ea *materia*, quâ nihil gravius esse potest, id quod levissimum esse oportuit, conflaverint. *Not. Lips. hîc. Antimach. lib. 1. ib. 2. Chok. lib. 5. cap. 4. Cas. lib. 2. cap. 9. Dan. lib. 5. cap. 5. Keck. Pol. lib. 1. cap. 14.*

IX. Cavendum summopere Principi ne facilè plura uni alicui committat officia. Quia diversa officia à di-

diversis hominibus rectius & melius quam ab uno sustineri possunt: sicut contra unum ab uno rectius perfici potest, ut docet Philosophorum. Coryphæus Aristoteles *lib. 2. Polit. cap. 9.* Sicut ventriculus plures & diversos cibos benè concoquere non potest, præsertim si per naturâ sit imbecillis: ita etiam unus homo plura & distincta officia rectè curare & obire non potest: sed necesse habet alterum negligere si alteri, uti decet, pro viribus seriò ac diligenter attendere velit. Idcirco etiam Bodinus *lib. 4. de Repub. cap. 4.* ait: *Singulis singula munera rectè curare difficile est: plura, nemo potest.*

X. Officiorum ut alia perpetua: sic ambulatoria convenit esse alia. *Ch. k. lib. 5. cap. 4. Werdenh. Syn. Bodin. p. 560. Dan. lib. 5. cap. 5. dissent. Antim. lib. 3. tb. 35. p. 902.*

XI. Administrorum, maximè Au-

licorum, planè lubrica est vita; quibus proin Opus est acri circumspeditione contra lapsum. *Lips. Pol. lib. 3. cap. 11. Chok. lib. 5. cap. 6. Schonb. lib. 3. cap. 33.*

XII. *Minorum Administrorum* contra lapsum *fulcra* sunt i. Obsequium 2. sui usus 3. Audacia ingenua: *Majores Administros* servant 1. Modestia. 2. Quieta actio, sine jactantia. 3. Virtutum dissimulatio. 4. Relatio rerum bene gestarum ad Principem: *Utrisque autem & Majoribus & Minoribus* hinc commendata esse debet 1. Patientia. 2. Cautela contra Insidiatores. *Not. Lips. hinc. Chok. lib. 5. cap. 5.*

XIII. Quamvis Aula fraudium sit officina communiter, ut verum sit illud, *Exeat ex aulâ qui cupit esse pius*, aula tamen ac vita aulica in totum non est damnanda, aut illicita homini Christiano. Quum ratione aulæ

co-

eogitari possint Joseph, Daniel, Oba-
dia, & Nehemia, è Scriptura Sacra
noti: atque verum sit illud Senecæ,
Epist. 18. *Benè vivere omni loco positum
est, nam, quid tam turbidum fieri potest,
quam forum, ibi quoque licet quiete
vivere, si necesse sit.* Scaliger Pater:

*Aulam reperit qui bonam, & utilem,
& fidelem,*

*Me auctore sequatur, duce me, me-
que sequente:*

*Si quis queritur, nec fugit, hujus mi-
serebor.*

XIV. *Legati* partim ad Consili-
arios, partim ad Administros referri
possunt.

XV. Jus legationis propriè non
nisi Principibus competit, participa-
tivè autè inferioribus Magistratibus,
Academiis, Civitatibus Hansiaticis
&c. *Heid. Pol. cap. 2. pag. 460. & seq.*

XVI. Rebelles veri, injustè in
Principem suum insurgentes, jus le-
ga-

gationis non habent, ut nec Prædones & Pyratæ. *Ibid. pag. 464. 466.*

XVII. In Legato eadem ferè requiruntur, quæ in Consiliario, nisi quod major Eloquentia, plurimumque linguarum cognitio ei videatur necessaria. *Schonbor. Pol. lib. 3. cap. 28.*

XVIII. Munera Legatus non facilè admittat, nec ultra præscriptum quicquam agat, quamvis tamen alia sit ratio legatorum liberorum, alia formulariorum. *Heid. loc. cit. pag. 521. Schonb. lib. 3. cap. 29.*

XIX. Ut Legatos violare nefas est: sic tamen poena, si quam promeriti sunt, irrogari illis poterit ubi & à quibus oportet. *Schonb. lib. 3. cap. 27. Heid. pag. 508.*

XX. Peractâ feliciter legatione præmiis à Principe Legati sunt afficiendi. *Heid. pag. 531.*

XXI. Olim Legatorum præmia erant tria; *Locus, Lautia, Munera,*
Loci

Locinomine ædes liberæ intelligimus, quæ ipsis à Romanis datæ. *Lautias erant* Xenia Legatis missa, sic dicta à magnificentia præbitoris. *Duar. disput. 1. cap. 26.* *In muneribus erat*, quòd illis de publico dabatur aureus annulus, quem palàm gerebant. *Plin. lib. 35. cap. 1.*

CAP. XIV.

DE

Prudentia & Cura Principis
circa Religionem.

§. I

P*rudentia* Principis *Propria* res est admodum 1. diffusa. 2. confusa. 3. obscura : Nec mirum igitur doctrinam ejus præceptis difficulter alligari. *Pol. Lips. lib. 4. cap. 1.*

II. Prudentia hæc Principis est, vel *Togata*, quæ in quotidiana hæc guber-

gubernatione, tranquillisque rebus intervenit, ejusque materies duplex est 1. Res Divinæ. 2. Humanæ, vel *Militaris*, quæ in bello rebusque turbatis. *Pol. Lips. lib. 4. cap. 2.*

III. *Prudentia rerum divinarum* sacra religionemq; tangit & dirigit, quatenus tamen Principis ea cura.

IV. Cura religionis proinde Principi habenda. 1. Quia in omni Repub. prima cura debet esse rerum divinarum, ut docet Aristoteles lib. 7. *Polit.* 2. Quia religio est primaria causa conservans Reip. imò fundamentum & propugnaculum ipsius, ut testatur Plato lib. 4. *de Repub.* Idcirco etiam Machiavellus lib. 1. *disputationum Polit. cap. 12.* ait: Quicumq; Principes atque Resp. semetipsos conservare cupiunt, in id unum, præ cæteris incumbere debent, ut verum religionis cultum rectè instituant & venerentur: Nec certius indicium de
Rei

Rei publicæ alicujus ruina & interitu unquam habere poteris, quam si in ea divinum cultum despectui habere & sperni cognoveris. 3. Quia religione vita nostra constat, ut ait Plinius *lib. 14. cap. 19.* Et sola religio homines à bestiis discernit, quam qui non admittit, alienus est à natura hominis, & vitam pecudum sub humana specie vivit, ut scribit Lactantius *lib. 2. Instit. cap. 3. & lib. 3. de Ira Dei cap. 7. & 8.*

V. Religio curanda Principi, sed non tam absolutâ in eam potestate; quam Inspectione tali, quæ comprehendit 1. cognitionem seu veritatem 2. rectionem & tuitionem veræ religionis. Vera religio est fundamentum Ecclesiæ Christianæ, quo destructo necesse est, ipsam quoque destrui. Illud igitur ne labefactetur aut planè evertatur ab externis Ecclesiæ hostib9, curandum est Principi,
aut

aut cum alius lenior modus defendendi non sufficit, necesse est, ut ad arma confugiat.

VI. Errant igitur, qui Principi iudicium de Religione derogant, eique tantum defensionem ejusdem, ex dictamine Ecclesiasticorū, tribuunt. *Bell. lib. 3. de laic. cap. 17. Alsted. de membr. Eccles. mil. 1. cap. 14.*

VII. Ad veræ Religionis confirmationem minimè opus, falsitatem, ut illam aut fictitia miracula approbet Princeps, Florentinus ut docet Politicus, cujus detestanda quoque porismata 1. Religio Christiana debilitat Christianos, eosque injuriæ & prædæ opportunos reddit, Ethnicorum contra. 2. Doctores Religionis Christianæ omnem bonarum litterarum & antiquitatis memoriam abolere conati sunt, & sim. *Antim. lib. 2. tb. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9.*

VIII. *Una tantum Religio* in uno
re-

regno ut publicè obtineat Principi prospiciendum, & quidem ea cujus veritate Princeps in conscientia sua est convictus, *dissent. Cornb. in def. pros. de non occid. bar. passim*

IX- Possunt tamen tempora incidere in quibus secundariò diversæ religiones sine piaculo permitti queant. *Dan. Pol. Chr. lib. 3. cap. 2.*

X. Vanè nihilominus Ægyptiorum Reges variam & miscellam religionem stabiliendo sceptro induxerunt, *Diod. Sicul. lib. 2. Lips. de una relig. hic.*

XI- *Ceremonie* veteres ac ritus patrii in Religione adhibiti retinendi, si scil. probi sint, mali autem sic mutandi, ut corrigere eos magis videamur, quam mutare. *Lips. contr. Dialog. hic.*

XII. Correctio hæc & mutatio non est privatorum, sed ipsius Principis, idque de consilio ac sententia

eorum, qui auctoritate, vita & doctrina hinc valent, summa verò in ea habenda est ratio Conciliorum. *Ibid.*

XIII Ut pœnam haut merentur, qui impias leges ac ceremonias patrias non observant: sic coerceri possunt, qui pias aut adiaphoras mordicus oppugnant & convellunt. *Lips. de vera relig. diff. Cornb. in defens. proc. de non occid. her. hinc*

XIV. In Religionem peccantes non malè dividuntur in *Turbones* & *Errones*, sive in *Publicos*, qui & ipsi malè de Deo receptisque sacris sentiunt, & alios ad sentiendum per turbas impellunt, & *Privatos*, qui pariter malè sentiunt, sed sibi, *Lips. hinc & in lib. contr. Dialog.*

XV. *Turbones* publici ex præscripto legum puniri possunt, etiam capitali supplicio, pro delicti qualitate quamvis. Mulctæ, Ignominia, Exsili, Incarcerationis remedia hæc pri-

primitus adhibenda, ad mortem autem non nisi extrema urgente necessitate procedendum. *Pol. Lips. lib. 4. cap. 3. & contr. Dialog. dissen. Cornb.*

XVI. *Errones simplices*, sive hæretici qua tales, non sunt puniendi, ne dum capitaliter, *Pol. Lips. lib. 4. cap. 4.*

XVII. Sed Conscientiarum libertas ubique permittenda. *Dan. lib. 2. cap. 2. Keck. lib. 5. cap. 32. dissent. Menoch. Pol. lib. 2. cap. 3. Contz. & sim.*

XVIII. Extractio autem & Inquisitio Hispanica omninò detestanda. Valde periculosa & noxia est hujusmodi inquisitio, quatenus metu & terrore suo, quem incutit, efficit, ut subditi, qui in religione recepta dissentiant, contra conscientiam animi sui sensum dissimulent, aut ore quidem fateantur eandem religionem, sed corde negent.

XIX. Datur quædam combustio libro-

librorum licita, promiscua tamen illa hæreticorum omnium, qui dici solent, est tyrannica. *Act. 19. 18. Alst. de Eccles. mil. membr. cap. 14. deffent. Menoch. pol. lib. 2. cap. 3.*

XX. Via qua errantes corrigendi doctrinæ debet esse & institutionis *hic Keck. Pol. lib. 1. cap. 32.*

XXI. Disputationes de rebus facris & religiosis licitæ sunt, non publicæ tantum, sed & privatæ, etiam, suo modo, pueris & fœminis. *dissent. ex parte Lips. contra Dial. heic confer Kerk. Pol. lib. 1. cap. 32.*

CAPUT. XV.

DE

Prudentia Principis in rebus
humanis.

§. I.

Prudentia rerum humanarum in
Principe est, peritia in externis
tran-

tranquillè & firmiter gubernandi.
Pol. Lips. lib. 4. cap. 5.

II. Peritia hæc haurienda Principi
 ex duobus fontibus, Natura scil. 1.
 Populi 2. Regni.

III. *Populus* Principi noscendus. 1.
 Suus, quia maximè necessarium,
 quid enim magis necessarium, quam
 nosce eum, cui præsumus. Hinc
 Martialis:

*Principis est virtus maxima nosse
 suos.*

2. Finitimus, quia res sæpè cum eo,
 & fœdera. 3. Universus, quoniam
 motus quidam affectusq; sunt, quos
 communiter reperiat in omni homi-
 num gente: quos nisi novit, qui ad
 eos se componat.

IV. Hæc notitia petenda. 1. à per-
 cunctatione & conversatione cum
 prudentibus. 2. ab usu & peregrina-
 tione. 3. à libris, maximè Politicis
 & Historicis, qui de moribus popu-
 lorum

lorum tractant. *Vid. Euphor. Icon. Anim. Nic. Vernulæi Orat. de peregr. in Ital. Hiss. Gall. Germ.*

V. Physiognomia, & scillius aliquis sit usus, Principi non in totum spernendus, cautè tamen est usurpanda, quoad discretionem ingeniorum, nec nimium ei tribuendum. Idem de Delatoribus, quibus subditorum aliorumque mores explorant Principes, tenendum. *Memoch. Hieropol. lib. 2. cap. 30. §. 8. 9.*

VI. *Vulgus omne est.* 1. instabile. 2. pronum in affectus. 3. iudicii expers. 4. ad plures inclinans. 5. invidum. 6. suspicax. 7. credulum. 8. res augens. 9. vetita loquens. 10. seditiosum, præsertim si dux sit. 11. fervidos amans. 12. Reip. negligens. 13. verbis ferox. 14. metu aut spe nimiū. Hinc vulgus à Petro Gregorio *Tolosano lib. 4. de Republ. cap. 3. & l. 22. c. 2.* appellatur *bestia multorum capitum.*

Et.

Et Cleanthes rectè monet, ne à vulgi
opinionem pendeamus ; Idque versu-
culis illis elegantissimis , qui à Cle-
mente Alexandrino referuntur :

*Ne ad opinionem respice, si vis sapiens
statim fieri;*

*Neg; time vulgi temerariam & impu-
dentem opinionem.*

*Non enim vulgus habet prudens judici-
um neg; justum,*

*Neg; honestum. Paucos vero apud
viros hoc sanè inveneris.*

In quam sententiam etiam intelli-
gendum est Symbolum illud & ada-
gium Pythagoricum, *Popularibus vi-
is ne incedito. Item, per publicam viam
ne ambulato.* Plura de natura & mori-
bus vulgi vide apud Richterum *axi-
om. Polit. 339, 340, 341, 375.*

VII. *Regnum* noscendum Principi
1. communiter. 2. distinctè. *Pol. Lips.
lib. 4. cap. 6.*

VIII. *Communiter*, quod sit 1. insta-
bile.

F

bible.

bile. 2. odiosum. 3. insidiis obnoxium. 4. eoque Reges gignens meticolosos, suspicaces, æmulos. *Distinctè*
 1. quantum sit Regnum proprium. 2. quale. novum ne an vetus? hæreditarium an electitium? legibus an vi quæsitum? &c. *Menoch. Hierop. lib. 2. cap. 30. §. 1. Cas. Sph. Civ. lib. 3. cap. 2.*

IX. Ex notitia naturæ Vulgi & Regni profluit peritia 1. adhibenda ea, quæ Regnum juvant & firmant, ut sunt Vis & Virtus 2. declinandi ea, quæ illud lædunt & evertunt, ut Vis & Vitium. *Pol. Lipslib. 4. cap. 7.*

X. *Vis* (ut causam notat confervantem imperii) est, præsidium quod Princeps utiliter adhibet ad se tuendum aut regnum.

XI. *Vis* duplex est 1. Milites qui vel Custodes sunt Regii vel ordinarii, 2. Munimenta, suntque vel Arces, vel Colonix. *Bodin. lib. 5. cap. 5. Tholof.*

Ios. lib. 2. cap. 1. 2. & seq. Keck. Pol. lib. 1. cap. 22. & d. sp. 32. q. 7. Schonb. lib. 4. cap. 10. 12. 13. Menoch. lib. 3. cap. 6. §. 3. Ad. Contz. lib. 8. cap. 22. 23.

XII. Ut milites Ordinarii ; sic & custodes Regii semper , etiam tempore pacis , Principi sunt necessarii.

XIII. Etsi Princeps optimè sibi consulat , eligendo custodes sui corporis ex inquilinis , utiliter tamen & peregrini heic à Principibus multis adhibentur. *Keck. Pol. lib. 1. cap. 23. & d. sp. 34. q. 5. diff. Buchan. lib. 18. hist. Scot.*

XIV. Arces non in finibus tantum habent usum , sed etiam in mediterreis , ubi operæ est pretium urbes aliquot probè munitas habere. *Keck. Pol. lib. 1. cap. 22. & auct. ante cit. diff. videtur. Lips. hic & Gentil. Ant. lib. 3. th. 73.*

XV. Coloniae adhibendæ 1. circum spectè , non temerè 2. in exteros tan-

tum 3. in feroces & recens subjectos ,
nec has oppugnat, *Gentil. Antim. lib. 3.*
ib. 3.

XVI. Arcesne an coloniæ præfe-
rendæ? Vulgata & celebris est hæc
quæstio , quæ inter Politicos in u-
tramque partem ventilatur. *Vid. præ-
ter. cit. aut. Mach. lib. 2. discurs. cap.*
*24. Bodin. lib. 5. cap. 5. de Re-
pub.*

XVII. *Virtus* (altera & quidem
præcipua , causa conservans imperii)
laudabilem hîc notat utilemquè im-
perio affectum de Rege vel in Regem.
Estque 1. Benevolentia. 2. Auctoritas.
Pol. Lips. lib. 4. cap. 8.

XVIII. *Benevolentia* est subdito-
rum in Regem ejusque statum prom-
ta inclinatio & amor. *Schonb. lib. 2.*
cap. 36.

XIX. Benevolentia Principi pa-
randa viâ 1. lenitatis , cum in se , tum
in imperio. 2. beneficentiæ seu libe-
ralita-

CAPUT XVI. 119

ralitatis, idque maximè in novo imperio, & erga eos, qui benè sunt meriti, aut mereri possunt. 3. indulgentiæ, quâ populus laxè habeatur & jucundè.

XX. Cum populus laxè habeatur, in victu, per Annonæ vilitatem, jucundè, in ludicris, per ludos & spectacula publica; illi studendum imprimis erit Principi, hæc autem adhibenda suis locis, sed salvis moribus honestis & mediocritatè decenti. *Ad. Contzen. Pol. lib. 7. cap. 27. Cas. Sph. Civ. lib. 5. cap. 8. Spec. mor. quest. lib. 4. cap. 8. Schonb. lib. 4. cap. 29. & lib. 2. cap. 28. Chock. lib. 5. cap. 20.*

CAP. XVI.

DE

Auctoritate Principis.

§. I

Auctoritas, quæ Græcè dicitur modo *σεμνότης*, modo *δόξα*, mo-

F 3

do

do ἀξίωμα, modo ἀσθεντία, modo
 κῦρος τῆς δεξιᾶς, est impressa subdi-
 tis, sive etiam exteris, opinio reve-
 rens de Rege ejusque statu, ex Admi-
 ratione constans & Metu. *Lips. Pol.*
lib. 4. cap. 9.

II. Hęc se Princeps à rebellionē
 & contemptu inprimis vindicat, ide-
 oque necessario hęc ei paranda.
 Quamvis gentibus quibusdam erga
 Reges suos sit ingenita. *Schonb lib. 2.*
cap. 36. Sine autoritate Princeps sub-
 ditos suos in officio continere non
 potest, neque cum fructu præesse Rei-
 publicæ, sive pacis sive belli tempo-
 re. Quia ut Curtius lib. 8. scribit, *ma-*
jestas imperii salus & tutela est. Et ut
 Lipsius ait lib. 2. Polit. cap. 6. *maje-*
stas & autoritas Principis est acre ce-
lum ad imperium.

III. Autoritas magis retinet ho-
 mines in officio, quam arma & sup-
 plicia. Ideoque illa Principem Deus
 arma-

armavit, tanquam Gorgone. Et hoc etiam significare voluerunt Poetæ, quando fabulantur, quod in scuto Palladis Gorgon caput Medusæ pictum fuerit: quodque eo objecto Perseus homines in saxa converterit. Tanta est vis autoritatis Principi impressæ, ut non tantum in bonorum animis admirationem & amorem sui excitet: sed etiam malis tantum metum incutiat, ut non audeant manum immittere in Principem eumque violare. Hinc Pharao Rex Ægypti nunquam ausus fuit manum iniicere Moyfi divina autoritate armato. Hinc legimus lictorem vel satellitem juvenem armatum delegatum ad occidendum Marium Consulem proscriptum apud Minturnenses in carcere decrepitum & inermem, non tamen ausum fuisse illum ferire, veluti occulta quadam majestate Marii prohibitum. Itaque non immeritò

adamantium vinculum Imperiorum
dicitur.

IV. Amiffam Principis autoritatem fequitur mutatio imperiorum: Hinc Monarchia prima à Sardanapalo transferebatur in Chaldæos: cum Sardanapalus Rex contemneretur à fubditis propter mollitiem & vitam in gynæceo inter mulieres confumptam.

V. Media parandi eam funt 1. forma imperii. 2. potentia imperii. 3. mores Imperantis.

VI. *Forma imperii* exigit gubernationem. 1. feveram. 2. constantem. 3. adftrictam.

VII. Severitas 1. tempeftiva effe debet. 2. cum intermissione adhibenda. 3. fic ut pœna ad paucos, metus ad omnes perveniat, nifi fcil. vitia nimis fint crebra & pervicacia. *Tholof. lib. 23. cap. 9. §. 15. & feq.*

VIII. Constantia gubernationis
ut

ut levem; sic non excludit necessariam & utilem legum & Morum pris-
corum mutationem, susceptam scilicet
1. leniter. 2. lentè *Bod. lib. 4. cap. 4.*
Tbolos. lib. 10. cap. 5. Schonb. lib. 3. cap
9. confer. Dan. lib. 3. cap. 6.

IX. Adstricta est imperii forma, si
præcipua vis & honos sint 1. ab ipso
Principe. 2. apud ipsum Principem.

X. Ab ipso Principe hæc sunt, si
maxima rerum aut agat ipse aut fir-
met, non autem à senatu totus de-
pendeat, nec iis aut aliis officia ac
dignitates distribuendi potestatem
concedat. *Bod. lib. 1. cap. 10. Keck. disp.*
31. q. 3.

XI. Apud Principem sunt 1. si al-
teri honores magnos, nimosq; non
conferat, ad quos etiam referimus ul-
timam provocationem. 2. si non per-
petuos, plerosque saltem, nec uni fa-
miliæ hæreditarios. *Cas. lib. 2. cap. 9.*
confer. Dan. lib. 6. cap. 5. Arn. Clapm. de
arc. Rorump, lib. 1. cap. 19.

XII. Honores nimios alteri concessos auferre debet Princeps, sed vellicatim, deducendo non detrahendo. *Chok. lib. 2. cap. 9.*

XIII. *Potentia imperij* est, ad Sua conservanda & Aliena obtinenda, idonearum rerum facultas. *Cic. 2. de Juvent.*

XIV. Paratur. 1. Pecuniâ. 2. Armis. 3. Consiliis. 4. Fœderibus. 5. Felicitate imperandi (alii fortuna.) *Ad. Contz. lib. 8. 101. Chok. lib. 2. cap. 11. Schonb. lib. 4. cap. 34. Antim. lib. 2. sb. 10.*

XV. Divitiæ & opes à Principe acquiri debent, *modis honestis*, ut sunt 1. honesti & onerosi subditis, e. g. Tributa. 2. honesti & non onerosi, ex. gr. Bona Oeconomia. 3. honesti & utiles, ex. gr. Leges sumptuariæ, Mercatura, Agricultura, Metallifodina &c. *non in honestis aut sordidis*, ut sunt furtum, fœnus illicitum, oppres-

oppressiones, vectigal urinarium Vespasiani &c. *Ad. Contzen Pol. lib. 8. cap. 6. & seqq. Menoch lib. 3. cap. 17.*

XVI. Non solum opes & divitiæ Principis ad potentiam imperii ejus faciunt, sed & subditorum, qui proinde in egestate & paupertate non sunt detinendi, ut docet Mach. *lib. 1. Comm. cap. 12. lib. 13. cap. 16. confer. Antim. lib. 30. th. 32. Keck. lib. 1. Pol. cap. 10. disp. 30 q. 9.*

XVII. Foedera cum impiis & infidelibus non faciliè ineunda christianis. *Chok. lib. 2. cap. 11. Menoch. lib. 2. cap. 4. Schonb. lib. 4. cap. 36.* Deus foedera cum impiis inita per Prophetas suos improbat tanquam sibi iniuriosa. Ejusmodi foedera subditis occasionem præbent ad idololatriam, confœderatorum, quibus cum conversantur, amplectendam & sectandam. Ideirò rectè ait Æschylus: *In omni negotio, nullum est prava societate majus malum.* XVIII.

XIIX. Inita autem ac jurejurando confirmata neutiquam violanda. *Schonb. lib. 4. cap. 37. Chok. lib. 2. cap. 12.*

XIX. Cum afflictis admodum sunt periculosa & cautè declinanda. *Chok. lib. 2. cap. 11.*

XX. Vicinis duobus potentibus inter se certantibus, si & vincere & vinci Principi periculosum, quid agendum? In adiaphoria ne ac Neutralitate hærendum, an fortiori accedendum? Principis prudentis est, rationem Status aliasque circumstantias exactè & accuratè perpendere: nam expediat Neutralem potius manere, quàm belli motibus sese implicare, quo Rempublicam suam salvam retinere queat. *Vid. D. Besold. d. fœder. jur. cap. ultim. num. 1. 3. Addat. Waremund. d. Ehrenberg. de fœder. cap. 2. num. 212. pag. 267. lib. 1. D. Reinking. de Regim. secul. & Ecclesiast. lib. 2.*

*lib. 2. class. 3. cap. 3. n. 39. Job. Wilhelm
newmayer von der Neutralität und
Assistents, Remig. Fesch. de fæder. th. 12.
lit. e. circ. fin. Philipp. Hænon. disput.
polit. ult. th. ult. l. 1. A.*

XXI. Si tamen necessario alter-
utri accedendum, prudentiæ erit,
in causa palàm dispari, meliori: in
ambiguâ, fortiori se jungere. *Chok.
l. cit.*

XXII. *Mores Imperantis* requi-
runtur ad auctoritatem, 1. interni, ut
virtutes. 2. externi, ut gestus sermo-
que compositi & graves, habitatio in
loco splendido, secessio modica, dia-
dema, corona, pompa aulæ &c.
*Chok. lib. 2. cap. 9. Schonb. lib. 2.
cap. 27.*

CAPUT. XVII.

DE

Prudentia Principis circa
causas evertentes Princi-
patus.

§. I.

UT *Vis* & *Virtus* imperium fir-
mant: sic *Vis* & *Vitium* illud pro-
xime evertunt. *Lips. Pol. lib. 4.*
cap. 10.

II. *Conversio Imperiorum* etsi
sæpe trahat secum eorundem ever-
sionem, *Conversio* tamen hæc & *Ever-*
sio non sunt confundenda. *Schonb.*
lib. 7. cap. 21.

III. *Suprema* everisionum imperi-
orum *causa* est *Providentia Divina*,
quæ singulis imperiis certa tempo-
rum intervalla certasque periodos
præstituit. *Keck, Pol. lib. 1, cap. 27. &*
disp. 36.

disp. 35. q. 1. Schonb. lib. 7. cap. 1. 24.
Cas. lib. 5. cap. 12. Dan. lib. 3. cap. 5.
Chok. lib. 6. cap. 13.

IV. Quamvis autem pauca imperia ultra annum 500. 700. durarint, non tamen dicendū, hos annos imperiis omninò fatales esse. *Ibid.*
& Dan. lib. 3. cap. 2. 5. diff. Peuc. de div. gen. p. 30. & seqq. Vid. & Bodin. lib. 4 cap. 2. Chok. lib. 6. cap. 1.

V. Sententia Platonis everfiones Imperiorum Numeris adfcribens obfcura est & falſa: ut etiam illa Neotericorum quorundam, quæ Motui terræ ejuſque revolutioni eas adjudicat. *Keck. diff. 35. q. 3. & aut. cit. Schonb. lib. 7. cap. 25.*

VI. Cœlum licet efficaciffimè agat in corpus humanum, Aſtra tamen, Eclipſes, Cometæ, Planetæ non niſi improprie cauſæ efficientes mutationum harum dicuntur. *Diff. videtur. Keck. Pol. lib. 1. cap. 27.*

VII.

VII. Signa tamen & indicia magnarum mutationum quin propriè vocentur nil prohibet; quod & de Inundationibus, Terræ motibus, Incendiis, Sterilitatibus, Fame, Peste similibusque rebus dicendum. *Bodin. lib. 4. cap. 2. Chok. lib. 6. cap. 13. Schonb. lib. 7. cap. 25.*

VIII. Talia insuper sunt Idolatria, Blasphemia, Iniustitia, Impunitas delictorum, Tyrannis, Intemperantia, Libido, Perjurium, Fastus similiaque Principum aut Subditorum enormia vitia, quæ causis quoque mutationum proximis annumerari possunt. *Keck. Pol. lib. 1. cap. 27. Schonb. lib. 7. cap. 2. 3. 4. 7. 8. 9. 10. Dan. lib. 3. cap. 5. Chok. lib. 6. cap. 2. 3. 4. 13.*

IX. *Vis* est duplex. 1. Aperta, ut Factio, Seditio, Bellum. 2. Clancularia, ut Insidiæ, Proditio. *Schonb. lib. 7. cap. 3. 11. 12. 13. 17. Chok. lib. 6. cap. 1. Mart.*

Mart. Schoockius in lib. de Seditionibus.

X. *Vis clancularia* est molitio occulta unius pluriumve, in Regem aut in Regnum. *Keck. Pol. lib. 1. cap. 28. Dan. lib. 3. cap. 5. Chok. lib. 6. cap. 7.*

XI. *Insidia* caput propriè Regis petunt: *Proditio* loca ejus, copias, arces. *Schonb. lib. 7. cap. 19. Chok. lib. 6. cap. 7. 8.*

XII. *Insidiarum* remedia sunt. 1. Indagatio. 2. Punitio. 3. Innocentia. 4. Preces. *Schonb. lib. 7. cap. 14. 19. 20. Item. lib. 6. cap. 9. 11.*

XIII. Utile est Principi habere speculatores (*καλασκοπας*) sive auricularios (*ωτακουσας*) iisque præmia inderdum justè decernit, quibus tamen cautè credendum & lente, ne innoxii circumveniantur. *Keck. Pol. lib. 1. cap. 7. Menoch. lib. 2. cap. 30. §. 9. Chok. lib. 6. cap. 9.*

XIV.

XIV. Magnum & salutare subsidium Reipublicæ afferunt exploratores, quoties vel intestina seditio vel improvisa externi hostis invasio metuitur. Jus civile lege Papia delatoribus præmia constituit, nempe dimidium mulctæ. Plato in *Repub.* sua exploratores esse jubet.

XV. Insidiatores comperti & convicti sic puniendi, ut morâ interdum aut veniâ ultioni interponatur. *Schonb. lib. 7. cap. 18. Chok. lib. 6. cap. 9.*

XVI. In *Proditionem* maximè inclinant, 1. Avari. 2. Leves. 3. Dissimulatores & occulti. *Schonb. lib. 7. cap. 16. Chok. lib. 6. cap. 7-8.*

XVII. Proditiones cavendæ, 1. In-
dagatione. 2. Punitio. *Chok. lib. 6. cap. 9.*

XIIX. Inquisitio alia est Mitior, per argutas & acutas quæstiones, alia Durior, per torturas, quarum illa præ-

præferenda, hæc autem non nisi raro
& valdè circumspèctè adhibenda.
Keck. Pol. lib. 1. cap. 18.

XIX. Proditores certò convicti
puniendi, 1. celeriter. 2. semper. 3.
graviter. *Cas. Spb. civ. lib. 3. cap. 16.*
etiam pro re nata proditorum filii.
lib. 1. cap. 1.

XX. Quod si autem uni alicui de-
linquentium impunitatem delicti
promiserit Princeps, ut reliquos
conjuratos prodat, videtur pactum
illud servandum esse Principi, sicque
verum illud, Proditores præmiis in-
terdum afficiendi. *Schonb. lib. 7.*
cap. 16. Vid. §. 14.

XXI. Quod si Principis consan-
guinei & affines heïc peccent, sunt-
ne pari jure cum cæteris habendi &
mox extinguendi? *Neg. hoc ex Bad.*
Gbok. lib. 6. cap. 4.

CAPUT XVIII.

DE

Vitio five altera causa ever-
tente Principatum.

§. I.

Vitium est pravus noxiusque im-
perio affectus, de Rege vel in
Regem: Proindéque est 1. Odium,
quod affectus in Regem. 2. Contem-
ptus, qui opinio de Rege. *Pol. Lips.*
lib. 4. cap. 11.

II. Odium est subditorum in Re-
gem ejusque statum malevolentia
pertinax & offensa. *Chok. lib. 6.*
cap. 5.

III. Odii remedia sunt 1. fuga
Vitiolorum, ut Savitiæ, Avaritiæ,
Rigoris. 2. Moderamen opinionis
vitiolorum, ut Supplicorum, Tributo-
rum, Censuræ. *Chok. ibid.*

IV. *Sup.*

IV. *Supplicia* ordinaria ab odio munit Princeps 1. Tarditate. 2. Boni Publici velo. 3. Exclusionē iræ. 4. Gaudii. 5. Observatione morum patriorum. 6. Sui subductione. 7. Æqualitate poenæ, obtinendâ secundum proportionem Geometricam, quæ mitius punit pueros, quàm senes, mulieres quam viros &c. *Schonb. lib. 3. cap. 20. Ad. Contz. lib. 3. cap. 16. §. 23. & seq.*

V. *Supplicia* extraordinaria mollienda 1. punitione simultanea. 2. beneficiorum commixtione. 3. supplicio ministrorum, *Ibid.*

VI. *Tributa* (quò etiam referimus *Vectigalia*, quamvis hæc ab illis distingui possint) leniendâ fomento. 1. Necessitatis. 2. Moderationis. 3. Coerctionis avaritiæ & crudelitatis ministrorum. 4. Dispensationis restrictæ & utilis. 5. Æqualitatis justæ & uniformis. *Chok. lib. 2. cap. 10. Schonb.*

*Schonb. lib. 4. cap. 19. 20. & sim. Ad.
Gontz. lib. 8. cap. 7. Antim. lib. 3.
th. 32.*

VII. Hæc æqualitas obtinetur.
1. Proportione Geometrica, quâ
plus divites solvunt quàm pauperes.
2. in specie per censum. *Ibid.*

VIII. Tributorum censores le-
gendi. 1. à populo. 2. Bini aut terni
in singulis civitatibus. 3. qui annuos
instituant census. *Chok. lib. 2. cap. 10.
Schonb. lib. 4. cap. 28. Keck. diff. 34.
q. 10.*

IX. In vectigalium pensione in-
quibusdam subditorum, in quibus-
dam exterorum meliorem esse con-
ditionem nil prohibet. *Keck. diff. 34.
q. 9.*

X. Non tantum Tributa, sed &
Collectæ cum Imperiales tum Pro-
vinciales à Principe possunt indici,
Observatis cautionibus in Tributis
attendendis. *Schonb. lib. 4. cap. 24.*

XI. Mo-

XI. Monetæ insuper à Pr incipe summa est habenda ratio, nequid hîc peccetur. *Keck. Pol. lib. 1. cap. 21. & disp. 31. q. 20. Menoch. lib. 2. cap. 10. Schonb. lib. 4. cap. 30.*

XII. *Censura* est animadversio in mores aut luxus eos, qui legibus non arcentur; quæ, sicubi sit collapsa, bono Principi necessariò est revocanda. *Keck. lib. 1. cap. 19. Schonb. lib. 3. cap. 10.*

XIII. Materia ejus sunt, 1. Mores, e. gr. lasciviæ, libidines, earumque fomenta, saltationes mixtæ, ebrietates, jurgia, perjuria, otium &c. 2. Luxus in Divitiis, Domo, Conviviis, Vestibus. *Chok. l. cit. Schonb. lib. 1. cap. 10. v. 14. 17. Cas. lib. 2. cap. 7 Keck. lib. 1. cap. 10. disp. 30. q. 11. 12. Ad. Contz. lib. 8. cap. 14. Menoch. lib. 2. cap. 25.*

XIV. Moribus in specie impingunt 1. Decoectores & foro cedentes. 2. Fœneratores publici, 3. Lupanari-
orum

orum patroni 4. Validi Mendicantes. 5. Cingari &c. *Schonb. lib. 3. 12. 13. 15. 16. & cit. auth.*

XV. Usuræ non simpliciter lege divina & humana prohibentur, sed tantum secundum quid, quatenus sunt immoderæ & injustæ. De quibus etiam loquitur Poeta Hesiodus l. 1. operum & dierum cum fratrem suum Persam hoc modo hortatur.

Μὴ κακὰ κερδαίνειν κακὰ κέρδεα
ἴσ' αἴττιν

Ne male lucreris; mala lucra equalia damnis.

XVI. Lupanaria iram & vindictam Dei gravissimam provocant, adversus Rempub. eique ruinam & interitum accelerant, ut testantur non tantum florentissima Sodomæ & Gomorrhæ regna, quæ igne piceo & sulphureo conflagrarunt è cælo misso, funditusque destructa fuerunt; Sed

Sed etiam universale totius mundi primævi diluvium. Occasione illorum mens hominis è sua sede dimovetur: quod fatetur ille apud Plautum in *Truc.*

-- -- nam mihi hac meretrix,
Qua hic habet Phronesium suum no-
men, omnem

Epectore evomit meo phronesin.

Censum facultatesque exhauriunt: quod itidem apud eund. Plaut. *d. loco* conqueritur quædam;

-- -- *Meritrix meum herum*
Miserum sua blanditia intulit in
Pauperiem, privavit bonis, luce,
honore atque amicis.

Et Apulejus *lib. 10. de As. aur.* Meretricum illa in Lupanari jactata basiola vocat poscinummia: Quid vero aliud in ista palæstra, ubi damnis desudascitur, expectandum?

Stat meretrix certo cuivis merca-
bilis ære,

G

Et

*Et miseræ jussu corpore quarit
opes.*

Ovid. 1. amor. 10. nec fundum habet
hoc hominum genus; quicquid in
eas contuleris; nunquam enim sati-
abile plura concupiscendi lenitur
desiderium.

*Meretricum ego esse reor mare, ut
est,*

*Quod des devorat, nec unquam a-
bundat.*

Plaut. in Truc. Schonb. lib. 3. cap. 13.

XVII. Mendici otiosi & vagi sunt
perniosi sibi & toti Reipublicæ; dum
tempus otiando & vagando miserè
perdunt; & instar fucorum circa al-
vearia volitantium, aliorum domos
perrepant, stipemque ab aliis impor-
tunè & imprudenter extorquent. In
civitate, in qua multi mendici con-
spiciuntur, multi quoque reperiun-
tur fures, crumenarum sectores, sa-
crilegi, aliorumque scelerum artifi-
ces.

ces. Lex Platonis est : *Nemo nostra in civitate mendicus esto : quisquis id tentaverit & miserabilibus precibus stipem victumque collegerit eum præfecti è foro, adiles tota urbe agrorum præfecti tota regione exterminent.* lib. 2. De legibus.

XVIII. Zigari vulgo *Zigeum* nihil aliud sunt quam manipulus furum & colluvies otiosorum ac fraudulentorum hominum, ex variis nationibus non ita remotis, sed vicinis collecta, ut Camerarius eos describit *cent. 1. med. hist. cap. 17.* Vanis futurorum præfagiis alios homines ludunt pecuniisque emungunt. Spoliis & rapinis aliorum inhiant: ideoque non raro in agris locisque desertis homines obvios per vim adoriuntur. Sæpe sunt exploratores & proditores illius terræ, in qua vagantur.

XIX. Iudæi sunt inquieti. Data occasione maximos tumultus excitant.

tant. Anno Christi 114. in Cyrene Romanorum & Græcorum ducenta & viginti millia, plus quam ferina rabie confecerūt; in Cypro ducenta & quadraginta; in Mesopotamia & Ægypto tumultuati sunt, donec optimus Trajanus iis occurreret, innumerabilem multitudinē Judæorum, excindens & legem ferens; ut Judæo in Cyprum venire capitale foret. *Dio. Xiphilin. Niceph.* Hadriano Imperatore Imperium eripere tentarunt, sed cum Duce suo Bencosbā 300000. periere. A Cosroë Persarum Rege 80000. Christianos emtos interemēre. *Cedren.* Anno Chr. 414. Alexandria in Ægypto multos Christianos trucidarunt. A. C. 1240. Francofurti ob Judæum, qui invitis parentibus & Judæis voluit baptizari, tantus tumultus excitatus, ut 180. Judæi ense & igne à Judæis excitato perierint & magna urbis pars in cineres redacta. Pragæ Anno Christi 1288. Christianum

num cruci affixerunt, templum diruerunt. *Crantz. Vandal. lib. 7. c. 40. lib. 8. c. 8. A. C. 1322.* Judæi in Gallia leprosos pecunia corruerunt, ut aquam inficerent. Anno Christi 1332. Uberlingæ ad lacum Brigantinum, Christianum alutarii filium interficendo tantas turbas dederunt, ut 300. cremati sint, Anno Chr. 1348. puteos in Germania veneno corruerunt; Anno Christi 1475. Tridenti puerum Christianum in crucem egerunt. *Annal. Suevic.* Præterea judæi non tantum sunt jurati hostes religionis Christianæ; sed etiam immodicis suis usuris quantū possunt Christianos exugunt: & quæ bona hi in Republica percipere debebant, illi per fas & nefas præripiunt. Tolerari possunt in Repub. si secundum jus in ea usitatum tranquillè & sine dato Christianorum scandalo vivant, nihilq; moliantur, quod in Reipublicæ præjudicium & detrimentum cedere possit.

XX. Divitias in immensū accumulare prout quisq; vult & potest, minime in Republica debet esse licitum, *Cas. lib. 2. cap. 5.*

XXI. Vestis promiscua viris & foeminis non indulgenda. 1. Quia vestium finis partim est honestas, partim utilitas. Quæcunque igitur vestes cum his finibus pugnant, sunt illicitæ: cujusmodi sunt, quæ sunt vel inhonestæ & indecoræ, vel ineptæ & inutiles ad tegendum & fovendum corpus, vel alioquin aut luxum aut lasciviam, aut levitatem arguunt. 2. Quia turpe est temerè recedere à patrio vestiendi more & alienigenarum vestitum imitari 3. Quia non eadem vestimenta conveniunt cuilibet ætati, sexui, statui & ordini hominum. Hinc Deus ipse in Veteri Testamento voluit Prophetas & Sacerdotes alias gestare vestes, quam plebejos homines, *Num. 15. v. 38.* Et expresse prohibuit, ne mulier utatur veste virili,
ne-

neque vir muliebri. *Deuteronom. 22. v. 5. 4.* Quia Apostoli mulieribus Christianis interdixerunt usum pretiosarum vestium, superfluumque crinium ornatum ex auro & gemmis
1. Pet. 3. vers. 3. 1. Tim. 2.

XXII. Arma Cenforum morum sunt 1. Ignominia. 2. Mulcta. *l. cit.*

XXIII. Censuræ invidia mitiganda, 1. vitâ Principis, si ipse subit censuræ. 2. modestia emendationis. 3. præmiorum divisione. *Ibid.*

XXIV. *Contemptus* est impressa subditis, sive etiam exteris, vilis abjectaq; opinio de Rege ejusq; statu. *Pol. Lips. lib. 4. cap. 12*

XXV. Contemptum Princeps cavet, cavendo, quantum possibile ejus causas, quales sunt. 1. Imperium justo levius & lenius. 2. fortuna adversa, maximè orbitas. 3. mores libidinosi, luxuriosi, &c. 4. res externæ, ut facies parum decora, ætas gravior, valetudo imbecillior, &c.
Chok. lib. 6. cap. 6. G 4 CAP.

CAPUT XIX.

DE

Fraudibus : An cum Prudentia Principis constant.

§. I.

Dura est κατὰ χρισιν, quando *Fraus* Prudentiæ nomenclaturâ venit ; Prudentia enim ut licita & laudabilis : sic fraus illicita est & cavenda, maximè Principi. *diff. Lips. Pol. lib. 4. cap. 13.*

II. Quod si tamen per fraudem solertiam quis indigetet, qua salva fide & justitiæ legibus, in adversarium agimus, quam dolum bonum Icti vocant, de voce non magnopere litigamus, nec omnes illicitas dicimus. *Antim. lib. 3. th. 12. Cas. lib. 4. cap.*

cap. 13. *Arn. Clapm. de arc. Rerump.*
lib. 1. cap. 5.

III. Non sequitur, vivunt Prin-
cipes inter argutos, malos, eosque
qui ex fraude, fallaciis, mendaciis
constare toti videntur: E. ipsi tales es-
se possunt aut debent: sed sequitur,
E. extremè cautos eos esse & pruden-
tes oportet. *Thomf. Vind. Verit. p. 22.*
Cbok. lib. 2. cap. 13. Antim. lib. 3. tb. 27.

IV. Reipub. usus publicus ac salus,
ut & finis bonus, consuetudo & sim.
rem per se malam non efficiunt bo-
nam *Thomf. p. 24. Dan. lib. 3. cap. 4.*
Cbok. lib. 2. 14. Antim. lib. 3. tb. 21.

V. Ab honesto non tantum prorsus
(in totum) non est discedendum, sed
plane nullo modo discedendum.
Thomf. l. pag. 27.

VI. Nulla sequela 1. Vinum, Vi-
num esse non desinit, si aquâ leviter
temperatum. E. nec Prudentia, Pru-
dentia, si guttulæ in ea fraudis. z.

Matres & Medici teneræ ætati fucum faciunt; E. & Princeps fraude circumvenire potest subditos, aut vicinum aliquem Dynastam, *Thomf. p. 28. Grot. de Iur. Belli lib. 3. cap. 1. §. 12.*

VII. Basilius per astutiam honestam & laudabilem (*πανουργίαν ἐπαινετέω*) non intelligit fraudem, sed solertiam animi licitam ad se tuendum & alios *Thomf. pag. 30.*

VIII. *Fraus* melius describitur, per consilium callidum, malitiosum ac improbum, contra virtutem & leges bonosque mores, quàm per consilium argutum à virtute aut legibus devium, Regis Regniq; bono: quamvis & sic descripta *fraus* sit illicita. *diss Lips. Pol. lib. 4. cap. 14.*

IX. *Fraus* rectius Magna, Major, Maxima dicitur, quam Levis, Media, Magna; quarum illa Diffidentiam & Dissimulationem Vitiosam, ista Consiliationem & Deceptionem

nem, hæc Perfidiam & Injustitiam, complectitur. *Thomsf. p. 34.*

X. Datur *Diffidentia* & *Dissimulatio* quædam honesta & utilis Principi, sed adhibenda circumspectè, ne trās-
luceat, & ne sit nimia. *Chok. lib. 6. cap. 10. Grot. de Jur. bell. lib. 3. cap. 1. S. 7. Tholos. lib. 22. cap. 21. Keck. lib. 1. cap. 3. Clap. de arc. Rerump. lib. 1. cap. 7.*

XI. Dictum Friderici aut Sigismundi, *Nescit regnare, qui nescit dissimulare*, de dissimulatione fraudulosa acceptum atro, de virtuosa albo carbone notandum, *Keck. disp. 29. q. 10.*

XII. *Conciliatio* seu *Corruptio*, quâ callidè, persuasionem aut dona, inclinas & allicis ad te eorum animos operasque qui alieni juris, quomodo cum ingenuitate consistet Christiana? aut cum ipsius Cicero-
nis principiis? *Thomsf. pag. 36. confer*

G 6

Grot.

Grot. de jur. bell. lib. 3. cap. 1. §. 21. 22.
Schonb. lib. 6. cap. 28.

XIII. *Deceptio*, quâ inducis alium in tua commoda, errore aut mendacio objecto, ut à veteribus perperam fuit approbata: sic à recentioribus pravè toleratur. *Thomf. p. 40. Grot. l. cit. §. 9. 10. Antim. lib. 3. tb. 18.*

XIV. Quod per Divinam Sapien-
 tiam omittendum, per Humanam,
 Prudentiam non est committendum:
 Et quod Deus faciendum præcepit,
 aut mittendum, de eo malè dubita-
 mus, sit ne faciendum aut omitten-
 rum. *Thomf. p. 42. 45.*

XV. Inconsequens est, Medica-
 mentis laudabilibus venena misce-
 mus: E. & veris falsa. *Thom. p. 43.*

XVI. Si Corruptiunculæ & Dece-
 ptiunculæ culpâ non carent ac vi-
 tio, quomodo à Rege pio usurpari
 poterunt, aut à Politico probo per-
 mitti? *Thomf. p. 46.*

XVII,

XVII. *Perfidiam & Injustitiam* nemo nisi perfidus & injustus laudaverit; ac neutra, ne leviter quidem, aut in ultima necessitate adhibenda. *Dan. lib. 3. cap. 3. Antim. lib. 3. th. 12. 18. 21. diff. videtur Lips. hic. confer. Thomf. p. 55.*

XVIII. *Impiæ est vocis* 1. Pueros talis circumvenire oportet, viros juramentis. 2. Non cessabitis nobis gladio accinctis leges prædicare &c. *Grot. de Jur. bell. lib. 3. cap. 1. §. 19. Dan. lib. 3. cap. 4.*

XIX. *Non semper est injustum.* 1. Nocentes clam tollere. 2. Privilegia subditorum constringere. 3. Alienas urbes occupare. *Grot. lib. 2. cap. 2. §. 10. lib. 3. cap. 1. §. 2. Dan. lib. 3. cap. 4.*

XX. *Ostracismus justè usurpari* aliquando poterit. *Antim. lib. 3. th. 16. Cas. lib. 1. præter cit. aut. Vide Diss. meam de Ostracismo.*

CAP.

CAPUT. XX.

DE

Prudentia Militari in genere, & modo rectè suscipiendi Bellum.

§. I.

Prudencia Militaris dogmatica & dianoëtica in Scholis acquiri potest, ideoque rectè de Bello præcepta tradit Politicus, *Lips. Pol. lib. 1. cap. 1.*

II. Prudentia Militaris tam est necessaria Principi, ut sine ea vix Princeps; utque ab ea Patriæ, libertatis, civium ipsiusque Principis dependeat salus. *Lips. Pol. lib. 5. cap. 2.*

III. *Bellum* in sua natura injustum & malum non est dicendum, aut contrarium Legi Naturæ, Gentium, Civili, Evangelio: Ideoque cum omni-

mnibus, tum etiam Christianis bellum, modò sit justum, gerere licet. *Grot. de Jur. Bell. lib. 1. cap. 2. § 1. & seqq. Schonb. lib. 6. cap. 1. Dan. lib. 7. cap. 3.* Bellum gerere per se & simpliciter non est peccatum teste Ambrosio ferm. 7. cum ait. *Non militare delictum est, sed propter prædam militare peccatum est.*

IV. Quamvis verum sit illud Solonis: Iniqua Pax justissimo bello anteferenda, Pace non modo ea, quibus Natura sensum dedit: sed etiam tecta & agri lætari videntur: contra autem bello contristari. Hinc Poëta Silius canit lib. II.

-- -- -- -- -- *Pax optima rerum
 Quas homini novisse datum est: Pax
 una triumphis
 In numeris potior: Pax custodire
 salutem,
 Et cives æquare potens.*
 Cum quo consentit illud Virgilii:
Nulla

*Nulla salus Bello, Pacem te posci-
mus omnes.*

*Pax facit, ut in pulcris Deorum aris
boum partes & lanigerarum pecudum
rutila flamma mandentur: Pax fa-
cit, ut Gymnasia, juvenes & tibias ac
convivia curent. Bacchylides apud
Stob. serm. 53. Pax nuptias, festa, co-
gnatos, liberos, amicos, divitias, sa-
nitate, annonam, voluptatem con-
fert. Hæc omnia si deficiant, univer-
sim vita perit viventium. Philemon.
in Pyrrho apud Stob. serm. 53.*

*In pace bos tutus rura perambulat,
Nutrit rura Ceres, almaque Fau-
stites,*

*Pacatum volitant per mare navite,
Culpari metuit fides.*

*Nullis polluitur casta domus stupris,
Lex & jus maculosum edomuit ne-
fas:*

*Laudantur simili prole puerperæ:
Culpã poena premit comes.*

Horat.

Horat. lib. 4. Camin. Od. 5.

Alit colonum pax vel in petris benè:

*At bellum in ipsis campis est quoque
noxium.*

Menand. apud Stob. serm. 53.

*Pax Cererem nutrit: Pacis alumna
Ceres.*

Ovid. 1. Fast.

V. Bellum est 1. *Externum*, quod vim notat & arma in Principem aut populum alienum. 2. *Internum Polit.* lib. 5. cap. 3.

VI. *Externum Bellum* ut sit prosperum, rectè 1. suscipiendum. 2. gerendum. 3. finiendum. *W. Heid. cap. 6. pag. 631.*

VII. *In suscipiendo bello* cavenda 1. Injustitia. 2. Temeritas. *Schonb. lib. 6. cap. 2.*

VIII. *Injustitia* cavetur si jura belli sanctè observentur: Quibus repugnant improbæ hæ voces. 1. Bellum justum est quibus necessarium: & pia arma quibus nulla nisi in armis

mis spes est. 2. Queritur belli exitus, non causa. 3. Acies victum factura nocentem est. *Antim. lib. 3. th. 1.*

IX. *Injusta bella sunt, quorum causæ sunt. 1. Ambitio. 2. Avaritia. 3. Ira & Odium. 4. Causæ leviculæ. Onof. Strat. cap. 4. Grot. de Jur. bell. lib. 2. cap. 22. Schonb. lib. 6. cap. 1.*

X. Christianis non est licita interfectio alterius ad arcendam alapam, aut contumeliam similem, aut ne fugiantur. *Grot. de Jur. Bell. lib. 2. c. 1. §. 10.*

XI. Matrimonium negatum in magna foeminarū copia, non est justa belli causa: *Grot. ibid. cap. 22. §. 7. ut nec titulus universalis imperii §. 13.*

XII. *Bellum justum* requirit. 1. Auctorem. 2. Causam. 3. Finem justum. *Lips. Pol. lib. 5. cap. 4.*

XIII. *Auctor belli justus* debet esse Princeps, non privatus. *Grot. de Jur. bell. lib. 1. cap. 3. §. 5. cap. 4. §. 2. cap. 5. §. 1. lib. 3. cap. 3. §. 4. Bodin. lib. 1. cap. 10. Tholof. lib. 9. cap. 1. lib. 11. cap. 1.*

XIV. Potest tamen aliquando in subditis Inferior Magistratus, si Superior officium negligat, bellum jure suscipere & gerere. *Grot. ibid. §. 7. & seqq. ut & cit. aut.*

XV. *Causa belli* justa est. 1. *Defensio*, eaque tum Propria, cum se, patriam, suos; tum Aliena; cum Socios aut oppressos armis Princeps tegerit. 2. *Invasio*, cum 1. injuria vindicanda. 2. propria jure gentium repetenda. *Grot. lib. 2. cap. 1. §. 1. & seqq. cap. 20. §. 38. 39. 44. cap. 21. 22. 23. 25. Onos. strat. cap. 4. Tolos. lib. 11. cap. 1. Alb. lib. 7. cap. 29. Schonb. lib. 6. cap. 3.*

XVI. Quamvis sola gentis alicujus infidelitas sufficiens belli causa non sit, quatenus tamen barbara est & violenta, coercionis, repressionis, & emendationis ergò invadi potest. *confer. Grot. lib. 2. cap. 20. §. 48. & seqq. Keck. lib. 1. cap. 4. Cas. lib. 1. cap. 5.*

XVII. Invasioni præmittenda *Clarigatio* sive *Diffidatio*, per facialem
aut

aut literas, cunctaque media paci interfervientia. *Grot. de Jur. bell. lib. 3. cap. 3. §. 5. & seq. Tolosan. l. cit. Deut. 2. 10. Jud. 11. 14. Vide Gell. lib. 16. cap. 4. Schonb. lib. 6. cap. 10.*

XVIII. *Finis belli non debet esse.*
 1. Ultio propria. 2. Gloria. 3. Imperium; sed Quies & Pax. Ita bellum suscipiendum, *ut nihil aliud quàm Pax quaesita videatur.* Cicero 1. offic. seu quod idem ait ibidem, *ut sine injuria in pace vivatur.*

XIX. *Nec enim Pacem insidiosam, cujus sub nomine latitat bellum, intelligimus* Cicer. 12. Philipp. *& quæ tantum est pactio servitutis.* Zosymus in vitâ Arcadii & Honorii; sed honestam & tolerabilem, in quâ salva Religio, salva Libertas, salvæ Leges, salva omnia aut certè pleraque & publica & privata subditorum bona, quæ animi, quæ corporis, quæ fortunarum.

XX. *Temeritas* cavetur, si, oblatâ bonâ belli causâ, non nisi post seriam longamque deliberationem de belli initio, medio, fine, sumtibus necessariis, auxiliis &c. ad illud accedas. *Lips. Pol. lib. 5. cap. 5. Grot. de Jur. bell. lib. 2. cap. 24. Veget. lib. 3. cap. 3. Tholos. lib. 11. cap. 2.*

XXI. Spemendæ proinde belli furia, quales plerumque. 1. Nobiles. 2. Feroces & Turbidi. 3. Peregrini & Exsules,

CAP. XXI.

DE

Belli gerendi requisitis, in specie de Dilectu Militum.

§. I.

AD bellum gerendum necessaria. 1. Apparatus. 2. Viri. 3. Consilia. *Pol. Lips. lib. 5. cap. 6.*

II. Ut autem bellum benè appare-

re-

retur, necesse est ut primò omnium piis precibus Dei Opt: Max: auxili- um & præsidium imploretur: quip- pe à quo omnis belli fortuna & vi- ctoria pendet. Equus paratur ad bel- lum, sed victoria in manu Domini, *Proverb. 21. 31.* Nec enim Benjamitæ saltem, sed & complures alii sine Dei invocatione nimiâ causæ bonæ fidu- ciâ bella suscipientes pessum iverunt, *lib. Judicum cap. 20. 35.* David contra invocato Dei nomine bella gerere solet. 1. *Sam. 23. 2.* Sic & Romani, te- ste Livio *lib. 31.* bellum auspicatori supplicationes ad Deorum pulvina- ria instituere soliti erant. Vid. Mart. Schoockium *de Arcan. lib. 11. cap. 2.*

III. *Apparatus* notat res necessa- rias ac usum omnem belli; veluti Pe- cuniam, Commeatum. Arma; de quibus cogitandum Principi ante ipsum bellum. *Schonb. lib. 6. cap. 8.*

IV. *Pecunia est nervus omnis Im- perii*

perii. Mucianus apud Dionem in
 Vespasiano: *Sed maximè tamen belli.*
 Cæsar lib. 2. Belli Pharsalici. Diony-
 sius lib. 33. Appianus lib. 4. *Opus est*
opibus, & sine iis nihil fiet, quod est o-
pus. Demosthen. Olynth. 1. *Nec quid-*
quam est, quod nummis non venale sit.
 Aristotel. lib. 2. Rhetor. cap. 16. *Ab-*
que pecuniis itaque bella non magis
gerere, quam sine pedibus incedere,
sine pennis volare, sine navigiis ma-
re trajicere possumus. Quamvis ve-
rò non auro, sed ferro cadatur hostis.
 Plutarch. in Solon. & Polyb. lib. 6.
 tamen hoc ipsum, nisi pecuniæ sup-
 petant, fieri non potest. Bellum enim
 non in armis maximè, sed in expensis
 sumtibus, per quæ efficacia arma, &
 utilia fiunt, fitum est. Thuc. lib. 1. Et
 pleraque res belli consilio & pecunia-
 rum vi conficiuntur. Thucyd. lib. 2.
 Vid. Lips. lib. 5. polit. cap. 6. Melch.
 Lun. part. 2. qu. polit. 74. Arnise lib. 1.
 polit.

polit. cap. 16. pag. 369. Schonb. lib. 6. cap. 6. Onof. Strat. cap. 4. Tholos. lib. 11. cap. 2. Keck. lib. 1. cap. 30. Richt. axiom. polit. 225. Casp. Fac axiom. bell. 48. Casm. cap. 39. vit. polit. Dissent. Machiavell. lib. 2. Repub cap. 10.

V. *Commeatus* sive *Annona* paranda in usum 1. Militum. 2. Præsidiorum. *Schonb. lib. 6. cap. 7. Onof. Strat. cap. 6. Tolos. lib. 11. cap. 3.*

VI. *Armamentarium* Principis continere debet 1. Peditum equitumque arma & tela, numero definita. 2. Pulverem, Machinas, Tormenta majora. 3. Naves ac instrumenta nautica. *Schonb. lib. 6. cap. 9.*

VII. *Viri* armatam designant, multitudinem, continentum 1. Milites, cum Pedites, tum Equites 2. Duces, quibus omnibus accedunt 1. varii officarii militares, ut Quæstores, Annonæ præfecti, Metatores, Archiatri, Scribæ, lictores &c. 2. Omnis

nis

nis generis opifices, calones, lixæ &c.
Lips. Pol. lib. 5. cap. 7. Keck. lib. 1. cap. 30.

VIII. Ut Pedite in universo bello:
 sic in pugna & irruptionibus Equites
 præferendi: utque in montosis & in-
 viis major est utilitas peditum: sic e-
 quitum in planis locis & expeditis.
*Schonb. lib. 6. cap. 15. Keck. lib. 1. cap.
 30. Cas. lib. 4. cap. 13. Veget. lib. 2. cap.
 2.*

IX. In Militibus non tam multi-
 tudo, quam bonitas & peritia milita-
 ris spectanda. *Lips. Pol. lib. 5. cap. 8.
 Schonb. lib. 6. cap. 16.*

X. Bonos Milites reddit 1. Dile-
 ctus 2. Disciplina, quæ neglecta ho-
 die militiam nostram corruptissi-
 mam reddunt.

XI. *Dilectus* Principis innuit eo-
 rum qui armis idonei sunt cum judi-
 cio electionem, idque (quantum
 fieri potest) è suis. *Lips. Pol. lib. 5.
 cap. 9. Schonb. lib. 6. cap. 2. Keck. lib.
 1. cap. 30.*

XII. Domesticus proin miles et si præferendus, extraneus tamen non omnino improbandus, quamvis videndum ne præcipuam exercitus partem peregrini constituent. *Schonb. lib. 6. cap. 15. Tolos. lib. II. cap. 3.*

XIII. Ut autem domesticum habere Militem possit Princeps, subditos ad armorum tractationem assuefacere debet, etiam tempore pacis. *Keck. lib. 1. cap. 29. Tolos. lib. 23. cap. 9. Cas. lib. 2. cap. 5. Dan. lib. 7. cap. 2.*

XIV. Non sequitur Gens gentem præcedit in bello, E. melius, spretis domesticis, Mercenarios conducere pugnaci aliqua gente: nec periculum, quod à subditorum armis Principi posset suboriri, sufficiens est causa cur in totum arma ipsis sint deneganda, cum remedia dentur huic malo opposita. *Vid. auct. cit. & Lips. Pol. lib. 5. cap. 10.*

XV. Iudicium quo milites legendi respicit 1. Personas scribendas. 2. Modum, sive Qui & Quando? *Lips. Pol. lib. 5. cap. 11.*

XVI. Milites domestici scribendi 1. Ordinarii, qui assidue. 2. Subsidiarii, qui rarerent, tempore necessitatis militent, quibus annumeramus *Voluntarios*, quamvis dissentire videri posset *Lips. lib. 4. cap. 7.*

XVII. *Ordinarii* & pacis & belli tempore necessarii, sed in pace. 1. haud multi alendi 2. nec unà habendi. *Subsidiarii* pacis tempore artibus privatis vivere debent, & legendi à Paganis magis quam Oppidanis, quàm tamen Equites, quærendi nobiles & divites. *Keck. lib. 1. cap. 30. Althus lib. 1. cap. 28.*

XVIII. Modus quo miles legendus est 1. rejicere ignavos. 2. capere strenuos. *Lips. Pol. lib. 5. cap. 12.*

XIX. *Notæ* ad quas bonus legendus

dius miles sunt. 1. Patria asperior & montosa. 2. Ætas juvenilis & vegeta, non senilis & decrepita. 3. Corpus compactum, non laxum, mediocre, non pingue. 4. Animus fortis & gloriæ avidus. 5. Vita honesta. *Schenb. lib. 6. cap. 12. Keck. lib. 1. cap. 30. Bodin. cap. 5. meth. hist.*

XX. Proinde non immeritò reprehenditur mos hodiernus conscribendi milites, quando nimirum ad strepitum tympani promiscuè & confusè in militiam cooptantur omnes, qui nomen suum profitentur, non habita ratione qualitatum, quæ in bonis militibus requiruntur. Unde etiam fit, ut sæpe ii in numerum militum assumantur, qui sunt mancipia vitiorum, & purgamenta suarum urbium, quorumque lingua vana est, manus rapacissimæ, gula in mensa, pedes fugaces, denique omnis honestatis & pietatis sunt hostes capitales,

XXI.

XXI. Ad dilectum ut non nisi idonei peritique admovendi: sic repetitio ejus crebra adhibenda, *Veget. lib. 1. cap. 3.*

XXII. Milites dilecti & conscripti juramentolive sacramento militari auctorandi sunt. *Schonb. lib. 6. cap. 13. Keck. lib. 1. cap. 30.*

CAP. XXII.

DE

Disciplina Militari & Bello-
rum Ducibus.

§. I.

Disciplina Militaris summa est & utilitas & necessitas, quin ipso Dilectu major, *Pol. Lips. lib. 5. cap. 13.*

II. Disciplinam militarem in bello esse necessariam patet ex sequentibus rationibus. 1. Quia est conformatio vera militis ad robur & virtutem. 2.

H 3

Quia

Quia est præcipuum decus & stabilimentum imperii militaris. 3. Quia, est optimum medium continendi milites in officio. 4. Quia ex ejus sinu omnes triumphus manant. 5. Quia sine eo nihil prodest delectus militum: quippe quæ sola milites bonos per delectum inventos servat, melioresque efficit.

III. Neglecta à priscis Romanis, in plurimis saltem, repetenda. *Schonb. lib. 6. cap. 29.*

IV. *Disciplina Militaris*, in sua latitudine, notat, conformationem militis ad robur & virtutem, obtinendam scilicet per 1. Exercitium. 2. Ordinem. 3. Coërcitionem. 4. Exempla.

V. *Exercitium* est electi militis assidua ad Arma assuefactio & ad Opus. *Keck. lib. 1. cap. 29. Tolos. lib. 11. cap. 3. Althus. cap. 28*

VI. Exercitium *Armorum* promovent 1. Simulatæ inter commilitones

tones pugnae. 2. Præmiola strenuis
 proposita: *Operis*, docet Tyronem
 assidue laborare, decurrere, fossam
 ducere & sim. quo nomine laudandi
 in primis milites Mathematicæ gnari,
Schonb. lib. 6. cap. 5.

VII. *Ordo* exigit 1. digestionem
 copiarum per legiones, (hodie Re-
 gimina) cohortes, &c. 2. æqualem
 incessum 3. stationem uniformem. 4.
 divisionem contuberniorum, &c.
*Schonb. lib. 6. cap. 16. Onof. Strat. cap.
 6. Keck. lib. 1. cap. 30.*

VIII. *Coerctio* mores frenat mili-
 tum, maximè 1. Incontinentiam in
 Cibo & Venere. 2. Immodestiam in
 Verbis, Vestibus, Factis. 3. Violenti-
 am & Rapinas 4. Seditionem, Apo-
 stasiam &c. *Keck. lib. 1. cap. 30. Tolos.
 lib. 11. cap. 9.*

IX. Scorta ac mulieres focariæ
 in bello haud ferendæ, nec ordina-
 riè mulieres militare debent. *Schonb.*

*lib. 6. cap. 17. Keck. lib. 1. cap. 30. Dan.
lib. 7. cap. 15. Cas. lib. 2. cap. 4.*

X. Quod si tamen extrema necessitas id postulet, aut etiam quædam heroinæ reperiantur, quæ natura aptæ ad bellum gerendum factæ sint iis extraordinariè posse concedi. Historiæ testantur multas fuisse fortes & militares foeminas, quæ in bello præclarè sese gesserunt ac Reipublicæ plurimum profuerunt, ut *Debora Iud. 4. Tomyris Herod. l. 1. Semiramis Justin. l. 1. Artemisia Herod. l. 8. Zenobia Trebellius Pollio. Amazones Justin. l. 2. Diodorus Siculus lib. 3. c. 4. Curtius l. 5.* Exempla plura vide apud *Plut. in libello de claris mulieribus.*

XI. Milites in præliis non auro, argento, & gemmis, sed armis pulchrè debent esse ornati. *Schonb. lib. 6. cap. 16. Keck. lib. 1. cap. 30.*

XII. Ante omnia, verò videntum

dum Imperatori, ne unquam exerci-
tium educat, nisi Deo Opt. Max.
(Numini Divino) reconciliatum.
Onof. Strat. cap. 5. Tolos. lib. 11. cap. 3.
Iud. 20. 2. Sam. 5. 2. Chron. 20. Psal.
20.

XIII. *Exempla* sive Præmia & Pœ-
næ ad militum virtutem mirificè con-
ducunt.

XIV. *Premia* sunt vel Ordina-
ria, ut stipendia, quæ omnibus tempe-
stivè solvenda, vel Extraordinaria,
ut Promotiones, Honores, Opes,
Privilegia, quæ non nisi bene meri-
tis tribuenda, & sæpe ob insigne ali-
quod factum. *Schonb. lib. 6. cap. 30. 31.*

XV. Filii occumbentium in bel-
lo pro patria justissimè pro re nata ex
æratio publico aluntur. *Cas. lib. 2. cap.*
6.

XVI. Pœnæ in militia severè o-
mnino exigendæ, maximè in Deser-
tores, Turbatores &c. *Schonb. lib. 6.*

LIB. III.

H 5

cap.

cap. 29. confer. Grot. de Jur. bell. lib. 2. cap. 20.

XVII. Iustè punire interdum possunt, qui hostibus res necessarias subministrant etsi ipsi hostes nec sint, nec dici velint, *Grot. de Jur. bell. lib. 3. cap. 1. §. 5.*

XVIII. Ducem belli esse necessarium, id patet ex sequentibus rationibus. 1. Quia dux belli est caput exercitus. Ideoque sicut corpus humanum sine capite est truncus iners & inutilis: ita exercitus sine duce est multitudo hominum vaga & inordinata. 2. Quia penes ducem est summum belli regimen: sine quo non minus exercitus consistere potest, ac corpus humanum sine anima, aut spiritu vitali. 3. Quia quod in navi est gubernator, in curru auriga, in choro præcentor, in civitate Magistratus: id est dux belli in exercitu.

XIX. *Duces sunt* 1. *Primarii*, qui summæ

summæ rei imperant suisque auspiciis
& ductu rem gerunt. 2. *Secundarii*, qui
imperantis nutu imperant, quique
variis nominibus insigniuntur. *Lips.
Pol lib. 5. cap. 14.*

XX. *Supremi Duces*, qui Prin-
cipes, non minoribus debent inter-
esse præliis, sed iis in quibus Imperiï
salus in discrimine versatur. *Schonb.
lib. 6. cap. 22. Keck. lib. 1. cap. 31. Tolos. lib. 11.
cap. 4. Bodin. lib. 5. cap. 5. Dan. lib. 7. cap.
4.* Princeps & Dux belli in exercitu
veluti numen quoddam seu Deus ter-
renus est, ex quo milites spiritus vi-
dentur capere fortes. Idcirco Mace-
dones contra Illyricos & Thraces
pugnaturi etiam infantem Regem su-
um in prælium tulerunt ad animan-
dum milites.

XXI. *Uni bello plures minores
duces præfici possunt, sic tamen ut
imperii summa penes sit unum, in*

H 6

quo

quo & virtus spectanda & peritia,
Sed utra magis? *Probl. Kek. lib. 1. cap.*
30. Caf. & sim.

XXII. *Requifita boni Ducis* sunt,
primariò 1. Fortitudo bellica, ut ap-
tus fit ad res arduas & priculosas ani-
mosè & intrepide aggrediendum, om-
niaque molesta & adverfa patienter
suffinendum. Melior enim est ex-
ercitus cervorum duce leone; quam
leonum duce cervo: Et fortes red-
duntur milites, cum duces suos for-
tes conspiciunt 2. Sedulitas, ut sin-
gulas sui officii partes diligenter exe-
quatur: propterea quod publica vide-
atur injuria, si ipsius incuria & cul-
pa aliquod in bello eveniat, 3. Vigi-
lantia, ut hostium consilia eò meli-
us explorare possit. 4. Severitas, ut
omnes legum militarium transgres-
sores debitis modis puniat. Sine se-
veritate enim tumultuosè ac pertur-
batè omnia fiunt. & non tantū disci-
plina

plina militaris enervatur: sed etiam
authoritas ducis imminuitur & res
hostium augentur. Cavendum tamen
est in ipsa severitate exercenda ne
quid fiat nimis. Parum enim fidos
nimis acerbi duces inveniunt mili-
tes. 5. Taciturnitas, ut occultet sua
consilia eaq; nec voce, nec vultu, nec
alio modo detegat. Nulla enim sunt
meliora consilia, quam quæ ignoravit
adversarius, antequam fierent, *Ve-
get. lib. 3.* Et tutissimum creditur in
expeditionibus facienda nesciri. I-
deoque laudatur Mauritius Saxonix
Electoꝝ, quod dixerit, *Ne pileum qui-
dem suum se retenturum, si nosset arca-
na illum sua scire.* 6. Continentia &
temperantia, ne à voluptatibus cor-
poris, præsertim quæ circa victum &
venerem versantur, superetur. Non
enim potest exercitum is continere.
Imperator, qui se ipsum non conti-
net: neque meditari & agere potest
fortia, qui voluptates admittit. *Lips.
Pol.*

Pol. lib. 5. cap. 15. Schonb. lib. 6. cap. 11.

Onof. Strat. cap. 1. Keck. lib. 1. cap. 30.

Tolos. lib. 11. cap. 4.

XXIII. Ducem belli oportet, quoque esse eloquentem & facundum. 1. Quia sine eloquentia non potest Dux belli militum animos movere & inflammare ad fortiter pugnandum: neque in officio exercitum continere. 2. Quia victoria quam dux belli armis consequitur, partem milites sibi vendicant: quæ autem verbis obtinetur, ad solam ipsius gloriam pertinet. Idcirco etiam Philippus Macedonum Rex magis gloriari est solitus, si quam verbis victoriam adeptus esset, quam armis: quod hujus partem sibi milites vendicare existimaret: illam verò ad suâ ipsius laudem pertinere. 3. Qui dicendi facultate olim floruerunt quique duces belli præstantissimi, cujusmodi fuerunt Julius Cæsar, Alexander.

Ma-

Magnus, Epaminondas, de quo dicitur, quod lingua prius, quam armis hostes vicerit. Item Pyrrhi legatus Cyneas, de quo ipse Rex factus est, plures ipsum urbes eloquentia, quam armis occupasse.

XXIV. Eligendi igitur, cæteris paribus, 1. Illustres præ obscuris. Splendor familiæ plurimum confert ad comparandam & conservandam, auctoritatem, quæ in duce belli requiritur. Parit amorem & benevolentiam apud milites. 2. Indigenæ præ peregrinis. Peregrini magis stipendiis & præmiis conducuntur: Secum adducunt suæ nationis homines, qui indigenis non secus ac locustæ segeti damnum inferunt. 3. Senes præ juvenibus. Major est auctoritas in senibus quam in juvenibus.

XXV. Cæteris paribus, senem potius, quam juvenem belli ducem esse eligendum: sed si in juvene plura

ra

ra virtutum ornamenta, quam in se-
ne conspiciantur, illum huic esse
præferendum. Sape res magnæ &
præclaræ in bello à juvenibus gestæ
sunt, ut testantur exempla Publii
Scipionis Africani, Alexandri M.
Hannibalis, Augusti Cæsaris & ali-
orum.

CAPUT XXIII.

DE

Consiliis Bellicis & Strata-
gematis.

§. I.

Tertium belli gerendi requisitum,
ac instrumentum necessarium,
sunt *Consilia Bellica*. 1. Recta. 2. Obli-
qua. *Pol. Lips, lib. 5, cap. 1.*

II. Opus igitur in bello Senatu
militari, Consiliariis & Adfessoribus
Saga-

Sagatis, in quibus eadem penè spectanda, quæ in Consiliariis Togatis, sicut peccetur 1. ubi neglectis dotibus internis & externis, saltem nobilitatis, amicitia ac cognationis habetur ratio, 2. ubi Senatus bellicus aliquot dierum interstitio à ducibus ac exercitu abest. *Heid. cap. 5. pag. 732. & seqq. Onof. Strat. cap. 30. Keck. lib. 1. cap. 30.*

III. *Consilia Recta* sunt, quæ planam ac militarem viam ineunt. *Schonb. lib. 6. cap. 26.*

IV. Præcepta hinc tenenda hæc similiaque: Occasionis summa habenda ratio, Famæ serviendum, sed cautè. Securitas fugienda, ac Contemptus hostis. Sæpe & contemptus hostis cruentum certamen edidit, & in clyti populi regesque perlevi momento victi sunt. *Liv. lib. 21.* Male id cessit Xerxi, Antigono, & in universum omnibus, qui nimium audaces hosti de-

debitam detraxerunt laudem. *Spi-
neus lib. 2. de tranq. animi.* Quin potius
qualitas illius ad amussim investi-
ganda est. Nihil tuto in hoste despici-
tur, quem spreveris, valentio-
rem negligentia facies. *Curt. lib. 6. Schonb.
lib. 6. cap. 18. Heid. cap. 5. pag. 740. 751.*

V. Inquirendum in omnia, Qui,
Quales, Quanti sint hostes eorum-
que Dux. *Heid. cap. 5. pag. 751.*

VI. *Excubiæ* diligenter sunt con-
stituendæ ac subinde visitandæ Prin-
cipi, summaque ratio habenda *Tes-
sera Militaris*, quæ unico verbo tutis-
simè concipitur. *Keck. lib. 1. cap. 30.
Schonb. lib. 6. cap. 20.*

VII. Ut rarò pugnandum sic
pugnæ copia facienda cum res tuæ in
arcto, aut pars tua palam potior.
*Menoch. lib. 3. cap. 15. §. 3. Heid. cap. 5.
pag. 739. 742.*

VIII. *Prodigia* cœli terræque non
omnino spernenda nec ipsa sæpe
somnia

Somnia Keck lib. 1. cap. 31. Heid. cap. 5. p. 751.

IX. *Loci ratio haud negligenda ex. gr. equitatu valeas campos: si pedite, loca angusta, paludosa arborifera selige. 2. à munimentis ad loca in quibus necessario pugnandum militem abducito. Schonb. lib. 6. cap. 19. 22.*

X. *Ut interdum præstat hostem foris adoriri. sic interdum domi. Keck. disp. 35. q. 13. Menoch. lib. 3. cap. 15. §. 4. Heid. cap. 5. p. 736.*

XI. *Acies sic disponenda 1. Ut Equites primum, Ignavi medium, Pedites ultimum occupent locum.. 2. Ex lectissimis in subsidiis nonnulli serventur. 3. Per gentes nationesque dispositio fiat. 4. Exteri & Mercenarii proximi obijciant discrimini. Vegee. lib. 3. cap. 17. Tolos. lib. 11. cap. 3. Heid. cap. 3. p. 766.*

XII. *In tempore autem acies instruenda, & quidem antequam hostis,*
quin

quin hostibus superveniendum imparatis h. e. prudentibus, lassis, ac nihil tale suspicantibus, idque tempore nocturno. *Keck. lib. 1. cap. 31. Heid. cap. 5. pag. 752. Menoch. lib. 3. cap. 15. §. 2. Veget. lib. 3. cap. 18. 22.*

XIII. *Dux ante & in pugna debet* 1. *Confidens esse & lætus,* 2. *Suos hortari & excitare.* *Schonb. lib. 6. cap. 22. Keck. lib. 1. cap. 31. Heid. cap. 5. p. 765. 771.*

XIV. *Dux inclinante acie suos sistere,* manu voceque ad prælium retrahere tenetur: *Vincente eadem non nimis pertinaciter insistet hosti fugienti, sed viam ei muniet.* *Schonb. lib. 6. cap. 24. 25. Menoch. lib. 3. cap. 15. §. 6. Heid. cap. 5. p. 749.*

XV. *Præda militibus non indulgenda nisi plena victoria.* *Onof. Strat. cap. 6. Bod. lib. 5. cap. 5. Schonb. lib. 6. cap. 25.*

XVI. *Consilia Obliqua sive Strata-*
gemata

*gemata sunt, quæ occultam ineunt
viam, dolique, sed boni semitâ graf-
santur. Lips. Pol. lib. 5. cap. 17.*

XVII. Stratagemeta licita sunt,
quatenus salvâ fide & dignitate adhi-
bentur. Ipse Deus uti mandavit. *Ios. 8.
v. 2. 2. Sam. 5. v. 23.* Et ipsa naturalis
ratio suadet, ut iis tanquam medio
utamur. Et quis non intelligit *astu &
calliditate* hostes superare, multò tu-
tius esse, quam multa *sanguinis pro-
fusione, civitatum everfione, regionum
denique vastatione?* Nec ad justitiam
interest, cum justum bellum susce-
peris, utrum apertâ pugnâ, an insidiis
viceris. *Schonb. lib. 6. cap. 28. 29. Keck.
lib. 1. cap. 30. Menoch. lib. 3. cap. 13. §.
2. Heid. cap. 5. p. 754. Ames. Cas. Conse.
lib. 5. cap. 33. q. 8.*

XVIII. Veneno igitur in hostem
grassari, ac clam emto immissoque,
percussore illicitum. Barbari solent
inficere sagittas veneno: unde toxica
dici

dici putantur à τοξείωδι, vel à
 taxo arbore. *Mylius in hort. Phil.* Et
 perpetua in famia flagrat Manuel
 Comnenus Imp. quod depopulatus
 est exercitum Conradi Suevi Imp. sub-
 missis panibus paratis ex farina in-
 secta commoliti gypsi tenuissimo
 pulvere, *Peuc. lib. 4. Chron. Roma-*
ni remiserunt Medicum, qui veneno
se necaturum Pyrrhum Regem suum
promiserat. Schonb. lib. 6. cap. 18
Keck. lib. 1. cap. 31. diff. 32. q. 5.

XIX. *Exploratores* magna cum
 cautione adhibendi, ne in hostium
 potestatem redacti, emittenti noce-
 ant. *Onof. Strat. cap. 6. Menoch. lib. 3.*
cap. 13. §. 3. Keck. lib. 1. cap. 7. diff. 30.
q. 5.

XX. *Insidia* compendiaria ad vi-
 ctoriam via sunt, ut & *Froditiones*,
 quatenus licitè usurpantur. *Schonb.*
lib. 6. cap. 28. Dan. lib. 7. cap. 6. Heid.
cap. 5. p. 756. & seqq.

CAP.

CAPUT XXIV,

DE

Victoria & Clade Modoque
finiendi Bellum per Pacem.

§. I.

Pugna effectum est, aut Victoria aut Clades, ex quibus tamen de parte innocenti vel nocenti iudicium, haud ferendum, *Pol. Lips. lib. 5. cap. 18.*

II. *Victoria* Deo adscribenda, præcipuè, eique solennes gratiæ hoc nomine in publico persolvendæ. *Psalms. 143. Judic. 5.* ubi Debora & Barak canticum Jehovæ cantant pro partâ victoriâ & *1. Sam. 18. vers. 6. & 7.* chorus fœmineus de urbib. Israël. tripudiat. *Judith. cap. 16.* Juditha laudes DEO pandit, *2. Maccab. 8. vers. 27.* Judæi profligatis hostibus JEHO-

HO-

HOVÆ agunt gratias. Sic etiam Constantinus pro partâ victoriâ voluit aulicos & milites solemnibus precibus DEO gratias agere: Euseb. *in vitâ Constantini, lib. 6. Schonb. lib. 6. cap. 36. Tolos. lib. 11. cap. 12. Menoch. lib. 3. cap. 16. §. 1.*

III. Habenda insuper victoria est
1. Cautè. 2. Leniter. 3. Modestè.
Schonb. lib. 6. cap. 35. Tolos. lib. 11. cap. 12. Heid. cap. 5. p. 772.

IV. *Cautela* negligentiam à Victore nimiamque fiduciam removet: *Lenitas* cavet ne desperationē in audaciam iteratamque pugnam vertat victus: *Modestia* denique necessaria est Victori, ob incertitudinem rerum humanarum. Felicitas facilè superbiam, occultaque alia vitia detegit, *Tacit. 2. hist.* & fortuna vitrea est, tunc, cum splendet, frangitur. Habet enim has vices conditio mortalium, ut adversa ex secundis, secunda

ex adversis nascantur. *Plin. in Panegyry. Lips. lib. 5. Pol. cap. 18. Petr. Greg. lib. 11. de Reg. cap. 12. Althuf. cap. 36. Polit. num. 51. Keck. lib. 1. cap. 31.*

V. Lenitatis regula exigit, Victo spem aliquam relinquendam semper esse & Vitæ & Pacis: nisi scil. aliud salus patriæ, aut mores victi perfidi ac manifestè tyrannici suadeant. *Schonb. lib. 6. cap. 34. Keck. lib. 1. cap. 31. Tolos. lib. 11. cap. 12. Iud. 20. Neb. 9. 2. Sam 8. 1. Reg. 20. 2. Reg. 6. 2. Chron. 28.* Argumentum nobilis & generosi ingenii est, victos clementer tractare. Et hoc testatur etiam illud Poetæ.

Quo quisque est major magis est placabilis ira,

Et faciles motus mens generosa capit.

Corpora magnanimo satis est prostrasse leoni,

Pugna suum finem cum cadit hostis, habet.

At lupus & turpes instant morientibus urfi,

*Et quæcunque minor nobilitate
fera est.*

Qui devictis misericordiam & veniam denegant, durum adversus seipfos judicium accersunt; siquidem judicium immisericors Dei erit adversus illos, qui misericordiam erga alios non exercent.

VI. Valet enim hîc illud: Victor jus vitæ & necis in victum possidet, *Schonb. lib. 6. cap. 34. Dan. lib. 7. cap. 6.*

VII. Etsi autem licitum sit loca vi expugnata deprædationibus diripere, æquitas tamen suadet, ut Agris, ædificiis, hominibusque, maxime infantibus & foeminis, quantum fieri potest, parcatur, *Deut. 20. & 23. Ios. 8. 1. Sam. 15. 2. Reg. 3. Schonb. lib. 6. cap. 33. Keck. lib. 1. cap. 31. Tolos. lib. 11. cap. 10. Ames. Cas. Cons. lib. 5. cap. 33. q. 6.*

VIII. Captivis quoque non est abu-

abuteudum, & qui semel in fidem recepti sunt, violari non debent. *Deut. 21. Keck. lib. 1. cap. 31.*

IX. Cadavera vero occisorum, præsertim officiariorum eminentium, honestè sepelienda sunt. *Keck. lib. 1. cap. 31. Confer. Grot. de Jur. bell. lib. 3. cap. 19. tot.*

X. Modestia Victoris non denegat ei læta Victoriæ indicia, e. g. Triumphos, Ignis succensos, Trophæa, Coronas. *Rob. Valtur. lib. 12. de re milit. Panciroll. lib. 1. memorabil. cap. de Triumph. ibidemque Henr. Salmutb. in not. Alexand. ab Alex. lib. 1. Genial. dier. cap. 22. Schonb. lib. 6. cap. 37. Keck. lib. 1. cap. 31. Menoch. lib. 3. cap. 16. §. 6.*

XI. Glades ferenda 1. prudenter. 2. fortiter. Non enim unius prælii eventu infelici animus est dejiciendus, sed meliora sunt speranda & expectanda. *Pet. Greg. lib. 11. cap. 12. Alchus.*

cap. 36. num. 48. El. Reusn. lib. 3. Stratag. cap. 5. Schonb. lib. 6. cap. 32. Keck. lib. 1. cap. 31.

XII. Prudentia hæc notitiam exigit distinctam cladis propriæ: Fortitudo autem ne in grandioribus quidem cladibus hastam Princeps ut abjiciat edocet. *Vid. sup. cit. aut.*

XIII. De Finiendo Bello, adeoque de Pace cogitandum cum Victori, tum Victo. *Lips. Pol. lib. 5. cap. 19.*

XIV. Utrinque autem, dum de Pace agitur, *Obsides* rectè dantur. *Schonb. lib. 6. cap. 39. Grot. de Jur. bell. lib. 3. cap. 20. §. 52. &c. Vid. quoque beati mei Parentis Tract. de Pace. pag. 33.*

XV. Victo, ut pacem obtineat, arma tenenda, non deponenda: quod item verum, si pax suspectior esse incipiat, *Tolos. lib. 3. cap. 13. Heid. cap. 5. p. 772.*

XVI. Ea demum Victo arripienda Pax, quæ i. honesta est, non
Tur-

Turpis. 2. Simplex non Ficta. *Bod. lib. 5. cap. 15. Heid. l. cit.*

XVII. Etsi pax optima initio belli, dum pares ambo videntur, obtineatur: inclinatis tamen rebus magis est, ut se inclinet Princeps & pacem anhelet. *Bod. lib. 5. cap. 15.*

XVIII. *Victori* Pax non solum Pulchra, sed & Utilis ac Tuta. *Lips. Pol. lib. 5. cap. 20. Mart. Schoockius sup. cit. p. 40.*

XIX. Tempus quo dare magis, quam accipere quis pacem potest, periculosè negligitur, eoque in occasione danda pax: & quidem danda non crudelis & tyrannica, sed mitis & benigna, ita tamen ut insidiæ caveantur sedulo. *Schonb. lib. 6. cap. 38. Heid. cap. 5. pag. 773. 774.*

XX. Pax Semel sancita firmari debet & servari, neque ullum medium negligendum, quod ad confir-

mationem pacis conducere potest, inprimis autem precibus hîc sollicitandus est Deus pacis. *Keck. lib. 1. cap. 31. 32. Tolos. 2. lib. 11. cap. 14.*

CAPUT XXV.

D E

Bello Civili in genere deque Factione & Seditione.

§. I.

Bellum Civile arma designat subditorum in Principem aut inter sese. *lib. 6. cap. 1. Pol. Lips.*

II. Bellum hoc miseriarum omnium ac calamitatum pelagus merito dicitur. *Schonb. lib. 7. cap. 15.* Estque igitur omnibus modis præcavendum & fugiendum; Quia sævitia quædam & feritas anxiosa est bello civili; à qua immensum abhorret vir bonus. Hinc Cicero lib. 9. ad

9. ad Atticum epist. 4. ait. *Melioris
medius fidius civis & viri puto quovis
supplicio affici, quam illi crudelitati
non solum praesse, verum etiam inter-
esse.* 2. Quia secundum Plutarchum
in Bruto, χειρὸν θεῶν μοναρχίας τῷ θεῶν
νόμῳ πολέμου ἐμφύλιου; *Pejus est
injusto imperio bellum civile.* 3. Quia
ut Homerus canit Iliad. θ.

Ἄφρητῶρ, ἀθέμις, ἀνέστι θεῶν
ἐκεῖν

Ὅς, πόλεμος ἐργαῖα Ἰπιδημῖα θ
κρύουεντ.

*Ille nefarius, & sine gente tribuque
mibi esto*

*Qui civile cupit ferrum & execra-
bile bellum.*

Cujus mentem explicuit & diffudit
magis Tullius Philip. 12. *Nec priva-
tos focos, nec publicas leges, nec liber-
tatis jura chara habere potest, quem
discordia, quem caedes civium, quem
bellum civile delectat: eumque ex*

I 4 nume-

numero hominum eiiciendum, ex finibus humana natura exterminandum, puto.

III. Quin ipsa Victoria in eo aspera est & misera, sic ut rectè dicatur, Omnia in bellis civilibus misera, sed nihil miserius quam ipsa Victoria. *Cic. lib. 4. ep. fam. epist. 9.*

IV. Agendum nihilominus de eo in Politicis, ut discat Princeps non tam gerere illud, quam cavere. *Pol. Lips. lib. 6. cap. 2.*

V. *Causæ Belli Civilis, Remota sunt, quæ primæ veræque causæ sunt, sed minus adhærent effectui, aut apparent: suntque 1. Providentia Divina, non Fatum Stoicum. 2. Luxus, Keck. lib. 1. cap. 32. Schonb. lib. 7. cap. 1. & seq. confer. cap. 17.*

VI. Iustè Deus bellis civilibus magna sæpe imperia punit & perdit. *Vid. cap. 17. §. 1. 3. 8.*

VII. *Remedium hîc 1. Patientia. 2.*
Pre-

Preces, confer *Lips. lib. 4. cap. 10.* à verbis, *Iam quartum tibi suggero sentum, Fatum, &c.*

VIII. Rectè de *Luxu* Florus, Quæ, inquit, alia res civiles furores peperit, quam nimia felicitas? *Opes & Divitiæ afflixere seculi, mores, lib. 3. cap. 12.*

IX. Remedium luxûs in Censura quærendum, *quâ de cap. 18. dictum.*

X. *Cause propinqua* Belli civilis sunt, quæ à remotis ortæ eventui conjunguntur & palam se ostendunt, veluti 1. Factio. 2. Seditio. 3. Tyrannis. *Pol. Lips. lib. 6. cap. 3. Schonb lib. 7. cap. 2. 3. 4. Keck, lib. 1. cap. 28.*

XI. *Factio* est paucorum aut plurimum inter se coitio, & cum aliis dissensus. *Schonb. lib. 7. cap. 11. 17. Menoch. lib. 3. cap. 9. Keck, lib. 1. cap. 28. Tolof. lib. 23. cap. 3.*

XII. Oriuntur ut plurimum factiones ex diversarum, maximè no-

bilium, 1. Odiis, publicis ac privatis. 2. Ambitione. *Keck. lib. 1. cap. 28. Tholos. lib. 23. cap. 3. Antim. lib. 3. tb. 30.*

XIII. Optimè Livius, Factiones, inquit, fuere, eruntque plurimis populis magis exitio, quam bella externa, quam fames mortive &c. *lib. 3. confer. aut. cit.*

XIV. Pessimè Florentinus, Princeps, inquit, si pacis tempore dissidia inter subditos foveat, facilius iis ex voluntate utetur. 2. Civiles seditioes & dissensiones utiles sunt, minimè verò damnandæ. *Antim. lib. 3. tb. 30. 31. Keck. disp. 30. q. 10.*

XV. Remedia factionum sunt: 1. Leges iis oppositæ, 2. Sublatio insignium earundem. 3. Prohibitio conventiculorum seditiosorum. *Schonb. lib. 7. cap. 11, 18. Keck. lib. 1. cap. 28. Tholos. lib. 23. cap. 3. Altb. cap. 26.*

XVI. Seditio est multitudinis in Principem aut Magistratum subitus &c

& violentus motus. *Lips. Pol. lib. 6. cap. 4.*

XVII. Seditio est 1. *Aperta*, quando subditi apertè insurgunt in Principem. *Clandestina*, quæ Infidiæ: utraque est 1. *Simplex*, quæ sine pacto expresso aut juramento fit, 2. *Iurata*, quæ fit interposito pacto ac juramento, proprièquè dicitur *Conspiratio & Conjuratio*. *Keck. lib. 1. cap. 28.*

XVIII. *Origo & cause* seditionis sunt 1. *Oppressio*. 2. *Metus poenæ*. 3. *Indulgentia nimia*. 4. *Inopia*. 5. *Tribuni plebis*, 1. *Ambitiosi*, 2. *Obærat*, 3. *Vani*. *Schonb. lib. 7. cap. 13. Keck. lib. 1. cap. 28.*

XIX. *Progressus* seditionum sic habet, 1. *Tribunitii spiritus clam palamque libertatis prætextu imperitos impellunt*. 2. *Improvidi impulsii alios alliciunt*. 3. *Calidi rem gerunt*. *Schonb. lib. 7. cap. 13.*

XX. *Remedia hæc Principi adhiben-*

benda 1. Mittat eloquentes qui mo-
neant. 2. Ipse cautè adeat aspectuque
terreat. 3. Spem offerat. 4. Conjun-
ctos disjungat. 5. Suos subornet. 6.
Ambigua promittat. 7. Vi compri-
mat., sed 1. clementer, 2. Capita, 3.
fine inquisitione nimia. *Schonb. lib. 7.
cap. 14. Keck. lib. 1. cap. 28. Bod. lib. 5.
cap. 2. Dan. lib. 3. cap. 7. Tolos. lib. 26.
cap. 5. 6. & seqq. Alth. cap. 26.*

CAP. XXVI.

DE

Tyrannide, Modoque fini-
endi Bellum Civile.

§. I.

T*yrannis* (tertia Belli Civilis cau-
sa) est violentum unius imperi-
um præter mores & leges. *Pol. Lipsf.
lib. 6. cap. 5.*

II. *Nomen* tamen Tyranni non
sem-

semper in vitio ponitur, quin honorificum olim fuit, Etenim Tyranni olim dicebantur, qui potestate erant perpetuâ in eâ civitate, quæ libertati assueverat: *Cornel. Nep. in Miltiade:* Factisque, non nomine, à Regibus differebant: *Sen. 1. de clem. cap. 12.:* Quemadmodum ei, quæ Græcæ & Latinæ literaturæ autores vel à limine salutavit, non potest non esse cognitissimum. Τίς γὰρ Τύραννος; Quis ditionis tyrannus, id est, Rex five Dominus? *Eurip. in Supplic.* Quam vocis in dolem respiciens Aristophanes ipsum Jovem Ὑψιμέδοντα θεῶν Τύραννον, altè regnantem Deorum Tyrannum appellare non dubitavit. *In Nub.* Neque aliter vel Virgilius 7. Aen.

Pars mihi pacis erit, dexteram tetigisse Tyranni:

Vel *Martial. lib. 9,*

Hoc

Hoc habuit numen Pellai mensura

Tyranni:

Voce hac usi. Geminioque sensu tum apud modò laudatum Poëtam Euripidem in Phænissis, tum apud Isocratem in Evagorâ, & passim apud Romuli nepotes Latinos, cognatum Tyrannidis vocabulum accipitur. *Barthol. Beck. Nevv. Gymn. Pol. Thes. 78. de Mon. & Tyr. Menoch. lib. 3. cap. 8. Tolos. lib. 6. cap. 18. Heid. p. 955.*

III. *Tyrannus* est 1. *absque titulo*, qui imperiû sibi non commissum, sine ullo justo titulo invadit vi aut malis artibus. 2. *exercitio sive administratione*, qui quidem legitimè est constitutus Princeps, sed tamen tyrannice regit. *Keck. lib. 1. cap. 18.*

IV. Princeps à vera religione alienus, propterea quia alienus est non desinit esse legitimus Princeps, nedum ut pro tyranno sit habendus. *Keck. lib. 1. cap. 13.*

V. *Ty-*

V. Tyranni *indoles* est 1. esse violentum. 2. terrore subditos compescere. 3. esse exlegem. 4. ipsas leges evertere. 5. amare delatores. 6. tueri malos. 7. odisse bonos, eminentes, divites, doctos eorumque scripta. *Schonb. lib. 3. cap. 37. 39. Chok. lib. 6. cap. 12. Menoch. lib. 3. cap. 8. Heid. cap. 6. p. 958. Keck. lib. 1. cap. 28. Jun. Brut. Vind. Tyr. passim. Tolos. lib. 6. 18. lib. 22. cap. 7. Bod. lib. 2. cap. 54.*

VI. *Effecta* horum sunt 1. Tyranni in omnium sunt odio. 2. in assiduo metu. 3. conscientia tormentis agitantur. 4. raro sunt diuturni. 5. raro ineruenti. *auct. cit.*

VII. *Remedia* Tyrannidis sunt 1. Auferre, sive Resistere & Abdicare. 2. Ferre. *auct. cit.*

VIII. Non semper est illicitum tyrannos vel abdicare, vel è medio tollerere. *auct. cit.*

IX, Tyranni saltem absque titulo,
tan-

tanquam privati sine ulla conscientia difficultate, pelli possunt aut è medio tolli. *Grot. de Jur. Bell. lib. 1. cap. 4. §. 16. Heid. cap. 6. p. 963. Keck. lib. 1. cap. 28. St. Jun. Vind. contr. Tyr. q. 3. Alth. cap. 14. Tolos. lib. 6. cap. 18. lib. 26. cap. 7. Bod. lib. 2. cap. 5.*

X. Quoad Tyrannos exercitio Tolerantia scutum internecionis gladio præferendum est communiter, nisi sc. aliud extrema necessitas suadeat. *Grot. lib. 1. cap. 4. tot. Chok. lib. 1. cap. 12.*

XI. Privata saltem *περὶ τὸν πόλεμον*, inulta haud relinquenda. *Schonb. lib. 2. cap. 10. Dan. Eth. Chr. lib. 2. cap. 13.*

XII. Quin publica factionum, bellorumque intestinorum sæpe causa fuit. *Keck. lib. 1. cap. 28. Alth. cap. 14.*

XIII. Quæcunq; autem instituenta necessariò sive abdicatio sive sublatio tyrannorum ea fieri debet ab
impe-

imperii ordinibus, qui si ex parte hinc negligent officium, reliquis legitimam resistendi potestatem non adimunt, omnibus autem deficientibus, possunt subditi vindicem aliquem & repressorē tyrannidis eligere. *Keck. lib. 1. cap. 28. Bod. lib. 2. cap. 5. Dan. lib. 6. cap. 3. Alb. cap. 14.*

XIV. *Modus gerendi belli civilis cum par sit aut idem qui externi, ejus loco quærendum; in bello civili quiescat, an abeat in partes vir bonus? Dicendumque videtur, ut omnium est, cum superiorum tum inferiorum, patriæ laboranti succurrere: sic & domestico huic igni aquam pro virili suffundere, sicque neutrales heic ferendos non esse.* *Lips. Pol. lib. 6. cap. 6. Keck. lib. 1. cap. 28. Alb. cap. 14.*

XV. Hinc tamen non sequitur omnibus & singulis, etiam literatis, arma esse induenda & in acie tempore belli civilis necessario depugnandū. *Keck. lib. 1. cap. 32.*

XVI,

XVI. Acta Tyranni rescindenda sunt, quatenus id exigit Reip. salus. *Bod. lib. 2. cap. 5. Heid. cap. 6. p. 969.*

XVII. Finitur civilis discordia 1. Pactione. 2. Victoria. *Lips. Pol. lib. 6. cap. ult.*

XVIII. Pactio Victoriæ hæc longè præferenda, in tantum ut Pax quoque temporaria & parum firma Principi interdum sit arripienda. *Menoche lib. 3. cap. 10. §. 5.*

XIX. Errant autem, qui exacta hæc omnia volunt & ad liquidum perducta. *ibid.*

XX. Cordato Principi satis est, femina motuum sustulisse, aut capita eorum spe honoris ablegasse, milites removisse, cum reliquis leviter egisse, breviter illam meruisse coronam. **OB CIVES SERVATOS.**

CAPUT XXVII.

DE

Parentibus seu Subditis.

§. I.

UT Principis est de salute Civium esse sollicitum: sic *Subditorum* de Principis. *Lips. Pol. lib. 6. cap. ult. circa fin.*

II. *Subditi omnes sunt*, qui imperio ac jurisdictioni Principis subjiciuntur, eique ad obedientiam obligantur.

III. *Subditi fiunt* 1. Origine sive Nativitate. 2. Domicilio, quod intelligitur induci, non solâ contestatione aut emtione domus, sed contestatione animi cum habitatione actuali concurrente. *Schonb. lib. 3. cap. 34. ex l. 1. pr. l. 6. ff. ad Municip. § l. 20. l. 17. §. 3. ff. eod.*

IV.

IV. Qui ex diversarum civitatum parentibus natus est, patris, non matris conditionem sequitur, nisi filius sit vulgò quæsitus, qui matris originem sequitur. *Schonb. ibid. ex l. 1. §. 2. ff. ad Municip. § l. 1. in fin. eius qui 9. ff. eod.*

V. Subditi dividuntur, in 1. *Veros*, qui *respectu officii* sunt vel Ecclesiastici, vel *Seculares*, *respectu dignitatis* vel *Nobiles*, cum genere tum virtute, vel *Ignobiles* sive *Plebei*, ut *Mercatores*, *Artifices*, *Carnifices*: *respectu gubernationis* vel *Tribus* vel *Societates*, quæ *Collegia*, *Corpora*, ac *Universitates* continent. 2. *Secundum quid tales*, ut sunt *Peregrini*, *Incolæ*, *Indigenæ*. *Schonb. lib. 3. cap. 35. 39. & seqq. Cas. lib. 2. cap. 2.*

VI. Licet Ecclesiastici ratione doctrinæ, quam tradunt, soli Deo obedire teneantur; personæ tamen ratione seculari potestati sunt obstricti.

Hoc

Hoc nisi ita esset, Salomon Abiatharem Sacerdotio exuere, & morti abjudicare jure non potuisset, 1. Reg. 2. v. 26. nec Apostolus Roman. 12. v. 1. dixisset: *Omnis anima potestatibus supereminentibus subdita sit. Etiam si Apostolus sis, etiam si Evangelista, etiam si Prophetas, sive quisquis tandem fueris. Neque enim pietatem subvertit ista subiectio. Et non simpliciter dicit, obediat, sed subdita sit*, ait præclarè h. l. Chrysostomus, B. Cellarius pag. 301.

VII. Distributio in *nobiles & ignobiles* non sumitur ex iis rebus, quas omnes & singuli homines inter se habent communes; sed ab iis, quas alii homines præ aliis à Deo & Natura habent sibi proprias & peculiare.

VIII. Cum duo genera sint bonorum, quæ homini contingunt, alia naturalia, alia adventitia; hinc fit ut nobilitas etiam alia sit naturalis, alia adventitia.

IX.

IX. Naturalis nobilitas est, quæ homo ab ipsa natura per se & immediate habet; ut cum propter bonam corporis temperiem & conformationem ex semine parentum ortam præ aliis habet indolem bonam, per quam naturaliter propensus est ad virtutem actionesque honestas. De hac Nobilitate loquitur Socrates, cum cuidam, quid sit Nobilitas, interroganti, respondit, illam esse, *εὐκρασίας ψυχῆς καὶ σώματος* &c. h. e. *bonam temperiem animi & corporis; seu, excellentiam hominis, quam habet ob indolis bonitatem naturalem ortam ex bona temperie corporis & animi.*

X. Adventitia Nobilitas est quam homo non à natura per se & immediate habet, sed aliunde. Eaque vel est Moralis vel Politica.

XI. Moralis nobilitas est, quam homo studio virtutis, præsertim moralis

galis sibi acquirit. Et hæc sola κατ'
ἔξοχὴν à Philosophis dicitur vera &
perfecta nobilitas, & de ea loquitur
Euripides in Dictye, cum ait:

Ὅμὲν γὰρ ἐσθλὸς εὐγενὴς ἐμοίγ' αἰ-
νῆρ.

Ὁ δὲ δ' ἰδίκαιος, καὶ ἀμείνων
πατρός.

Ζηνὸς πεφύκη δυσγενὴς εἶναι δα-
κεί.

Bonus vir mihi nobilis videtur:

*Qui verò justus non est, licet à patre
meliore,*

*Quam Jupiter genus ducat, ignobi-
lis mihi videtur,*

Idem in Alexand.

Οὐκ ἔστιν ἐν κακοῖσιν εὐγένεια παρ'
αγαθοῖσι δὲ ἀνδρῶν.

*Nulla nobilitas inter malos est, sed
inter bonos tantum viros.*

XII. Politica nobilitas est, quæ
partim à lege, partim à fortuna pen-
det. Eaque vel est nobilitas generis,
vel

vel officii. Nobilitas generis est, quæ in stirpis seu prosapia præ aliis præstantia consistit. Eaque propriè dicitur Græcè *εὐγένεια*. Estque vel nova vel vetus. Nova est, quam quis per se ipsum beneficio Principis sortitus est. Vetus est, quam quis à suis parentibus & majoribus accepit. Nobilitas officii est, quæ in muneris, quo quis fungitur, dignitate consistit.

XIII. Nobilitas moralis omnium est præstantissima, propter sequentes rationes. 1. Quia nobilitas moralis pendet à virtute tanquam effectum à causa efficiente. Ideoque sicut virtus moralis omnium bonorum humanorum est præstantissima: ita etiam nobilitas moralis. Idcirco etiam *Bodinus lib. 3. de Repub. cap. 8. κατ' ἐξοχήν* veram nobilitatem virtute metiendam esse monet; cum ea sit non modo Philosophorum ac Theologorum; verum etiam Poëtarum,
Histo-

Historicorum & Iuriconsultorum penè omnium consentiens opinio, qui negant ullum sine honestate nobilitati locum relinqui. 2. Quia nobilitas moralis, perinde ac virtus nihil cum fortuna habet commune; nec ejus possessio vel furto eripi, vel incendio absumi, vel aquarum voragine absorberi, vel vi morbi destrui, vel ulla alia externa violentia perire potest. 3. Quia nobilitas moralis non tantum in se est perfectior naturali & Politica, sed etiam utramque perficit. 4. Quia nobilitas naturalis & Politica separata à nobilitate morali est vana & inutilis; imò sæpe numero noxia, quatenus homines ea abutuntur ad superbiam, aliaque vitia & peccata.

XIV. Etsi uno & eodem modo ac respectu fieri non potest, ut idem homo simul nobilis sit & ignobilis; tamen diverso respectu & modo nihil

K

hil

hil impedit, quo minus fiat. Nam qui naturaliter vel politicè est nobilis, moraliter potest esse ignobilis; & contrà, qui moraliter nobilis est, potest naturaliter vel Politicè esse ignobilis. Sic idem homo, qui naturaliter vel Politicè est ignobilis, potest fieri moraliter nobilis; contrà qui moraliter ignobilis est, potest fieri Politicè nobilis.

XV. Mercatores maxima commoda in Rempublicam conferunt, quæ defunt, undique conquirendo subministrât. Innumerabilibus commoditatibus indigentiam humanam sublevant, quæ superflua sunt, & à nobis in usum transferri nequeunt, aliis communicant, atque sic suis & exteris consulunt, & de toto genere humano bene merentur, mercaturæ felicitas omnium rerum abundantia, & maximis divitiis Rempublicam auget, atque indies incrementa
face-

facere facit, sicut Amstelædamum, cui totum Belgium sua incrementa debet, & Hamburgum Holsatiæ ornamentum satis indicant.

XVI. Opifices Reipublicæ sunt necessarii & utiles; cum eorum operibus cives carere non possint; sed illa ad explendam naturalem indigentiam plurimum conferant.

XVII. Medici, qui etiam sunt Reipublicæ membra, multa commoda in eam conferunt. Medici omnibus, cum cujuscunq; generis morbis conflictantibus, fidelem operam præstant, sæpe maximo omnium membrorum corporis dolore vexatos, & exigua vitæ spe spiritum ducentes, feliciter per Dei gratiam sanitati restitunt. Darius Hystaspis in venatione pedem luxans, exquisitissimis doloribus vexabatur, septem dierum spatium somnum oculis videre nõ liceret, quem cum Democedes Medicus, ex

carcere vocatus, restituisset, aurois eum compedibus & summis honoribus ornavit, Chi hala sanita est ricco non losa.

XVIII. Medicina apud politiores Reges semper in honore fuit. Omnium sapientissimus Salomon, naturalium speculator accuratissimus, à cedro ad hyssopum de omnibus nervose disputabat. Mithridates Ponti Rex, Alexander Magnus atque alii, præsertim Arabiæ Reges, Medicinam magni fecerunt, *Sirac. 38. 2.*

XIX. Inter cives Reipublicæ numerantur etiam Advocati, qui dirimunt ambigua causarum fata, suæque defensionis viribus in rebus sæpe publicis & privatis lapsa erigunt, fatigata reparant, non minus provident humano generi, quam si præliis ac vulneribus patriam parentesque salvarent, *l. 14. C. de advoc. 1.* Reipublicæ interest, litigantes idoneè defendi,

di, *l. servum 33 ff. de procur. l. 13. C. de Ju-
dic.* ut scilicet sint, qui succurrant (1)
simplicitate eorū, qui se defendere ne-
queunt. (2) calumniantium technas
in causis perplexis detegant, & justi-
tiam tueantur. Oū manque police,
abonde malice.

XX. Multi pii non defuerunt bo-
ni Advocati officio. Daniel Susannæ,
injustè damnatæ, patrocinium sus-
cepit, sicut ex historia Susannæ *versu*
45. patet; Esther Regina intercessio-
ne sua populum Judaicum, damna-
tum injusti Hamanis sententia, &
jam morti destinatum, periculo eri-
puit, malumque in auctoris caput re-
torfit, qui in crucem actus est, *Esther*
7. 3.

XXI. Utrum Executores justi-
tiæ, quos vulgò carnifices appella-
mus, sint infames & inhonesti?
Quamvis orationem carnificis vel
lictoris interventu, Cicero funesta-

ri affirmet, & Bodinus eorum officium fordidum & exosum statuat, vulgus quoque inhonestos & infames esse censeat, non tamen revera tales sunt. Si enim sentiam ferre non est infame, nec sententiam exequi infame erit. *Vid. Zepp. lib. de ll. Mosaic. cap. 7.*

XXII. Collegia Republicæ sunt necessaria & utilia. 1. Quia conservant inter cives charitatem & amicitiam, sine qua Respublica stare non potest. 2. Quia nihil est, quod Republicam æquè frangere ac debilitare possit, quam si collegia omnia tollantur. Et propterea illi, qui Republicam aliquam victam omni rebellandi virtute exuere voluerunt, omnia collegia & consilia ad tempus prohibuisse leguntur. 3. Quia Legislatores & Principes, qui Respublicas primò fundarunt nullum ad eas continendas stabilius fundamentum esse judicarunt, quam societa-
tes

tes ac sodalitia tueri. Hinc Pompilius Numa Rex optimus Romanorum non modò collegia omnis generis opificum; sed etiam mercatorum instituit eaque sacrificiis solennibus ac epulis, quæ stas anni diebus fierent, obligavit. Idque Solonis exemplo fecisse videtur, qui omnia omnium ordinum ac generum collegia, instituire iisque statuta, quæ modò legibus contraria non essent condere, permisit. Idem fecit Lycurgus, qui cives sodalitiis ac societatibus devinxit.

XXIII. Etsi verò numerus collegarum certò definiri non potest; tamen pauciores tribus collegium, constituere non possunt. Illæ autem personæ debent esse ejusdem conditionis, hoc est, ejusdem vitæ generis officii, artis, studii & professionis, eodemque fine congregatæ. Neque obstat quod Bodinus *lib. 3. de Republica*

lica cap. 1. ait: necesse non esse collegas eadem conditione esse. Hæc enim assertio manifestè pugnat cum definitione collegii ab eodem tradita, nisi vocabulum conditionis in aliâ significatione accipiat.

XXIV. Differt collegium, corpus & universitas, tanquam pars & totum. Collegium enim est pars respectu corporis, & corpus pars respectu universitatis.

XXV. Hinc ex collegiis pluribus & personis conditione dissimilibus coalescit corpus, ut collegia consulum, tribunorum, senatorum, unum constituunt corpus: Sic ex diversis Collegiis Academicis unum corpus constituitur, cui si annumerentur omnes Academici cives, fit universitas.

XXVI. Prudens & sedula animadversio cautioque adhibenda est Magistratui, ne promiscue omnes peregrini

grini nec omni modo in Rempubli-
cam admittantur: neve promiscuè
& indifferenter omnibus jus civitatis
concedatur.

XXVII. Non enim admittendi
sunt 1. Qui ob justas causas ex aliis
Rebuspub. exclusi sunt & in exilium
ejecti. 2. Qui ignavi fuci sunt & fru-
ges tantum consumere nati. 3. Qui
improbi sunt & flagitiosi, suorum-
que morum corruptela & contagio
cives inficere possunt.

XXVIII. Neque jus civitatis con-
cedendum nisi iis 1. Qui evidenter
vel agris hortisque sedulo excolen-
dis, vel opificiis utilibus exercendis,
vel negotiationibus frequentandis,
aliisque honestis studiis & artibus
Rempublicam ditare, ornare & am-
plificare, ejusque salutem promo-
vere possunt. 2. Qui secundum re-
ceptas Reipublicæ leges per omnia
vivere volunt, neque peculiarem

K 5

regi-

regiminis formam aut Iurisdictionem affectant. 3. Qui cupiunt sedem fixam in illa Republica habere; neque cumulatis in ea opibus aliò migrare, eamque vel belli vel aliarum necessitatum tempore deserere cogitant. Iniquum enim est, cujus perceperis commoda, ejus nolle ferre incommoda, nec juvare, cum necesse est, Rempublicam eam, cui bona tua omnia debeas, & quæ te instar matris benignæ receptavit, sustentavit ac defendit.

XXIX. Omnium societatum, nulla præstantior, nulla firmior est, quam cum viri boni, moribus similes, sunt familiaritate conjuncti. *Seneca.*

XXX. Civis propriè dictus differt ab incola & peregrino: Nam 1. Civis particeps est privilegiorum civitatis: incola autem & peregrinus non. 2. Peregrinus non habet domicili-

cilium in civitate in qua peregrinatur, sed hospitium duntaxat & diverforium. Civis autem & incola habet domicilium. 3. Peregrinus non habet animum manendi in loco, ubi peregrinatur. Civis autem & incola habet. 4. Peregrinus non simpliciter subjectus est legibus & imperio ejus loci, ubi peregrinatur. Civis autem & incola contra simpliciter subjectus est legibus & imperio ejus civitatis, quam inhabitat.

XXXI. Porrò Inquilinus differt ab incola, quod ille potest esse civis; hic autem non. Dicitur enim propriè *inquilinus*, Græcè *ἐνοικῆς*, qui non in propria, sed aliena domo habitat. Talis autem non minus ac qui proprias ædes inhabitat, potest esse particeps privilegiorum civitatis, & per consequens civis. Errat igitur, *Daneus lib. 2. Politicæ Christianæ, cap. 4.* dum inquilinum à cive pleno di-

stingui asserit, quod ille neque tribum, neque jus publicorum magistratum adipiscendorum in civitate, quam inhabitat, habeat.

XXXII. Civem oportet æquo & pari cum civibus jure vivere, neque submissum & abjectum, neque sese efferentem, tum in Republica ea velle, quæ tranquilla & honesta sunt.
Cicero.

XXXIII. Et si definitus civiū numerus præscribi non possit facile, haud tamen putandum, in ipsa multitudine, si maxima sit, civitatum sitam esse felicitatem. *Schonb. lib. 3. cap. 39.*

XXXIV. Nimis magnæ & populosæ civitates omni libidinum & scelerum genere sunt refertæ, seditio- numque plenæ: ex quo oritur illarum interitus, ut testantur Romæ, Corinthi, Carthaginis, Hierosoly- mæ aliarumque urbium cadavera.
Civitas populosa facilimè exhauri-
tur,

tur, sitq; in illa summa rerum omnium caritas & penuria, quod tantam hominum multitudinem tanquam onus nimium & impar ferre atque alere nequeat.

XXXV. Notandum est, in civitate commendari mediocrem hominum multitudinem, quæ neque modum excedat, neque nimium deficiat. Illam autem mediocrem & proportionatam multitudinem æstimandam esse partim ex quantitate, & fertilitate loci; partim ex alimentorum, quæ extrinsecus in eam terramarique invehuntur, libertate: partim ex divitiarum potentiaque magnitudine; partim deniq; ex civium bonorum & utilium copia.

XXXVI. Aristoteles *lib. 7. Pol. cap. 16.* docet civium numerum, quando supra eum, qui semel definitus est, excreverit, à Magistratu imminuendum esse. Id autem commode fieri posse

posse arbitratur, si procuret, ut fœminæ intra quadragesimum à momento conceptionis diem abortiant, antequam fœtus sint animati.

XXXVII. Verum hoc Philosophi præceptum nullo modo à nobis, qui Christiani sumus, est amplectendum.

1. Quia pugnat non tantum cum lege Dei de non committendo homicidio; sed etiam cum mandato ejusdẽ de multiplicando humano genere.

2. Quia institutioni divinæ matrimonii adversatur.

3. Quia Naturæ bellum infert, cui propositum est per singulorum & individuorum multiplicationem speciei totius æternitatem conservare, & quod bonum est,

latius diffundere.

4. Quia occasionem præbet ad semen fœcundum & prolificum, quod ad procreationem hominis est destinatum à Natura,

corrumpendum; & sic hominem ipsum ex eo nascendum tanquam fe-

getem

getem in herba suffocandum. 5. Quia non tantum Jurisconsulti Romani, eam foeminam, quæ partum absque dolo malo abegit, ream damnandamque esse, apertè pronunciant; sed etiam abortus procuratio disertè *Exodi* 2. prohibetur.

XXXVIII. Ægypti olim cives dividebant in sacerdotes, milites & operarios. Plato *in lib. de legibus* in custodes, milites & agricolas. Indi in septem ordines, unum Philosophorum; 2. agricolarum; 3. pastorum & venatorum; 4. opificum; 5. militum; 6. ephorum & præsidum; 7. consiliariorum & assessorum.

XXXIX. Hyppodamus *Pythagoreus in lib. de Republica* universam Rempublicam in tres ordines distinguit, quorum primum vocat *βουλευτικόν*, hoc est, consiliarium: alterum *ἑπικουρον*, h. e. auxiliarium: tertium *βαναυδον*, operarium seu mechanicum

cum

cum. Ad primum ordinem refert viros prudentes, qui Rempublicam gubernant, publica que negotia tractant. Ad secundum viros robustos & fortes, qui Rempublicam defendunt. Ad tertium eos, qui res necessarias exhibent & suppeditant. Ac primum ordinem subdividit in tres partes, nempe primarium, rectorium & senatorium, Græcè *πρώτον, δευτεροντικόν η̄ κοινοβουλευτικόν*. Primarium vocat, qui in consessu primum locum tenet, & ante omnes consultat, & eum ad Senatum refert, Rectorium vocat, qui medius est inter primarium & senatorium, & ad reliquos regendos creatus. Senatorium vocat, qui de iis quæ à primario proposita sunt suscipit, suffragia fert, & quæ in iudicium veniunt confirmat. Secundum ordinem discescit in regentem, propugnantem & promiscuam militum multitudinem. Tertium ordinem

nem

nem dividit in agricolas, opifices & mercatores.

XL. Cæterùm apud populum Romanum olim cives fuerunt divisi in tres ordines, nempe senatorium, equestrem & plebeium. Erant enim cives Romani aut senatores aut equites, aut plebs; eaq; vel urbana vel rustica.

XLI. Spurii virtute & eruditione clari, in societatem civium admittendi sunt. 1. *Per l. 6. in princip. ff. de decurion:* ubi dicitur: quòd spurii ad dignitatem decurionatus pervenire possint, quòd impedienda dignitas ejus non sit, qui nihil admisit. 2. Quia calamitas matris non debet ei nocere, qui in utero est, §. *sufficit, Instit. de ingen.* 3. Pœna suos tantùm debet tenere auctores, *l. crimen 26. ff. de pœn. 4.* textibus juris canonici, *cap. nunquam dist. 56.* ubi dicitur, cum si quis propriâ virtute decoratus,

tus,

tur, parentum suorum, opprobriis non debeat decorari. Et *cap. nasci d. dist. 56.* ubi dicitur, quod non sit ejus culpa, qui nascitur vel ex adulterio vel ex concubinâ, sed ejus qui generat, *Vid Paleot. in tract. de spur. cap. 56.*

CAP. XXVIII.

DE

Subditorum Officio.

§. I.

Officiū Subditorum est, Principi exhibere sincero ex affectu 1. honorem, 2. obedientiam, 3. Tributum. *Schonb. lib. 3. cap. 37. Keck. lib. 1. cap. 25.*

II. Subjectio necessariò cum imperio est conjuncta: Nam 1. Politia est ordo inter homines civiles, quorū alii præsumt & imperant, alii subjiuntur & parent. Ideoque ad ejus
con-

constitutionem non tantum imperium, sed simul subiectio civilis necessario requiritur. 2. Quia $\delta\epsilon\chi\omega\nu \kappa\acute{\iota} \delta\epsilon\chi\acute{o}\mu\epsilon\nu$ $\text{\textcircled{S}}$, hoc est, *Imperans*, & *is cui imperatur* sunt relata. Cum autem relatum non possit esse absque suo correlato: sequitur neque imperantem posse esse absque eo, cui imperatur. 3. Quia omne imperium est varium & otiosum, ubi nemo est, qui imperio vult esse subiectus. 4. Quia Deus & natura subiectionem cum imperio indissolubili vinculo conjunxit. Ergo Deo & naturæ repugnat, qui unum ab altero vult separare.

III. *Honor* Principi exhibendus, per recognitionem superioritatis & venerationem Majestatis ejus, tanquam divinæ, quæ amorem, & benevolentiam comprehendit. *Psal. 82. 6. 1. Pet. 1. 7. Tol. lib. 8. cap. 3.*

IV. *Amor*, quo subditi Principem suum

suum tenentur complecti, debet esse verus & constans & quasi filialis. Ejus enim affectu compulsi preces pro salute Principis fundunt subditi, ejusque vitam & fortunam defendunt & ab omni proditione, conventiculis, conspirationibus, verbis injuriosis seu convitiis abhorrent. Peccant proinde graviter, qui calumniis Principem insectantur & qui omnia illius facta rimantur & ad deteriora flectunt. Et poenas suæ curiositatis & vaniloquentiæ non effugient. *Jer. 29. 7. 1. Tim. 22. Dan. 6. 21. Tertull. in Apolog. c. 30.*

V. *Obedientia* Principi præstanda in politicis omnimoda, etiam quoad edicta duriora & iniquiora, in religiosis v. g. quatenus divinis mandatis nihil injungitur contrarium: sic enim Magistratui obediendum, ut Deo magis. Quia est supremus mundi Monarcha, cujus imperio absoluto

non

non tantum omnis Magistratus Politicus; sed etiam cæteri omnes homines subjecti. Unde etiam in Scriptura sacra passim dicitur *Rex regum & dominus dominantium*. Deus gravissimè punire solet subditos, qui Magistratui potius, quam Deo obedire volunt. *1. Pet. 2. 18. 1. Sam. 8. 10. Act. 4. 19. Schonb. lib. 3. cap. 37. Aret. tom. 2. Probl. loc. 153.*

VI, Subditis non licet mandata sui Magistratus examinare & dijudicare: Nam 1. Æquum est, ut probi subditi de suo Magistratu, ejusque mandatis benè sentiant, nihilque injusti aut præsumant, aut suspicentur. 2. Quia non decet privatos homines de rebus etiam dubiis curiosè inquirere, præter suum vel captum vel conditionem. 3. Quia subditi facile vel ex imprudentia vel ex affectu quodam, quo judicium mentis excæcatur & corrumpitur, errare possunt
in

in dijudicandis Magistratus sui mandatis. 4. Quia pugnat cum dilectione & reverentia, quam subditi suo Magistratui debent, illius mandata examinare & dijudicare.

VII. *Reverentia* subditorum est honor, quo ipsi suum Magistratum ex animo, corde, verbo, gestibus colunt, venerantur & observant. Cujusmodi fuit illa reverentia Q. Fabii Maximi, filium Consulem reverentis: Quamvis Christianos multò altius assurgere oporteat & timeant tanquam Vicarum Dei, candide de ipso statu judicent, & honorificè censeant. *1. Reg. 1. 23. 31.*

VIII. Subditi legibus potius, quam Magistratui obedire debent. Nam Tutius est legem, quam hominem quantumvis perspicacem sequi. Lex enim est multorum prudentium collecta ratio & sapientia. Plures autem perspicaciores sunt & oculatio-

tiores, quam unus. 2. Quia lex est mens seu potius mentium congregata multitudo: mens verò est divinæ auræ particula. Ideoque qui legi pareret, Deo pareret, Deumque arbitrum quodammodo facere videtur. Contra autem, qui Magistratui parere mavult quam legi, belluæ, quam Dei imperium malle videtur. Idcirco Aristoteles inquit lib. 3. Pol. cap. 3. *Eum, qui legem Reipublica præficit, Deum præficere: qui verò hominem, belluam præficere.* Et huc etiam Prophetæ alludere videntur, quando imperia immania belluarum rapacium nomine depingunt. 3. Quia Magistratus ipse legibus est subjectus: & suo officio fungi non potest, nisi legum ductum sequatur. Unde Archefilaus Rex Spertanorum affirmat, *Imperatorem legum imperata facere oportere.* Et Pausanias Spartanus ait, *legibus in homines; non hominibus in leges auctorit-*

thoritatem convenire. 4. Quia Magistratus jussa non ex ipsius voluntate, sed ex legum authoritate justa æstimanda sunt. Non enim ideo illa sunt justa, quia Magistratus vult: sed quia legibus sunt consentanea: imò quicquid Magistratus vult, prius justum esse debet, quam ipse velit.

IX. Et propterea impia sunt nugamenta Aulicorum assentatorum, qui Regum responsa oracula vocant; nec verentur Regibus persuadere nihil per se justum vel injustum esse; sed ut Rex ita, vel secus jusserit, justum vel injustum fieri: quasi Deus ipse sit, qui peccare nullo modo possit. *Non enim justitia Regi perinde ac Jovi assidet, ut quicquid ei libitum fuerit, confestim sanciat;* quemadmodum Anaxarchus ad Alexandrum de Clyti, quem interfecerat, nece vehementer anxium dicebat: sed contra justitia regno præsidet, ut si Reges legum Majestatem violent & lædant,

dant, pœnas ab illis gravissimas re-
 poscat. *Neque Principum utilitate &
 libidine jus omne definitur*, ut Thrasy-
 machus ille Chalcedonius dicebat:
 sed potius Principum utilitas jure
 terminatur, & libido legibus coer-
 cetur. *Neque Principi, quodlibet, licet,*
 ut mater Antonino Caracallæ dice-
 bat: *Verum quod per leges licet id ei
 collibescere debet.* Ælius Spartianus,

X. Subditis non licet in Magi-
 stratus suos insurgere: nam Deus o-
 lim seditionum authores punivit, ut
 in deserto contra Mosem, Coré, &
 alii murmurantes, igne absumpti
 sunt, *Num. 16. 4. 49.* & terra domesti-
 cos Corè, Dathanum, & Abironem
 cum suis omnibus, vivos absorbit,
Num. 16. 12. 31. Absalon etiam pro-
 priis capillis suspensus, impiæ sedi-
 tionis in Patrem excitatæ pœnas luit,
1. Sam. 18. 9. Nec Zebæ, Adoniæ, &
 Zabri melior sors fuit. *2. Sam. 20. 12.*

L

22,

22. 1. Reg. 2. 10. 25. & 16. 16. Time Deum, Regem, & cum seditiosis ne commiscearis, quia citò eorum veniet interitus, *Prov. 24. 21.* Et Christus inquit: Qui gladium accipit, gladio peribit, *Math. 26. 52.*

XI. Si subditis licentia concederetur resistendi suo Magistratui: hac ratione fenestra aperiretur ad quaslibet seditiones, conjurationes & rebelliones: & sic publica tranquillitas, quæ finis est præcipuus omnis benè constitutæ Reipublicæ turbaretur. David etsi jam regni successio ei concessa esset, & ducis præcipui officio in bello fungeretur: tamen, dum impetitur à Saulo, tantæ apud se authoritatis victum Domini fuisse ostendit: ut deprehensum neque ipse lædere, neque ab aliis lædi voluerit: sed extemplo illum mortis supplicio affici jusserit, qui de eo à se occiso gloriabatur: illum denique quan-

quantumvis iniquissimum tyrannum vivum & mortuum honore maximo sit profecutus, Historiæ testantur omnes illos, qui per seditionem Magistratui restiterunt, graviter à Deo fuisse punitos, ut patet ex *prac. S. b. cap.* Inprimis verò hoc testantur exemplum Iudæorum (quales memorantur Iudas ille Galonitas, Theudas aliique furiosi) qui cum adversus Romanum Imperatorem rebellionem moverent ad defendendam libertatem patriæ miserè perierunt.

XII. Licet Magistratui Politico *tributa* exigere à suis subditis. 1. Quia tributa nihil aliud sunt, quam subsidia benè administrandi Rempub. à populo Magistratui conferenda. 2. Quia tributa publicis necessitatibus, adeoque subditorum utilitatibus inserviunt, Quia faciunt ad augendum ærarium publicum, cujus cura pertinet ad Magistratum Politicum. 4.

L 2

Quia

Quia sunt præmia virtutis, quam Magistratus in rectè gubernandâ Republicâ adhibet. 5. Quia juri divino & humano consentanea est tributorum exactio.

XIII. *Tributa* subditis præstanda
1. fideliter sine defraudatione ulla. 2. alacriter, sine murmure. *Rom. 13. Dan. lib. 3. cap. 3. Keck. lib. 1. cap. 25. Tolos. lib. 3. cap. 4.*

XIV. Ad præstationem officii hujus subditi *Iuramento fidelitatis* si-
ve *Homagio* obligare se tenentur. *Schonb. lib. 2. cap. 21. Keck. lib. 1. cap. 25.*

XV. Homagium præstitum à Ma-
rito etiam ab Uxore, à Patre etiam à Filio, à Domino etiam à famulo præstitum intelligitur. *Keck. loc. cit.*

XVI. Ad obedientiam hanc te-
nentur non solum *Laici*, sed & *Cleri-
ci*, quin & *subditi secundum quid tales*.
Menoch. Pol. lib. 2. cap. 5. Vid. cap. præc. §. 6.

XVII.

XVII. *Immunitas* five *Vacatio* ab oneribus nulli concedenda, nisi ob graves & justas causas, ex. gr. ob infirmitatem corporis in infantibus & Senibus de pontanis, ob sexus imbecillitatem in fœminis, ob morbos, ob nimiam paupertatem, ob numerosam sobolem &c. *Keck. lib. 1. cap. 25. Alch. cap. 12. Schönb. lib. 4. cap. 20.*

XVIII. *Personarum* tamen *Ecclesiasticarum* ac *Dnn. Studiosorum* si in nonnullis melior hinc sit conditio, nil fit rationi adversum. *Tolos. lib. 3. cap. 7. Chok. lib. 2. cap. 10.*

XIX. Interdum ob gravissimas causas, quas recta ratio, adeoque evidens necessitas suggerit, licet Magistratui Politico extraordinaria interdum tributa à subditis exigere.

XX. Sed diligenter cavendum ipsi est: 1. Ne tributa illa sint nimis grandia, & ad vexandum, onerandum ac exhauriendum supra modum

dum subditos accommodata. Hinc Alexander magnus cum quidā ipsum admoneret, longè plus vectigalium auferri posse, respondit. *Et olivam odi, qui radicitus excindit olera.* 2. Ne sint fordida & indigna Magistratu. Turpe enim est lucrum ex omni occasione odorari, & ut in Proverbio est, *vel à mortuis auferre.* 3. Ne sint nimis frequentia. 4. Ut æqualiter imponantur subditis sine odii, aut gratiæ respectu. 5. Ut non suum, proprium & privatum, sed publicum commodum quærere videatur. 6. Ut non per crudeles, violentos, rapaces, & avaros, sed probos, humanos & justitiæ amantes ministros id peragat.

XXI. Officium subditorum non ipsum Principem tantum, sed & Conjugem ejus, liberos, consanguineos, officarios respicit, quin ipsos subditos inter sese. *Keck, tot. cap. 25. lib. 1.*

XXII.

XXII. *Conjugi Principis*, etsi propriè non sit Magistratus, honor tamen & reverentia debetur, propter individuan matrimonii copulam, cum Principe: quod idem de liberis, consanguineis &c. dicendum.

XXIII. *Totam Universitatem* sive *Patriam* omnes cives amare tenentur, sic tamen ut vitia illius ac defectus non excusent, sed feridò cupiant ac studeant emendare. *Tolos. lib. 15. cap. 3.*

XXIV. *Subditi* qua pares sunt, sibi invicem humanitatem, comitatem, ac civilem conversationem debent, etsi sententiis cæteroquin & opinionibus differant. *Keck. lib. 1. cap. 5.*

XXV. Sicut corpus *Physicum*, conservatur, quamdiu membra illius inter se benè conspirant, & unumquodque rectè suo officio sine alterius læsione fungitur: corrūpitur autem, cum inter ea existit dissensio,

& unum alteri noxam infert. Ita Respublica conservatur, quamdiu inter cives durat amicitia, concordia justitia: corrumpitur autem, cum inter illos viget inimicitia, discordia & injustitia.

XXVI. Quod autem Machiavelius *lib. 1. disput. de Repub. cap. 4.* asserit, discordias, quæ inter plebem & Senatum Romæ fuerunt, occasionem dedisse, ut ea Respublica libera simul & potens efficeretur: id si discordiis ascribitur tanquam causæ efficienti per se, simpliciter est falsum: si autem tanquam causæ efficienti per accidens: concedo quidem, sed veritas hac ratione non impugnatur.

XXVII. *Peregrinus* ut non debet nimium curiosus esse in Rep. aliena, sic moribus istius loci, in quo vivit, nisi sint absurdi, se tenetur accommodare, juxta illud:

Si

Si fueris Roma, Romano vivito more:

Si fueris alibi, vivito sicut ibi.

CAPUT XXIX.

DE

Optimatum statu, sive de
Aristocratia.

§. I.

EX doctrina de Principatu sive Monarchia, hactenus exposita, facile intelliguntur, quæ de Optimatum & populi statu dicenda, cum illa omnia certâ proportionem hâc accommodari possint.

II. Cum in Optimatum & Populi statu non unus, sed plures imperium gerant, recte uterque dicitur Status *Polyarchicus*, cui Monarchicus opponitur.

III. *Optimatum status sive Aristoc-*

L 5

GRA-

eratia est plurium, sed optimorum, imperium, recte susceptum ac gestum, parentium bono. *Keck. Pol. lib. 1. cap. 2. Arist. lib. 3. Pol. 5. Schonb. lib. 5. cap. 2. B. Will. Pol. cap. 6. Iob. P. Felwinger. de Speciebus Rerump. p. 206. Bodin. lib. 2. cap. 6.*

IV. Imperium Octaviani, Antonini, Lepidi, aliorumque penes quos Majestatis jura pari gradu succurrunt, non tam Monarchicum dicendum, quam Aristocraticum; qui tamen si imperium inter se dividant, ex uno plura constituunt Regna. *W. Heid. Pol. cap. 6. pag. 787.*

V. Numerus optimatum certus definiri non potest, cum interdum plures, interdum pauciores, pro civium multitudine aut paucitate, potentia vel impotentia, copia & inopia, divitiis & paupertate, requirantur.

VI. Apud Athenienses Optima-
tes

tes seu Senatores erant numero 500.
 Apud Spartanos 28. Senes; Mantinei
 & Argivi 80. Elæi 60. Epidaurii 180.
 Seres 500. Crotoniota 1000. habuisse
 feruntur. *Alex. ab. Alexand. lib. genial.
 dierum cap. 11.* Massilienses 600. *Valer.
 Maxim. lib. 2. cap. 1.* *Strabo lib. 4.* *Pla-
 to lib. 6. de LL.* in Senatum deligit 30,
 viros mediæ ætatis, vel quod plures
 viros prudentiores inter cives repe-
 riri posse desperaret, vel quod inter
 pauciores facilius conveniret, quam
 si essent numero plures. *Vid. W. Heid.
 pag. 893.*

VII. Aristocratia proximè acce-
 dit ad Monarchiæ præstantiam & bo-
 nitatem. Imperantes enim, quamvis
 in ea multiplicentur, virtute tamen
 rursus uniuntur. Deinde, optimos,
 quamvis plures, imperare, æque ac
 unum optimum, naturæ consentaneum
 est. In Democratia peiores dominan-
 tur & violenter bonos, qui semper

pauciores sunt, persequuntur & opprimunt. *Vide. Herodot. lib. 3. in Oration. Megabyri, Bodin. lib. 6. cap. 4. de Republica. Junium parte 1. q. 4. & recentiores passim.*

VIII. Quin ut Monarchia absolutè spectata præstantissima est imperiorum forma: sic Aristocratia accommodatissima videtur esse conditioni & imbecillitati generis humani, atque hoc modo intelligendus Arist. quando regimen optimatum optimum esse colligit. *l. 5. Pol. conf. sap. 4. §. 19. 20.*

IX. Aristocratia tam diu bona dicenda, quamdiu Optimates omnes, qui imperant, inter se consentiunt, & velut unum quem representant.

X. Omnibus Optimatibus imperandi jus ac potestas ex æquo indivisim competit, sicut conjunctim, quæcunque agenda sunt agere tenent.

an.

antur. *Vid. G. Clausium de Repub. p. 120.*

XI. Consultum nihilominus videtur, ut in unum transferatur jus convocandi collegas ac potestas proponendi colligendique suffragia.

XII. *Electio* Optimatum optimè ab ipsis fit optimatibus; periculose à populo. *Bodin. lib. 2. cap. 6.*

XIII. Illa autem electio optima est, quæ in eligendis primario virtutem, secundario bona externa, sive opes, potentiam, splendoremque familiæ respicit. *Tolos. lib. 4. cap. 5. Keck. disp. 36. q. 4.*

XIV. In Electione hac quia sæpissimè peccatur inde fit, quod alia Aristocratia aliam vincat perfectione, aliaque dicatur *Perfectior*, alia *Minus perfecta*. *Heid. cap. 6. pag. 896.*

XV. Sic quoque probanda distinctio, qua alia dicitur esse *Primario*,

rio,

rio, alia *Secundario talis*, quarum illa viros ad amiffim optimos, Hæc partim optimos, partim mediocriter bonos admittit. *Ibid. & B. will. Pol. cap. 6.*

XVI. In illa videndum, ut dignitates sint perpetuæ. *Confer cap. 6. §. 6.*

XVII. Aristocratia alia *Major* est cum tota aliqua Provincia & regio ab Optimatibus regitur, alia *Minor*, quando urbs aliqua vel pagi aliquot, *Heid. cap. 6. p. 896.*

XVIII. *Subditorum officium* in statu Aristocratico est, id tribuere omnibus Optimatibus, quod in statu Monarchico uni præstatur, nim. Honor, Obedientia, Tributa. *Vid. cap. præc. §. 1. & seqq.*

XIX. Aristocratia facilè degenerat in *Oligarchiam*, qua pauci ex plurimum Optimatum numero, cæteris exclusis, imperium invadunt,
sui-

fuique similes constituunt, ac pro lubitu leges & populum opprimunt.

Vid. L. Verin. d. Oligarchia.

XX. Horum conatibus in tempore occurrendum est reliquis Optimatibus, assumpto etiam in auxilium populo, pro rei exigentia. *Tolos. lib. 4. cap. 5. Alb. cap. 32.*

XXI. Oligarchiæ quatuor sunt gradus. Primus est, quando eliguntur ditiores absque omni ratione prudentiæ, hac tamen conditione, ut ex legibus judicent. Alter, quando civitatem invadunt & honores ad se rapiunt, legesque pro arbitrio constituunt, Tertius, quando electio in successionem vertitur. Quartus, quando Magistratus pro lubitu suo omnia agit & disponit. Ex his primus & tertius tolerabilis, secundus & quartus pessimus & intolerabilis est. *B. Willius cap. 6. Pol.*

XXII. Oligarchia, quamvis pessima,

ma, tyrannidi adhuc præferenda est. Ut enim facilè non omnes bonos, ita nec omnes pessimos invenire licet. Tyrannus autem ubi solus imperat, pessimorum omnium loco est. *Ibid.*

XXIII. *Arcana Aristocratica contra Monarchiam ac Democratiam, acute perstringit inter alios C. Lentul. d. Arcan. Rerump. Arn. Clapm. in suis de Arcan. Rerump. libris, & ex eo W. Heiderus Pol. cap. 6. p. 900. & seqq.*

CAPUT XXX.

DE

Populi statu sive Democratia.

§. I.

Populi status sive Democratia, est ipsius populi imperium, per Deputatos populares, secundum populi suffragia, constitutum & administratum.

tum. *Keck, lib. 2. Pol. cap. 3. Schonb. lib. 5. cap. 3. Bod. lib. 2. cap. 7. lib. 6. cap. 4. Heid. cap. 6. p. 916. Arist. lib. 3. cap. 5. lib. 4. cap. 4. & seq. Kirchn. Disp. 5.*

II. Democratia, si naturam regiminis absolutam spectes, imperiorum omnium est imperfectissima. *cit. auct.* In Aristocratia ἀριστοκρατία, h. e. *optimi viri* sedent ad gubernacula Reipub. In Democratia populus clavum impetii tenet. Respublica ab optimis viris melius, quam à populo administratur: cum illi prudenter, & circumspectè & non nisi præviis optimis consiliis accedant ad res gerendas: Hic verò sine consilio præceps ad res agendas ruat, adeoque sit incertus, vagus, injustus, variabilis, in periculis timidus, in seditionibus audax & temerarius, & veluti bestia multorum capitum, quæ difficulter coerceri potest. Pro Democratia

tia

tia præstantia decertat *Job. Angelus Potitianus in tract. de form. rerump. blicarum*, cujus argumenta ut & aliorum collegit *Besoldus*.

III. Nec tamen ita est imperfecta, ut rectis imperiorum formis propterea non sit annumeranda, aut nullis omnino nationibus eligibilis (*αισητη*) esse possit. *Keck. disp. 36. q. 7.*

IV. Absurdum autem non est, universos simul & parêre & imperare, cum diverso fiat respectu, diversoque tempore. *W. Heid. cap. 6. pag. 937.*

V. Hinc autem intelligitur, quid per honorum æquabilitatem ad *ισονομιαν*, sive juris æqualitatem & libertatem, quam Democratici in ore habent perpetuò, sit intelligendum. *Tolos. lib. 14. cap. 5. lib. 5. cap. 2. Bodin. lib. 6. cap. 4.*

VI. Atque ad hujus æqualitatis conservationem Athenienses *Ostracismum*,

cismum, Lacedæmonii *Petalismum*, quibus graviter sæpe peccatum fuit, excogitarunt. *Heid. cap. 21. p. 325.*

VII. *Deputati* sive *Magistratus* in Democratia ab ipso populo eliguntur, constituuntur, ac armantur auctoritate. *Heid. cap. 6. p. 939.*

VIII. *Electio* hæc instituenda ex quovis civium ordine, nullo excluso. 1. Quia electio magis est libera si non ad certum civium ordinem sit restricta. 2. Quia in singulis civium ordinibus plures idoneæ personæ reperiri possunt, quibus imperium civile committatur, quam in uno tantum. 3. Quia si electio fiat ex singulis civium ordinibus, singuli ad studium virtutis magis accenduntur & inflammantur; & quidem eo fine, ut aliquando ad gubernacula Reipub. possint promoveri. Id autem non fit quando electio est limitata ad unum duntaxat civium ordinem. Qui
enim

enim vident sibi aditum ad magistratum omnem esse interclusum, illi studium virtutis aut prorsus abjiciunt, aut saltem languide tractant, *Arist. 6. Pol. 2. Tolos. lib. 4. cap. 5. lib. 5. cap. 2.*

IX. Peragenda autem est, vel forte, vel suffragiis popularibus; quamvis mixtura utriusque heic inprimis usui sit. *Cas. lib. 6. cap. 3. Tolos. lib. 5. cap. 2. Bodin. lib. 2. cap. 7. Heid. cap. 6. pag. 952.*

X. A Magistratibus sic constitutis Leges necessariæ rogantur, à populo autem jubentur. *cit. aut.*

XI. Quin à sententia horum magistratum ad iudicium perpetuò appellandum. *Ibid.*

XII. Sic ut accusari hi magistratus apud populum, ab eoque dignitate privari ac morte mulctari possint, *Tolos. lib. 22. cap. 2.*

XIII. Perpetui autem magistratus
hi

hi esse non debent, sed ambulatorii, nisi quod tempore belli Dictatore, hîc omninò sit opus. *Dan. lib. 6. cap. 5. Heid. cap. 6. p. 938.*

XIV. Democratia est vel *Laxior*, in qua omnes simpliciter & promiscuè ad magistratum evehuntur, vel *Restrictior*, in qua ex omni quidem populari ordine fit electio, sic tamen ut ratio aliqua habeatur personarum ad regimen magis idonearum, quæ reliquis præferuntur. *W. Heid. cap. 6. p. 919.*

XV. Ut Aristocratia, sic & Democratia est vel *Major*, cum tota aliqua Provincia democraticè regitur, vel *Minor*, quando urbs quædam particularis. *Althus. cap. 32.*

XVI. De *Arcanis* Democratia cum in genere, tum contra Monarchiam & Aristocratiam consulendi *Clapm. de arcan. Rerump. & W. Heid. Pol. cap. 6. p. 946. & seqq.*

XVII.

XVII. *Democratia* ut omnium imperiorum est imperfectissima : sic & *mutationibus* omnium maximè est obnoxia. *Arist. 8. Pol. 10. lib. 5. cap. 1. Cas. lib. 5. cap. 5. Tolos. lib. 22. cap. 2.*

XVIII. Degenerat autem facillimè in 1. *Timocratiam* 2. *Ochlocratiam*, sicque 3. in *Anarchiam*.

XIX. *Timocratia* existit, quando divites aliquot in populo rapiunt, imperium ad se exclusis pauperibus. *8. Etb. 10.*

XX. *Ochlocratia* emergit, quando populus non amplius vult deputare certos, qui magistratum gerant, sed omnes simul proprii commodi causâ volunt regere, nemine parente. At hoc quid est aliud quam *Anarchiam* inducere? *Dan. sub. fin. lib. 1. Pol.*

XXI. *Anarchia* nihil aliud est, quam negatio seu privatio imperii, confusionem & destructionem Reipublicæ secum trahens, Ideoque imperio

perio partim contradictoriè, partim
privativè opponitur.

XXII. Sacra Scriptura *in libro Iudicũ, cap. 17.* causam malorum omnium, quæ inter Iudæos tum grassabantur transfert in *Anarchiam*, quod in diebus illis non fuerit Rex in Israël; sed unusquisque quod sibi rectum videbatur, egerit. Imò ipse DEUS in ultionem maximam scelerum minatur populo Iudaico per *Esaïam cap. 13.* boni Principis privationem. Unde Chrysostomus explicans illum locum ait, nihil usquam esse intractabilius Repub. quæ caret Principatu; quemadmodum neque periculosius quicquam navi suo destituta gubernatore. Et alibi idem ait; *Præstat Dominum aliquem etiam tyrannum habere, quàm omninò nullum.* Unde etiam à Danæo lib. 1. Politicæ Christianæ aphorismo 10. Anarchia Vocatur *Ilias & Lerna calamitatum tum publicarum, tum privatarum.*

CAP.

CAP. XXXI.

DE

Mixture Imperiorum.

§. I.

Monarchia, Aristocratia & Democratia non solum purè considerari possunt & simpliciter, sed & quatenus inter se conjunguntur & *miscentur*, sicque verum, *dari Imperia Mixta. Plat. lib. 3. & 4. de LL. Arist. lib. 4. cap. 9. 13. Contaren. de re-pub. Venet. Piccolom. grad. 10. Arnif. lib. 1. Polit. cap. 8. Alth. cap. 39. Clapm. lib. 5. cap. 20. Heid. cap. 6. pag. 982. Bellarmin. lib. 1. de Pontifice Romano cap. 1. Keck. lib. 2. Syst. Pol. cap. 4. alii-que. Dissentit Bodinus lib. 11. Polit. cap. 1. Hyppol. de Princ. Tolosan. lib. 5. de Republ. cap. 1. & Melch. Jun. lib. 1. quest. pol.*

II. Mix-

humano generi summopere est accommodata, & mutationibus raro obnoxia. *Keck. disput. 36. q. 9. Richt. axio. 57*

VII. *Optimates* hîc ut non incommode *Patritii, Seniores, Principes, Ordines, Status, Vindices, Custodes, Defensores, Consiliarji regii* vocantur: sic *Ephorum* nomen non abhorrent. *Al. ab. Alex. lib. 6. cap. 24.*

VIII. Numerum *Ephorum*, sunt, qui certum & definitum præscribant, sed dicendum, pro amplitudine & angustia Regni majorem eum aut minorem esse posse, non ternarium aut quinarium præcisè. *Confer Althus. cap. 14.*

IX. An autem universi Rege sint superiores anxie disputatur? Dicendum videtur I. Principem sua natura esse superiorem, Ephoros ex singulari
ri

ri pacto, quatenus ipsius Principis inspectio & regni custodia ipsis est mandata, 2. Id attendendū esse quod præponderat, sicque diversimode judicandum. *Keck. hic, & disp. 36. q. 10. confer. Iun. Vind. contra tyr. q. 3. Alb. cap. 1. q. Dan. lib. 6. cap. 3.*

X. Potestas Ephorum tanta hic, ut Princeps in principalibus regni negotiis nihil iis insciis agere debeat, utque ipsum Principem coercere & abdicare possint, majori libertate, quam in Monarchia simplici, quamvis tamen non temere. *Iun. Brut. l. cit. Alb. cap. 14. Dan. lib. 6. cap. 3.*

XI. Ephori sunt 1. *Generales*, quibus totius Regni tutela demandatur & inspectio, 2. *Speciales*, qui certæ tantum parti præficiuntur. *Alb. cap. 14. Dan. lib. 6. cap. 2. Brut. vind. contr. tyr. q. 3.*

XII. In mixtione Monarchiæ
M 2 cum

cum Aristocr. si Monarchia prævaleat, imperium est Monarchicum, & Princeps rectè Monarcha ac Rex dicitur: si Aristocrata, est Aristocraticum, & Princeps non tam re, quam nomine Rex est.

XIII. *Aristocratia & Democratia Mixtura* est, ubi Optimates ita regunt, ut simul ipse quoque populus imperitet. *Keck. Syst. Pol. lib. 2, cap. 5.*

XIV. Hæc temperies civitatibus sive Urbibus accommodatissima esse videtur, indeque κατ' ἐξοχλῶν *Status Urbium* (Stadt Regiment) dici solet.

XV. Videndum autem inprimis Civitatibus, 1. ut in recipiendis & fovendis peregrinis faciles sint, sicquè multiplicent cives. 2. ut Privilegia, quæ anima sunt civitatum, strenuè defendant. *Bod. met. hist. pag. 261.*

XVI. In hac mixturâ, si Aristocratia præponderet, Imperium fit Aristocraticum: si Democratia, Democraticum, quidquid sibi arrogant, Optimates.

XVII. *Monarchiæ, Aristocratia & Democratia mixtio* est, ubi Princeps, Optimates & Populus suo modo simul regnant. *Keck. Syst. Pol. lib. 2. cap. 6.*

XVIII. Mixtio hæc, cum contineat omnem imperiorum formam, plurimis locis & Rebus, est accommodata, indeque *Respublica* dicuntur, ubi hæc mixtio apparet. *Keck. disp. 36. q. 11.*

XIX. Hoc tamen non obstante, & hîc denominatio sumenda à parte prædominante.

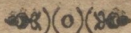
XX. Ad particularem autem harum mixtionum, singulorumque Imperiorum naturam *Politica Generalis*

264 IDEA POLIT. CAP. XXXI.
non descendit, sed *Specialis*, quæ ex
libellis de Rebusp. petenda. Simul
Ideæ finem impono, Deum humillime
veneratus, quòd indigno suo ser-
vo vires concesserit ad hanc absol-
vendam. Ei sit laus, honos, &
gloria in secula seculo-
rum, AMEN.

F I N I S.

IN.

I N D E X

Capitum & Titulorum,
qui hac Ideâ continen-
tur.

C A P U T I.

DE *Politica in genere.* Pag. 1

II. *De Virtute primo vitæ Civilis
Reſtoræ.* 9

III. *De Prudentia altero vitæ Civilis
Reſtoræ.* 14

IV. *De Imperio ſeu ſocietate Imperii
in genere.* 22

V. *De Principatu in genere, ac illegi-
timis eum capiendi modis.* 31

VI. *De legitimis capiendi Principatus
modis, ſive de Electione & Succeſ-
ſione.* 41

M 4

VII.

I N D E X.

VII. De administrando Principatu per Virtutem & Prudentiam.	50
VIII. De Justitia Principis ac Legi- bus.	57
IX. De Clementia & Fide Principis.	63
X. De Modestia, Liberalitate & c. Prin- cipis.	69
XI. De Prudentia Principis Mutuati- tia, sive de Consiliariis.	78
XII. De Consiliis Officioque Principis in audiendis Consiliis.	89
XIII. De Administris itemque Lega- tis.	97
XIV. De Prudentia & Cura Princi- pis circa Religionem.	105
XV. De Prudentia Principis in rebus humanis.	112
XVI. De Auctoritate Principis.	119
XVII. De Prudentia Principis cir- ca causas everteutes Principatus.	128
	XVIII.

I N D E X.

- XVIII. *De Vitio sive altera causa evertente Principatum.* 134
- XIX. *De Fraudibus: An cum Prudentia Principis consistant.* 146
- XX. *De Prudentia Militari in genere, & modo rectè suscipiendi Bellum.* 152
- XXI. *De Belli gerendi requisitis, in specie de Dilectu Militum.* 159
- XXII. *De disciplina Militari & Bellorum Ducibus.* 167
- XXIII. *De Consiliis Bellicis & Stratagematis.* 178
- XXIV. *De Victoria & Clade Modoque finiendi Bellum per Pacem.* 185
- XXV. *De Bello Civili in genere deque Factione & Seditioe.* 192
- XXVI. *De Tyrannide, Modoque finiendi Bellum Civile.* 198
- XXVII. *De Parentibus seu Subditis.* 205
- XXVIII. *De Subditorum Officio.* 228

M 5

XXIX.

I N D E X.

- XXIX. *De Optimatum statu, sive de
Aristocratiâ.* 243
- XXX. *De Populi statu, sive Democra-
tia.* 250
- XXXI. *De Mixtura Imperiorum.* 258.

F I N I S.

SPE-

SPECULUM POLITICUM,

In quo exhibentur

Nobilissimæ & Selectissimæ
Quæstiones breviter tra-
ctatæ.

QUÆSTIO PRIMA.

AN *jus publicum in Academicis tra-*
ctandum? Aff Quia sanioris ju-
dicii gentes jus publicum non negle-
xerunt. Non solum Græci, sed & Ro-
mani & tandem omnes, juris publici
studium amarunt, deque iis, quæ ad
Reipublicæ administrationem faci-
unt ingeniose disputando & scriben-
do, jus publicum posteritati ulterius
elaborandum reliquerunt.

M 6

II. An

SPECULUM

II. *An Politica à jure publico differat?* Aff. Quia Politica certo jure certisque legibus definita non est, sed ut generalior jure Publico officium suum in Reipublicæ administratione præstat largiùs. Jus publicum verò certis legibus firmatum est & traditum, ac consistit imprimis in Aurea Bulla, Recessibus Imperii, Imperatorisque Capitulationibus. Ut breviter dicamus: Politica est illa ipsa disciplina à Politicis Scriptoribus sine Legum autoritate tradita, jus Publicum verò: quod ad statum rei Romanæ spectat, §. 4. *Instit. de Júst. & Jur.* & certo jure certisque legibus determinatum est.

III. *An Imperium Romanum sit Monarchia?* Aff. Quia Imperator multa Majestatis jura solus habet. In aliis Majestatis juribus Imperator Principum consensum requirit, in aliis, quæ reservata Principis dicuntur

tur

POLITICUM.

tur, ipsi soli licet decernere, quo respectu absolutam & perfectissimam potestatem disponendi habet; solus de Feudis, Imperio immediate subjectis, cognoscit, *Aur. Bull. c. 7. fin.* ita ut, vacante Imperio, ne Vicariis quidem liceat cognoscere & conferre. Solus Imperator civitatis jura, Academias condendi jus dat, solus Reges & Duces creat, atque alios honores & privilegia confert, quæ Regalia cū Principibus collectim sumptis sint denegata, Aristocratiam evertunt, & Majestatis certissimum indicium sunt.

IV. *An peregrinus habitus & frequens vestium mutatio in Republica Christiana tolerari possint?* Neg. Quia est signum inconstantiae, tessera levitatis, argumentum futuræ mutationis, hirudo opum, ac reipublicæ tabes.

V. *An summo Magistratui bona subdi-*

SPECULUM

subditorum vi diripere liceat? Neg.
 Quia summi Magistratus potestas justitiæ ponderibus semper exigenda est. Ideoque nihil ei licitum est facere, quod justitiæ adversatur. Unde rectè Plinius Junior in Panegyrico ad Trajanum Augustum ait. *Ut felicitatis est posse, quantum velis: sic magnitudinis velle, quantum possis.* Ex quibus verbis colligitur, nihil summum Magistratum posse, quod natura turpe est aut injustum.

VI. *An Principem venari deceat?*

Aff. Quia venatio maxime utilis est. Multa ex venatione commoda Principes percipit, & quidem (1) *æconomice*, dum jucunda ferinæ varietas Principum mensas ornat; (2) *Physicè*, dum venationis exercitio concoctio promovetur, calor naturalis ex moderata motione temperatur, ut corporis constitutio vegetior & robustior reddatur, & sanitas conservetur.

POLITICUM.

vetur. Nam inter exercitationes corporis ad sanitatem multum conferre scimus, venatio moderata præstat arte athletica, saltatione, cursu, globorum jactu, pilæ lusu, atque aliis, anhelitum & nimiam alterationem excitantibus, quippe quæ corpus suaviter exercet, animum oblectat, labores mirifica voluptate, & laudis cupiditate temperat, corporis robur & agilitatem animique vigorem auget, sensus acuit, oculos variarum rerum objecto pascit, aures avium dulci cantu, clamore & sonitu ad spem prædæ erigente explet, nares suavi odore & aëris puritate afficit, ut difficile sit judicare, majorene sit corporis, an animi voluptas. (3) *Ethicè*. Venatio Principem ab otio ad negotium, ad agilitatem componit, & moribus Principe dignis instruit. (4) *Politice*. Venatio Principem reddit ad varios casus intentum & cautum,

SPECULUM

tum, ad fortitudinem disponit, dum venatio maximam cum rebus bellicis similitudinem & cognationem, habet, ut tædia belli heroico animo superare discat Princeps, nec cœli inclementia, siti atque aliis bello & venationibus communibus tædiis se frangi patiatur.

VII. *An Princeps possit exautorare Pastorem?* Potest, 1. si sit infamabilis, 2. seditiosus, 3. si Ecclesiæ scandalum præbeat. Potest, inquam, exemplo Salomonis deponentis Abiatharum. 1. Reg. 2. v. 26. & 8. v. 2.

VIII. *An duellum Christiano liceat?* Neg. Quia Virtutibus bellum indicit. Adversatur duellum (1) *Fortitudini*, dum duello dimicantes se conjiciunt in periculum supra hominem, æternæ scilicet damnationis, & audaces sunt, non fortes, suis affectibus ingulgentes. (2) *Mansuetudini*, dum iræ suæ non modum servant,

POLITICUM.

vant, sed furore & infano impetu agitati, vitæ hujus, & æternæ periculum subeunt. (3) *Justitia*, dum in iræ furore delicti & pœnæ nulla est æqualitas, quam justitia exigit, pœna major est delicto, ob injuriam verba-lem hominis cædem intendunt. (4) *Modestia*, dum ex proximi ruina gloriam sibi quærunt. (5) *Prudentia*, dum stulto conatu mortis periculum præferunt judicis sui sententiæ. Non voler morire bisognando è vilità, e voler morir senza bisogno è pazzia.

IX. *An securitas sit in bello fugienda?* Aff. 1. Quia frequentissimum initium calamitatis est securitas. 2. Quia ex contemptu hostis oritur securitas. Is autem est valde periculosus & noxius. Idcirco rectè ait Curtius lib. 6. *Nihil tutò in hoste despicitur: quem spreveris, valentiozem negligentia efficies.*

X. *An Mare sit liberum?* Aff. 1.
Quia

SPECULUM

Quia est liberum jure divino. Mare Dei est, non hominis cujusquam. *Psal. 65. 6, 8.* sola terra hominibus data est, *Psal. 115. 16.* 2. Quia liberum est jure civili. Jus civile mare liberum in nullius dominio esse pronunciat, §. 2. *Inst. de R. D. l. 13 §. ult. ff. de injur. l. 14. ff. de acq. rer. dom. l. 13. ff. de const. Princ.*

XI. *An bellum prius sit indicandum, quam gerendum?* Aff. 1. Quia Scriptura sacra præcipit belli indictionem *Deut. 20.* Si quando accesseris ad expugnandam civitatem, offeres ei primum pacem: si receperit, & aperuit tibi portas, cunctus populus, qui ibi est salvabitur & serviet tibi sub tributo: Sin autem foedus inire noluerit & cœperit contra te bellum: oppugnabis eam. 2. Quia Romani hanc olim semper observarunt consuetudinem, ut antequam bellum inferrent, illud indicerent iis, à quibus factas

POLITICUM.

factas esse injurias sciebant. Hinc mittebant speciales Legatos res repetitum, qui si postulata impetrassent, foedus cum iis feriebant: sin minus, re deliberata bellum indicabant.

XII. *An Imperator sit superior Papa?* Aff. Quia Majestate nihil superius est, Majestas neminem, nisi Deum, superiorum agnoscit, & jure Majestatis Imperator Romanus utriusque tabulae custos, & Reipublicae Romanae caput, & Ecclesiae nutrix est, *Deut. 17. 19. Jos. 8. 1. Chron. 13.* & quia Papa Majestatis incapax est, Majestati obsequium debet.

XIII. *An taxatio rerum commutandarum Mercatorum arbitrio sit permittenda?* Neg. 1. Quia mercatores sunt avari plerunque, *Φιλοκερδεις* & fallaces. 2. Quia plerunque tantum petunt & accipiunt pretium pro suis rebus, quantum ab eumentibus extorque-

SPECULUM

quere possunt, nullo habito respectu ad leges justitiæ commutativæ.

XIV. *An expeditio in Turcam suscipienda?* Aff. Quia est maximè necessaria. Vidimus hactenus, quomodo Turca intra aliquot secula Christianorum vires carpsit, sua bella tam caute gesserit, ut unicùm saltem hostem, Imperatorem, Polonum, vel Venetos sit aggressus, semperque aliquid suo Imperio adjiciendo nostras vires exhauferit, ut taceam, quod nostras naves semper spoliet; Si igitur his malis in tempore non occurremus, vereor, ne nimia illa indulgentia in magnum aliquod malum evadat, ne aliquando Turcæ potentia, indies crescendo, nostram spem, admirationem & vires excedat. Melius & tutius igitur erit malo, quod crescens ejus potentia, toti Christianorum orbi minatur, in tempore, re adhuc integra occurrere

rere

POLITICUM.

rere & prævenire, quam præveniri, ut, si vincere non possumus, petulantia ad minimum frenum injiciamus; à meschant chien court lien; Si Christianus orbis nunc viribus integris nihil contra Turcam poterit, exhaustis tempore minus poterit.

Qui non est hodie, cras minus aptus erit.

XV. *An expediat Reipublicæ thesauros colligere & conservare?* Aff. 1. Quia tempore necessitatis Rempub. relevant indictioibus tributorum extraordinariorum, quibus subditi gravantur. 2. Quia sicut in corpore humano nervi sunt prima instrumenta sensus & motus: Ita in corpore civili thesauri publici sunt prima instrumenta actionum civilium.

XVI. *An questio violenta sit bonum juris remedium?* Aff. 1. Quia hoc remedium est à summo Magistratu constitutum. Non casu, sed præmedita-

SPECHLUM

ditato consilio hoc remedium quaestio-
 stionis est inventum, & Imperatoris
 autoritate confirmatum. *Peinliche
 Halsger. Ordnung. art. 58. 2.* Quia
 quaestio Reipublicæ utilis est. Reip.
 interest scelera puniri, hoc autem,
 beneficio neglecto, multa scelera,
 dum plerique scelerum magistri non
 adhibeant testes facinori perpetrando,
 impunita, non sine Reipublicæ
 detrimento, & gravissima Dei, sce-
 lerum vindicis acerrimi, offensione re-
 linquerentur. *l. 51. ff. ad L. Aquil.*

XVII. *An Judici avaritia, mune-
 rumque captatio sit fugienda? Aff. 1.*
 Quia sacra Scriptura non tantum
 prohibet, ne Judex munera capiat:
 sed etiam gravissimam poenam ei mi-
 natur, qui accipit. *Exod. 23. Deut. 16.*
Esaie 5, & 10. Eccles. 20. 2. Quia histo-
 riæ testantur omnibus seculis non
 tantum graviter punitos esse Iudices,
 qui muneribus se corrumpi passi
 sunt.

POLITICUM.

sunt. sed etiam laudatos Reges & Principes, qui in illos animadvertunt.

XVIII. *Quisnam inter homines omnium primus fuerit Monarcha?* Nos cum Johanne Sleidano, Temporario, Philippo Melanth. Nimrodum primum Monarcham post diluuium facimus: qui potens factus est venatione coram Jehova, hoc est, potentiam acquisiuit, dum robore corporis & animi homines sibi subiecit, *Gen. 10. 8. 9.*

XIX. *An Princeps concedere debeat, ut defuncti in urbe sepeliantur?* Aff. I. Romani olim defunctorum corpora in ædibus suis habuerunt in doliis & fusculis reservata. Unde post ortum est, ut lares & Dii domestici superstitione quadam colerentur; & in ipsa urbe campus fuit Esquilinus publicis sepulturis destinatus. *Alexand. ab Alex. lib. 3. cap. 2. 2.* Lycurgus Legislator

SPECULUM

tor Spartanorum Rex cives suos in urbe sepeliri voluit, hanc ob causam, ut adolescentes mortem non metuerent aut horrere assuescerent. *Plutar. in vita ejus. 3.* Et hæc exempla ante 400. annos Monachi Franciscani & Dominicani, ac præsertim quos mendicantes vocant, renovarunt, quæstum & lucrum turpissimum ex sepulturis mortuorum in Templis quærentes, ita ut quidam non malè dixerit, nullam artem acquirendæ pecuniæ esse probatiorem quam Monachorum. Diligenter quoque Princeps procurabit, ut cœmiteria, sepulturæ & monumenta pro sanctis & inviolatis habeantur, juxta legē quæ in jure civili habetur in *ff. l. 17. tit. 12. de sepulchr. violator.* Ubi jura sepulchrorum violatorum actionem instituunt; & hanc infamiam irrogare volunt. Sic sepulchrorum violatorum Paulus Justinus poenas statuere jubet, si corpora ipsa

POLITICUM.

ipsa extraxerint, vel ossa eruerint: ita ut humilioris fortunæ summo supplicio afficiantur: honestiores in Insulam deportentur aut alias relegentur, aut in metallum damnentur.

XX. *An nuptiarum festiuitates concedenda?* Aff. i. Quia nuptiarum festiuitates Deo placent. Christus eas non solum sua gratiosa præsentia ratas habuit, sed etiam miraculo ornavit, vino largo auxit & quando Deus suis poenam minatur, etiam se facturum dixit, quò minus iubilus & cantus Sponsi & Sponsæ audiantur, *Jerem. 7. 34. c. 16. 9. cap. 25. 10. Psalm. 78. 63.* Imo vitæ æternæ gaudium per nuptias adumbratur, *Apoc. 19. 7. 2.* Quia in V. & N. T. nuptiæ apud pios in usu fuerunt. Rebeccæ nuptiæ factæ sunt, *Gen. 24. 54.* Simsoni, *Judic. 14.* Tobia à Raguele 14. dies, à Tobia patre 7. dies, *Tob. 8. 17. c. 11. 20.* imo Abrahæ
 N ham

SPECULUM

ham etiam ablactationis diem convivio honestavit, *Gen. 21. 8.*

XXI. An rectè Academicarum Rectores & Principum Consiliarii dicantur Magnifici? Non videtur: quia tamen consiliis magnis rem juvant publicam, isto honoris titulo rectè ornantur, Hinc Tribonianū vocat Imperator Magnificum in *proem. Instit.*

XXII. An tituli Academici sint negligendi? Neg. Quia titulus Academicus est publicum eruditionis testimonium, Publica summi Magistratus autoritate confertur, & à Lothario II. Imperatore excogitatus est, ut studii longi tædia præmii dulcedine redimantur, & animi ad literarum studia propaganda erigantur & confirmantur.

XXIII. An cæcis judicandi potestas sit committenda? Pro ipsis objici potest: 1. Jus civile quod *lib. 5. digest. tit.* affirmat, cæcum posse exercere iudicium,

POLITICUM.

cium. 2. Exemplum Apii apud Romanos, & Timoleontis apud Corinthios, quorum uterque fuit cæcus: & tamen Judicis officio bene functus est. 3. Ratio, quæ docet cæcos ingenio valere, omniaque intentius contemplari: cum neque objectis impediuntur, neque affectibus ita, ut alii moveantur.

XXIV. *An ullo modo licitum & justum sit, seipsum interficere?* Neg. 1. Quia nemo sui juris est. Ideoque neque jus habet interficiendi seipsum. 2. Quia, qui sponte & deliberato animo seipsum interficit, à Magistratu puniri solet partim infamiae irrogatione, partim sepulturae honestæ privatione. 3. Quia idem testatur ænigma Philolai Pythagorici: *Ne divides in via lignum*, hoc est, ne in vitæ cursu animam à corpore secernas. Et rectè Plato in Phædone ait: *Cum anima sit nobis à Diis in custodiã tradita, nemo per vim eam extrudere debet.*

SPECULUM

XXV. *An ebrius flagitium committens graviori pena sit afficiendus, quam si sobrius id commisisset? Aff.*
 Quia in ebrii potestate primò fuit nõ inebriari, ut docet Aristoteles *lib. 3. Eth. cap. 5.* 2. Quia Pittacus Mitylenensis unus ex septé sapientibus Græciæ ebrios, si peccaverint, duplici pœna afficiendos esse censuit: una propter ignorantiam, quæ crassa est & supina: altera ob culpam commissam, ut testatur Aristoteles *lib. 2. Polit. cap. 10.* & Laertius *lib. 1. cap. 5.* Hinc etiam Mahometi lex est, ut ebrius 80. ictibus puniatur. 3. Quia Athenienses ebrietatis actionem instituerunt, & Oenoptas etiam ordinarunt, qui in conviviis observarent, quid quisque biberet.

XXVI. *An Cambium in Republica bene constituta sit permittendum? Aff. I.*
 Quia Cambium nihil aliud est, quam permutatio pecuniæ cum pecunia. Dicitur enim à verbo Cambire, quod signi-

POLITICUM.

significat *permutare*. Undè etiam Germanicè dicitur *Wechsel*. 2. Quia ipsa necessitas & indigentia humana ejus usum introduxit: partim ne propter diversum monetæ in diversis locis & regionibus valorem homo cogatur damnū pati: partim ut viatores peregrinam monetam secum afferentes possint beneficio Cambii necessaria alimenta & subsidia vitæ sibi comparare: partim ut mercatura in peregrinis locis eò commodius & securius possit exerceri: partim ne peregrinantes ob pecuniã, quam secum portant, in periculum incidant.

XXVII. *An eo animo invadere alienum imperium liceat, quo dominatio auctior fiat?* Nos negativè respondemus, quia sic qui agunt, publicum latrocinium profitentur.

XXVIII. *An subjectio Magistratui infideli vel heretico sit præstanda?* Resp. Ita: sive quis sub eo natus sit, sive sub eo vixerit, sive in potestaté ejus quo-

SPECULUM

vis modo fuerit redactus: idque primum propter mandata Dei *Rom. 13.1. 1. Tim. 2.2.1. Pet. 2.13. & alibi.* 2. Israelitæ ita Pharaoni fuerunt subjecti, ut non nisi ejus concessione ex Ægypto migrare voluerint. 3. Jussu Dei Israelitæ Regi Babylonix subjecti fuerunt, *Jerem 27.* 4. Christus, & Christiani ejus exemplo, Romanis Imperatoribus subjecti fuerunt, ut historia Ecclesiastica testatur; imò Christiani vel Juliano Apostatæ subjecti fuerunt.

XXIX. *An emptio alicujus territorii bonus Reipub. augenda sit modus?* Aliis negativa sententia placuit, nobis autem affirmativa magis arridet. Ea enim quæ titulo emptionis possidentur, illæ sã conscientia possidentur.

XXX. *An aulica functio bona?* Aff. 1. Quia aulica functio Deo non displicet. Si Princeps bonus Deo placet, aulicus bonus, sine cujus consilio & ministerio Princeps esse nequit, Deo nõ potest displicere, sicut nobilissima arborum

POLITICUM.

borum vitis ignobilium arborum, auxilio & fulcris non potest carere, ita nec Princeps ministerio. 2. Quia aulica functio Reipublicæ est utilis & necessaria. Aulici sunt oculi, aures, & lingua Regis, quorum ministerio & consilio Rex pius carere nequit, & quia pius aulicus omnia sua consilia, labores, & cogitationes eo dirigit, ut Reipublicæ inserviat, merito omnibus Reipublicæ bene cupientibus magni fit.

XXXI. *An publicæ meretrices iuste possint mercedem actus petere?* The-
sin affirmativam defendunt Jesuitæ & inter eos Gregorius de Valentiâ tom. 3. *disp. 5. quest. 6.* hanc sententiam propugnat, dicitque ferè esse omnium Theologorum (meretrici Babylonica addictorum) nominatim autem citat pro se S. Thomam, Cajetanum & alios. Sed meretricum hoc dogma sequente refutamus fundamento: Cui-
cunque pœna debetur vi iustitiæ di-

SPECULUM

tributivæ, illi non debetur merces. Jam verò actui meretricio pœna debetur vi justitiæ distributivæ. Ergo. Major est manifestæ veritatis. Minorem probo. Nam justitia distributiva vult, ut virtuti & virtuosis actionibus præmiũ, vitiis verò & vitiosis actibus pœna constituatur. Tantum ergò abest, ut justè possit mercedem actus petere aut recipere, ut hoc ipsum potius vel maximè justitiæ sit contrarium.

XXXII. *An Sacerdotes matrimonia contrahant?* Aff. i. Quia Deus conjugium inter homines constituit, nec ordinatio humana est. Conjugium est sanctissima Dei ordinatio, in qua castitas, puritas & sanctificatio; *1. Cor. 7. 14. 1. Thess. 4. 4. Hebr. 13. 4. 1. Petr. 3. 1. 2. 3.* instituta à Deo jam ante lapsum, cum homines in summa felicitate & sanctitate, absque omni labe viverent, ob mutuam adjutorium, & sobolis procreationem. Non sufficit, nos Deo cultum exhibere, sed etiam

POLITICUM.

iam operam demus, monente Platone *lib. 6. de LL.* ut Deo cultores relinquamus, per quos Ecclesia propagetur cœlumq; credentium numero augeatur. 2. Quia conjugium innumerabilia commoda adfert. Conjugium plura habet commoda in recessu, quam in fronte promittit, est seminarium Reipublicæ, officina hominum, humano generi perpetuitatem dans atque conservationem, unde omnes societates, quotquot sunt, tanquam ex uberrimo fonte fluunt. Conjux in adversis succurrit, in prosperis gaudium duplicat;

*Fidior est sociis, & fratre fidelior
uxor,*

*Et vincit matris candida nupta
fidem:*

Wat hy begint / dien men bemint / oock
wat hy doet / het is all goet. Conjux
bona cui est, felix est, vitam mulier
longiorem & suaviorem promittit,
Syrach. 26. Prov. 31. toto capite bona

N 5

mu-

SPECULUM

mulier commendatur. Quanta gaudia parentes ex bene natis & educatis liberis capiant, nec mens mea capere, nec calamus exprimere potest, personat aures meas vox illa Tobiae matris, peregrinantis filii desiderio æstantis, felicemque reditum optantis: Cur te misimus *lumen* oculorum nostrorum, *baculum* senectutis, *solatium* vitæ, *spem* posteritatis? *Tob. 10.*

XXXIII. *An Magistratus de reſta liberorum procreatione, educatione & institutione debeat eſſe ſolicitus? Aff.* Quia honeſta procreatio liberos reddit honeſtos, confidentes & animoſos: ſicut contra inhoneſta reddit inhoneſtos & opprobriis per totam vitam obnoxios, eorumque animos dejicit & deprimit. Idcirco Euripides in Hercule furente ait, *malè agi cum iis liberis, quorum generationis fundamentum non benè eſt jactum.*

XXXIV. *An conſultum ſit Reipublicæ leges veteres mutare, & novas ſur-*
roga-

POLITICUM.

rogare? Neg. 1. Quia veteres leges mutare secundum Platonem perinde est ac Hydræ capita præcidere. Et secundum Thucydidem, tutissimæ sunt Respublicæ, quæ quam minimum in legibus veteribus mutant: etiamsi habeant aliquid vitii. Hinc Solon, cum videret quantis cum periculis mutatio legum & status Reipublicæ conjuncta esset: adegit senatum ad juramentum, quo pollicebatur sancte se servaturum esse leges, à Solone latas. Et Lycurgus obstrinxit cives juramento, ne mutarent leges usque ad suum reditum. Rectè etiam Menander ait: *Leges patrias sequi est pulchrum.* 2. Quia ad civitatum otium & ad concordiam stabiliendam, nihil perinde conducit atque veterum legum morumque conservatio. Et hoc testatur etiam versiculus ille Veteris Poetæ memorabilis:

*Moribus antiqua res stat Romana
virisque.*

SPECULUM

XXXV. *An linguarum studium florentissima Iuventuti sit necessarium & utile?* Aff. Quia omnibus seculis studium linguarū, in magno pretio fuit habitum & diligenter exaltum. Hinc legimus Romanorum filios ad Rempub. aliquando accessuros primò Hetruscam linguam, post Græcam didicisse. Et de Mithridate Rege narratur, quod duas & viginti linguas calluerit, illorum scilicet populorum, quibus imperabat. De Carolo etiam Magno scribitur, quod Græcæ linguæ adeo fuerit deditus, ut Ipse Græcos Legatos audiverit & his Græcè responderit. Idcirco etiam aurea Bulla per Carolum IV. Imperatorem facta jubet, Electorum filios successores discere linguam Græcam, Latinam & Illyricam, quò cum multis gentibus sermonem communicare possint.

XXXVI. *An melius sit Principem esse*

POLITICUM.

esse simplicem, quam callidum? Machiavellus Politicum definit, quod constet ex fraude & astutia. Unde etiam *l. 1. de Republ. c. 42. in tract. de Principe s. 19.* in Principe requirit, ut subditos versare sciat, quò eos fraude circumveniat, Verum nos absolutè loquendo neutram h. e. neque simplicitatem neque calliditatem in Principe requirimus, sed prudentiam, quæ est Regni oculus; Verum in sensu comparativo potius eligendam calliditatem quam simplicitatem statuimus. Quia praxis ostendit, illam Principatui magis esse utilem quam hanc. Sed tamen hoc more Machiavellano intellectum nolumus.

XXXVII. *An Rex electus superior Statibus?* Aff. 1. Quia omnia Reipub. membra Majestati sunt subjecta. Satus qui non sunt extra Rempublicam, æque ac alii subditi obsequium Majestati debent. 2. Quia Status Regi juramen-

to

SPECULUM

to fidelitatis & subjectionis sunt ob-
stricti, Homagium præstitum certissi-
mum subjectionis indicium est.

XXXVIII. *Quales Professores in
Academiis juventuti studiosæ à Magi-
stratu Politico sint præficiendi?* Resp.
Tales, qui sunt 1. solidè docti, vere-
què pii ac probi. 2. Qui morum inte-
gritate sunt præditi, ne vita ipsorum
à doctrina discrepare videatur. 3. Qui
doctrina solida & non ventosa aut
circumforanea sunt instructi. 4. Qui
methodum bonam, hoc est, perspicu-
am facilem & brevem in docendo ad-
hibent. 5. Qui neque austeros & acer-
bos, neque nimis blandos sese erga
Auditores præbent: cum illud odi-
um; hoc contemptum pariat.

XXXIX. Coronidis loco & hanc
quæstionem addo; *An alicubi inveni-
antur gentes caudatæ?* Ita videri pos-
set, namque Plin. lib. 7. Nat. Hist.
cap. 22. refert in India homines nasci
cauda

POLITICUM.

cauda villosa, pernicitatis eximia. & Paulus Venetus lib. 5. suæ peregrinationis cap. 18. testatur in regno Lambri, *inveniri qui caudas habent ut canes, longitudinus unius palmi, & hos in civitatibus non habitare, sed in montibus*: In insula Nemaneg maris Orientalis, gens est caudata, ex Geographia Arabica Nubiensi pag. 70. Quamquam autem Cardanus lib. 18. de Subtilit. refert puerum quendam in sylvis Misniæ à feris educatum, non tantum ferinos induisse mores, vultus & unguis, sed etiam caudam emisisse; & Albertus Magn. lib. 22. de Anim. tract. 1. cap. 1. testatur sua ætate in quadam Germaniæ sylva duos homines caudatos natos fuisse; & denique Bartholinus libel. de Ossib. cap. 15. meminit pueri Danici, cui cauda excreverit: falsum tamen est, ullibi in quo terræ Angulo gentes caudatas inveniri. Quod vero vul-

SPECULUM

vulgo de Anglis, quasi per maledictionem Augustini Gregorii M. Apostoli, caudam acceperint, vulgo refertur, fabulosum per omnia habendum est: frustra que sunt, qui existimant illis os coccygis aut esse elatius, aut longius. Convitium inde ortum videtur, quod quidam in Dorcestria Augustino, reliquisque ejus sociis in contumeliam caiarum caudas in vestibus assuerint, quemadmodum ex Guil. Neubrigensi in Chronico suo notat Genebrardus: quod ab iis forte, qui emissariis Gregorii obstitabant, admodum convitii reliquis objectum, toti genti paulatim applicati cœpit. Probabiliora hæc videntur, quam quæ habet Joannes Major lib. 2. de Gestis Scotorum cap. 9. ubi ita; Ad Dorcestriam transiens Augustinus, in Angliam à S. Gregorio Magno missus, verbum Dei evangelizare cœpit: sed contra virum Dei piscium caudas vulgus irrisorie projecit;

POLITICUM.

cit; quare Numen supplex Augusti-
 nus implorat, quatenus illius loci
 parvuli caudati in peccati poenā na-
 scantur, & quatenus moniti addi-
 scant non temnere Divos. Et propte-
 rea, ut Anglorum annales recitant,
 parvuli caudati nascebantur. Ab in-
 fluentia igitur cœli has caudas mini-
 me habent. Nec in hac tempestate
 homines caudatos illis nasci arbi-
 tror, sed ad tempus, ut fidem Doctori
 gens incredula daret, hæc poena infli-
 cta est. Scotis, & Gallis oppositum as-
 ferentibus haud assentior. In Hispa-
 nia quoque fertur aliam gentem hu-
 jusmodi fuisse. *Hactenus ille.* Ut vero
 puero Danico, teste Bartholino l. d.
 cauda videbatur enata esse ob majore
 ossium & cartilaginum numerum
 in osse coccygis; ita nonnunquā ac-
 cidit, ut fœtui aliquid adhæreat, cau-
 dam quasi referens: quomodo Weir-
 richius comment. de Monstris, me-
 mi-

SPECULUM

minit pueri Cracoviæ in Polonia anno 1594. nati, de cujus dorso pependerit serpens vivus, eum mortuum adhuc rodens. Accidere autem hoc videtur propter morbum, quo gravida foemina laborat. Si enim portio quæ embryonis putrefacta originem serpentis tribuerit, is jam absolutus adhærere potest reliquæ parti, adhuc integræ. Sic Plin lib. 9. Nat. Hist. cap. 69. asserit in Ægypto decrescente Nilo (quod statò quodam tempore fit) exiguos mures reperiri, inchoato opere genitalis aquæ terræque, ex qua parte corporis viventes, novissima effigie etiamnú terrena. Quod suavissime describit Ovidius lib. 1. Metam.

*Si: ubi deseruit madidos septemfluus
agros*

*Nilus, & antiquo sua flumina reddi-
dit alveo,*

*Æthereoque recens exarsit fidere
limus,*

*Plurima cultores versis animalia
glebis*

In-

POLITICUM.

*Inveniunt, & in his quadam modo
cœpta per ipsum*

*Nascendi spatium: quadam imper-
fecta, suisquè*

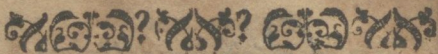
*Trunca vident humeris; & eodem
corpore sæpe*

*Altera pars vivit; rudis est pars al-
tera tellus.*

His quæstionibus ita breviter decisis,
jam finem facio. Quod si laborem
hunc meum fructuosum ipse sensero
& à viris doctis approbari, est cur
mihi gratuler, & DEO tanquam pri-
mo omnis boni auctori gratias a-
gam. Sin res aliter, præter opinio-
nem & expectationem ceciderit; con-
fido tamen, neminem tam iniquum
instituti mei censorem esse, qui non
animum saltem meum & promptam
in juvando bono publico volunta-
tem approbatione & commen-
datione dignam sit judi-
caturus.

✻);(o):(✻

LECTO.

LECTORI ÆQUO ET BE-
NEVOLO, AUTHOR SAL.

Quum hoc multorum eximiorum
librorum, qui typis exscribun-
tur, fatum sit, ut errata plurima, ip-
se Argus licet astiterit, irrepan-
tiam dabis, quisquis hæc legis, par-
tim mihi occupatissimo, partim e-
tiam illis, qui prælo operam suam lo-
cavère, hi enim dum diei constitutū
laborem implere laborant, ut pluri-
mū festinant magis, quam properant.
Macrobius *lib. 5. Saturn. c. 3.* tria enar-
rat olim habita fuisse impossibilia:
Subtrahere Herculi clavum, Jovi ful-
men, Homero versum; quod si hoc
tempore in vivis esset, quartum addi-
disset, nempe Typographiam
absque erratis.

F I N I S.

Lf 326
15

ULB Halle

3

008 863 13X

WAT

WAT

ISAACI SCHOOCKII
Philos. Pract. Prof. Publ. Ordin.
IDEA
POLITICÆ,
SIVE
COMPENDIOSA IN-
STITUTIO.

Adjectum est
APPENDICIS LOCO
SPECULUM POLITICUM,
In quo exhibentur
NOBILISSIMÆ ET SELECTISSIMÆ
Quæstiones breviter tractatæ.

Socrat. apud Xenoph. & Plut. in
Cat. Maj.

Generosum & omni favore dignum est
ingenium, cui cordi sunt Disciplinæ
Politicæ. Virtute enim Politicâ præ-
stantiorem nullam homo assequi-
tur.

~~~~~
Francofurti ad Oderam.

Literis ANDRÆ BECMANNI,
ANNO MDCLXXII.

